

Schetsen. Deel 11

Samuel Falkland

bron

Samuel Falkland, *Schetsen. Deel 11*. 1915 (tweede druk)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/heij011sche11_01/colofon.php

© 2011 dbnl

Dolle Jan's droom.

Dolle Jan was de eenige zoon van den kruier uit 't pothuis van de gracht. 'r Was nog 'n jongen vóór 'm geweest, die al in z'n tweede jaar stierf, daarna bleven 't meissies, enkel meissies. Omdat-ie 'n ontembare straatbengel, 'n door niemand te regeeren rakker was - alleen voor z'n vader had-ie 'n tikkie ontzag - omdat-ie tweemaal in de gracht had gelegen, de laatste maal op 't randje van verdrinken, eens door de politie was thuisgebracht - straatschenderij zonder einde! - de poes van 'n buurman door 't binden van 'n leege erwtjes-bus an d'r staart, dol had gemaakt - de meisjes in d'r kuiten kneep, as ze langs de trap van 't pothuis liepen en dan as 'n bal bij z'n moeder in de kelder-kamer plofte, proestend van 't lachen om de schrikgillen buiten - had de heele armoe-steeg 'm al van z'n zesde jaar dölle Jan genoemd. Toen-ie acht jaar werd, mocht-ie na schooltijd boodschappen loopen as z'n vader om dien tijd brieven moest bezorgen. Dan rende-ie in één zet door, dee fatsoenlijk, maar zóó as-ie 'n extrafootje - voor hém alleen - te pakken had - kreeg z'n lollig snuit uitbundige trekken van jool, schooierde-ie in de verlichte straten, vroeg om de tien tellen an den een of anderen meneer vuur, omdat-ie de van vader gemoerde eindjes sigaar nog

niet te bèst kon belurken. Thuis kreeg-ie dan ongezouten, maar omdat moeder, die gek met 'm was, 't geransel niet zien kon, slipte-ie 'r dikwijls tusschen door.

October, 'n Zondagavond, waren ze met 'n heele kluit jongens - hij aanvoerder! - op 'n zolderschuit geklommen, hadden die losgemaakt, 'r voortgeboomd tot de sluis, waar de politie ze snapte. De kruier moest op 't bureau komen, kreeg 'n schrobbeering, speelde zoo in de kelderwoning op, dat de burenen z'n gevloek konden hooren. As-ie weer smeerlappenstreken uithaalde, zou-ie 'm doodslaan, bulkte-ie terwijl moeder huilde.

Dóod had-ie 'm niet te slaan, want den volgenden avond droegen ze dolle Jan de woning binnen, bloedend, bewusteloos. Lijkwit nam de vrouw 'm in 'r armen, lei 'm in de alkoof. Om 'n drie-cents vlieger van 'n kameraad uit 'n boom te halen, was-ie 'r in geklommen en toen de helm van 'n smeris onverwacht om den hoek koperde, had-ie 't gewaagd naar benejen te springen, bang voor nieuwe herrie thuis, was met z'n rug op de brugleuning terecht gekomen.

Dat was de laatste dolle streek van dollen Jan.

De dokter die, dadelijk gehaald, 't kind onderzocht, terwijl de moeder met belopen oogen en 'n koortsigbevende hand met 'n kaars bijlichtte - 'n heele koek kaarsvet zwamde 'r rooie vingers om - de dokter, met de glinsterglaasjes van 'n lorgnet onder de wenkbrauwen, fluisterde met de kruiersvrouw toen-ie klaar was, en die, de kaars zoo wild neerzettend dat ze van 't tafelzeil sliepte, propte 'r voorschoot voor 'r mond om de stille, angstige meissies, die door 't zien van 't bloed geen geluid dorsten geven, niet mee an 't snikken te krijgen.

'n Half uur later kwam de kruier van 'n karwei

terug, zag 't ijs in de waschkom en de vrouw met behuilde oogen. Weer werd 't in den hoek gefluister, hoesten van ingehouden gesnotter - hij, zachtjes in 't donker der alkoof stappend, vroeg met 'n stem, die niet bij 'm scheen te behooren:

‘Ben je nog wakker, Jan?’

‘Ja, vader.’

‘Hoe gaat 't 'r mee?’

‘Goed, vader - maar 't ijs is zoo náttig.’

Effen wou-ie opzitten, om in de kamer, waar de kinderen, die nog opwaren, zoo ongewoon stil deeën, te kijken.

‘Oe! Oe!’ riep-ie, terugzikkend. Pijn as 't dee! 't Zweet brak 'r bij uit. De heele alkoof scheen 'r licht van te worden...

Zoo dàdelijk-erg as de dokter 't ingezien had was 't niet. 't Taaie lichaam van den jongen hield 't uit. En dàt werd de grootste ellende. De eerste dagen zaten Sientje en Cor en Ansie en Bet en Zus, als verschrikte droomstertjes aan de tafel bij 't puiraampje, vies en klam-angstig wanneer de dokter 'n nieuw verband aanlei, moeder de opstuipende lappen met 'n bleek-bezorgd gezicht in den vuilnisemmer dompte - de eerste dagen liep vader op z'n sokken naar de alkoof, die nauwelijks, diep tegen den avond, 'n aarzelend bundeltje dagschijn slurpte, en van onder z'n kruierskiel greep-ie 'n brok kalkig suikergoed of 'n cents-reep chocola, die de jongen met z'n koortsoogen voor de zussies liet staan - de eerste dagen kwam 'n verlegen schooiertje, speelkameraad uit de buurt, voor moeder hooren hoe of 't met Jan gong, enne of Jan al haast beterde - maar met den harden winter, die de menschen op d'r eigen lot aanwees, die geen cent in de kruierij inbracht, werd 't ziekbed van 't kereltje, dat niemand

bij zich in bed mocht hebben, dat versterkt moest worden, 'n bezoeking. Toen de gracht stevig dicht groeide, ijs als staal zoo sterk, was 'r 'n volle week goeie verdienste omdat vader 'n vlonder uit had gelegd, de centen van de gracht-menschen die makkelijk op de vaart wouen komen, opstreek. Met één regendag was 't gedaan, begon 't gewroet opnieuw, 't gemier om aardappelen en brood, 't uitschrapen van de pan door de niet te verzadigen kinderen, 't loopen naar de beddeeling, die niet scheutig dee, omdat 'r zooveel vóor gingen die beter d'r plichten waarnamen.

Jan, in de eene alkoof-helft, bij dag z'n hals rekkend, om langs 't overgaasd raampje, halfwege van stoep-blauw doorsneden, 'n kozijn-grauwing der overzijgracht en naaldige, zwarte takken te zien, of as 'm dat verveelde de balkenzoldering van 't pothuis met de geelbruine planken, die kraakten as 'r in de sigarenwinkel boven, iemand wat halen kwam - met verdraaid-ècht iedere keer 't gepiengel van 't winkelschelletje - Jan, moeilijk inslapend, omdat-ie de heele dag op z'n rug lee, hoorde dan dikwijls 't gegrom en geklaag van vader, die zich inhield zoolang de meissies over de vloer waren. De heele zorg van de twee groote lichamen bij 't petrolielampje, de doffe gedruktheid der reuzige schaduwen langs 't helderder geel der zoldering, lei-ie te beluisteren, de verwijten heen en weer - wie de schuld had - enne wie de jongen bedorven - enne wat 'n vloek midden in de winter - met eiere die je niet kon bemachtige - enne drankies die niks hielpe - enne de halve slaapruimte bezet... Zich niet verroerend al dee 't nog zooveel pijn aan de eene kant, perste-ie z'n adem, akelig-wakker en àngstig.

'n Dag van kinderlijk-opgewonden verheugenis had-ie in Februari, as de zomer zoo zoel, toen-ie

voor de dokter, die 'm niet uit moeder 'r handen voor 't Gasthuis los kon krijgen, 'n uurtje in 'n geleende, groote kinderwagen mocht rondgereden worden, om in de lucht an te sterken. Bij den vijver in 't Vondelpark most moeder 'n poos blijven staan, omdat-ie geen oog van de zwanen, die nijdig tegen 'n jongen hond bliezen, kon afhoue, en thuis in de geluchte bedstee - Sientje begon as 'n groot mensch d'r handen uit te steke - praatte-ie met z'n schelle stem over de lol die-ie gehad had. Laat, wakker gehouden door vader's brommende klaagstem - de bakker had 't verdijd langer te poffen - sliep-ie in.....

'Ik schrik 'r van,' zee de zwaan en de witte veeren van z'n langen nek werden zoo bol as van 'n poezestaart: 'wat doe jij nõu nog hier?'

'Wat ken 't jou schele?', zee-ie, 'n end uit de buurt - as ze je met d'r vlerke 'n opduvel gave, was je bakkeran: 'ik doe jou toch niks.' Verroest wat was 't 'n hoogte zoo dichtbij - in 't donker, met niks as de sterren, de vijver, de dooie boomen - nog eens zoo wit leek-ie door de maan, die as 'n rijtuiglantaarn achter de takken brandde.

'Ik heb jou vemiddag al in 't snotje gehad, toe je moeder bij de kinderwagen stong te huile,' zee de zwaan over 't gras aanwaggelend, net as de waschvrouw van de overzij, die 'n mankement an 'r heupe had, nooit 'n stoeprand kon houe.

'Heit moeder alwéér staan huile?' vroeg-ie, 't lammenadig vindend, dat ze niet gewacht had tot ze thús was.

'Huilt ze zoo dikkels?', zee de zwaan, zoo vlak op z'n lichaam, dat-ie 'm in z'n keel kon kijken. Je zag de visschies in z'n maag, - de blikjes en vorentjes, die-ie met z'n olifante-slurf uit de vijver na bove haalde.

‘Ze huult ommers toejoer,’ sprak-ie achteruitwijkend, bang voor ‘t slaan met de vleugels - of-ie zóo vliege ging dee-ie.

‘Jij ben me ook ‘n bluffer-van-niks, ‘n brani,’ zee de zwaan weer: ‘verdorie - ‘k dacht dat jij nog niet voor de duvel en z’n moer uit de weg ging, en mijn durf je nie-eens an te kijke! Hebbie nog pijn an je lendene?’

‘Nee. Maar loope ken ‘k niet - me beene hange d’r bij as van ‘n pepiere harrelekijn - hei jij die ook wel is gesneje, met draadjes an z’n poote - da-je zoo maar op en neer heit te trekke? Zoo benne mijn beene. Wil-je d’r is kijke?’

De zwaan lee z’n witte hals as ‘n gebroke hoepel over ‘t gras en met z’n oogies van glas-met-‘n-goudkringetje, keek-ie zooas de dokter die eerste avond met z’n brilleglaassies gekeke had.

‘As je niemeer op je beene ken loope,’ zee-die: ‘mot je ‘t op je hande doen - as die keer toe de smeris met z’n rooie snor je bij je lurve pakte’....

‘Daar hè-‘k geen fut meer voor,’ antwoordde-ie: ‘mot me moeder me niet drage as me zus? D’r is thuis niet te vrete, zeg, anders had ‘k ‘n korst voor jou meegebracht. Hei-je ‘t niet kremeneel-koud in ‘t water as ‘t zoo vriest? Nee? Ik wou da‘k wat wist in ‘t Park! Nou moste me ‘n beurs vol rijksdaalders vinde, hè? Of ‘n diamant! Ze zalle toch wel is diamante verlieze? Weet jij d’r niet één?’

‘As je na bove kijkt zie je d’r plentie, zooveel as je niet berge ken,’ zee de zwaan, z’n hals as ‘n paal na den hemel stekend.

‘Diamante? As je me nou verneuriet?... Ken jij niet ‘t verschil tusschen ‘n diamant en ‘n ster?’

‘Dan weet jij d’r geen luis van, Jan - dan hebbe ze je te pakke gehad. ‘t Benne allemaal steene, zoover as je maar kijke ken.’

‘Dat lieg-ie! Hoe wou jij dat wete?’

‘Verdorie!’ zee de zwaan nijdig: ‘wie heit 'r l'anger sterre gezien - jij in de alkoof of ik elleke nacht in 't water? Hei jij wel is 'n ster van dichtebij gehad - hei jij d'r wel is een in je poote gehoue? Ik zie ze as 'k na de hemel kijk en 'k zie ze n'og is as 'k in 't water kijk! En jij? Jij ziet enkel de balke en de planke van de sigare-winkel boven juillie'....

‘Da's waar - maar sterre van diamant kèn niet - daar wed 'k me kattedul onder, as Corrie 't elastiek niet kapot heit gemaakt!’

‘Da's goeie,’ zee de zwaan: ‘maar géve, hoor en geen smoesies as je 'm kwijt ben!

‘Hoe komme me d'r bij?’

‘Ga op me rug zitte - dan vliege me d'r na toe.’

‘Ken jij vliege? Jij ken ook opsnije, zeg!’

‘s Nachts as de stiekeme smeris 't niet ziet, vliege me allemaal vort - zoo hoog as me wille. Leg nou je arme om me nek - niet knijpe anders stik 'k - valle me same op de grond as de laatste keer met jou en de vlieger. En me vlerke vrij late! En eerst je broekzakke leeg make - anders ken je niks berge'....

Jessis wat 'n rommel in z'n zakke - eindjes touw en knoope en 'n doossie lucifers en 'n stuk krijt van de meester gegapt en 'n gescheurd kalkeerplaatje en 'n gevonden verversmes om stopverf te smeren.

‘Ken 'k 't achterlate in 't gras, zeg? Zoue ze 't niet moere?’

‘We komme op 't eigeste plekkie terug,’ zee de zwaan, die eerst in 't brokkie krijt had gebete - om je 'n puist te lache.... ‘toe dan, dolle, 't is 'n end! De tram doet 't in geen uur.’

Rrt! Rrt! Rrt! Daar ginge ze bove de boome en langs de schoorsteene van de huize en nog hooger.

‘Zit je lekker?’ vroeg de zwaan.

‘Jij maakt zoo'n wind met je vlerke - ken je niet langzamer - ik raak me asem kwijt - me vingers worde dood van de kou.’

‘Hou ze dan onder me veere, Jan! Je ken toch geen heete stoof meeneme as je sterre gaat plukke - daar zou ik jou voor danke.’

Sakkerjuu wat werd de maan groot - of-ie opgeblaze wier - of-ie zou barste! Nou al zoo dik as de ballon die van de zomer op was gegaan - enne wat 'n vlam! As moeder de kachel met 'n scheutje petrolie anlee kon 't ook wel zoo brande - met 'n plof en 'n licht, dat vader 'r van vloekte. En de sterre die groeide met elleke slag van de zwaan. As de elektrieke balle in de Kalverstraat zoo vuil, zoo wit, zoo hard in je ooge. Enne 'n hette as ze gave - as-ie dat had gewete had-ie z'n buis uitgetrokke - enkel z'n hemd angehoue.

‘Wat zweet jij!’, zee de zwaan, die van al 't licht, 't licht van de maan, 't licht van de sterre, 't licht van opzij en van achter zoo wit as blinkende sneeuw was geworden.

‘Jij zweet toch ommers ook?’

‘Da's lekker, as me strakkies met 'n zak vol sterre werom zijn,’ lachte de zwaan, z'n vlammen van vleugels nog vlugger uitslaand: ‘ik vlieg me studdie-an in 't zweet - dan is 't zwemme in de vijver zoo frisschies! Wat ga jij met je sterre doen, as je d'r genoeg heit, dolle?’

‘Neme ze die in de winkels an?’

‘Kwiek hoor - nog liever as cente!’

‘Zou de bakker die blauwe daar voor versche kedetjes ruile?’

‘Zooveel kedetjes en pannebrooje as jullie in geen verreljaar vrete,’ zee de zwaan.

‘Ja, jij ken de bakker! - Die valt dood voor 'n

cent - me vader heit-ie venavond gezeit, dat de heele boel betaald mot weze - As je 'm 'n gulden geeft - die meeldief, - laat-ie 'm eerst op de toonbank valle, om te hoore of-ie echt is - en dan draait-ie 'm nog is om! - Hoe mot dat met 'n ster? Wat doe ik met 'n ster zal-ie zegge....'

'n Ster steek je in je das - die hang je in je oore - die draag je an je vinger - dat mot de bakker dan ook maar doen - of dan mot-ie 'm an z'n dochter Merietje geve, die zal d'r dol mee weze'.

'Wat zal moeder 'n kolooge zette, zwaan, as 'k met 'n berg steene thuiskom! Dan ken me vader 'n takel en 'n fiets koope om boodschappe te doen - en me moeder 'n furnuis op de markt - 't krenge da-we nou hebbe rookt as de hel - je ken je vinger door de naje steke - en dan kenne de schoene van Sien en Cor gelapt worde - de bult krijgt over de daalder - zonder cente lapt-ie niemeer. - Zou-ie voor die groote groene, waarin je niet kijke ken, zou-ie daar àl de zole voor neme?'

'As je toch van één ster 'n huis van vier verdiepinge met 'n hijschbalk en 'n draairad om de wasch door 't zolderluik te trekke ken bouwe! Pas nou op - we benne d'r haast - en niet te wild toegrijpe - d'r benne d'r kokende bij - je mot in je hande spoege voor je ze anpakt - hoor-ie?'

'Hei jij d'r al een in je bek?'

'Ik - wat mot ik d'r mee doen? Ik zoek voor jou de middelsoort uit - anders kenne ze niet in je zakke.'

Effe je oogen dicht doen. Blind wier je van zooveel elektrieke lichies.

'Ken 'k me hande loslate, zonder da'k 'r af glij, zwaan?'

'Ik hou je met me vleugels.'

'Kip, ik hebbie! Verroest wat is-ie heet.... 'k

Zal 'r tegen blaze, hè? Wat 'n bonk! Nog grooter as 'n cocosnoot - hei-jij wel is schijfies gekocht? - en wat 'n licht zit 'r in! As 'k die voor me moeder bewaar, heit ze geen petrolie meer noodig - daar ken je bij leze - en de koffie ken je d'r warm op houe! Hèhè! Wat zal vader 'n smoel trekke'....

'Pluk d'r nou meer, Jan, en zit stil anders duik je! - die paarse mot je hebbe....'

'Au! Die brandt me 'n blaar an me duim!'

'Hebbie 'm late valle?'

'Daar gaat-ie - hèhè! - snap-ie, zwaan, hoe d'r in 't najaar zoo'n boel verschiete? Van ondere! Da's 'n kleintje! Die krijgt de bult voor me zole. En die is voor de melkboer - en die voor de bakker - en die voor honderd zware turve - en die voor 'n ons appelestroop - ken d'r wel op overschiete, watte? - en die, wat zalle me daarmee doen? - voor 't nieuwe furnuis - en die voor de takel - mag wel 'n kokker weze....'

'Nou niemeer, Jan, anders draagt 't te zwaar - nou gane me koope'....

Rrt! Rrt! Rrt! 'n Vaart as de zwaan zette - gauwer as de bakkies waarachter je haakte, wanneer de koessier 't niet in 't snotje kreeg! Loope dat de sterre, die-ie had late zitte, deeje... Je wier d'r gek van... In de draaimolen van 't Amstelveld, met de leeuwe en houte knolle, was 't ook zoo'n pan, as 't orgel begon en de santepetie rond de gaslichies en spiegels en lappe d'r van door ging, je je poote om den nek van de knol most houe om d'r niet af te blikseme.

'Me doene 'n doodval, zwaan ás je 't maar weet!'

'Je mot niet prate, jò, anders raak 'k me stuur kwijt. As je denk dat 't makkelijk is, zeg! De trein ken niet harder'...

'Piep jij zoo?'

'Dat benne me vlerke - die loope droog van de hette.'

'Mot je die smere as je werom ben?'

'Dat doen me met water - van wagesmeer wor je zwart - en olie is niks gedaan - da's vettige smurrie - Jò, wat frunnek je toch aan me veere - zit d'r nou stil - jij miert zoo, verdorie-nog-an-toe, of-ie 'n spons heb geslikt!'

'Dat komt van me beene - die gaan met de wind op en neer - doe jij daar wat tege...'

'Hou je bek,' zee de zwaan: 'me komme langs de gote - as jij zoo kletst, kijke de mensche uit de zolderrame, smijte ze me wat na me bast. - Je mot ze kenne as ik - gistere ben 'k met platvoete-Sien uit de mangelerij, die jij in d'r kuite kneep dat ze d'r blauwe plekke van kreeg - jij ben 'n judas, zeg - je most 't mijn flikke! - gistere ben 'k met die 'n ster met 'n staart weze vange - en op 't hoekie bij de schele - patsch! - 'n natte pruim in me nek - over de gootrand heen! - 't benne sloeries...'

'Hèhèhèhèhèèèè!'...

'Vin jij dat zoo lollig?'

'Ken ik 't helpe as jij me an 't lache maakt met je natte pruim? Hèhèhè! Die schele is 'n stuk schorum nou!'

Rrt! Rrt! Rrt! Daar kwamme de strate - de winkels - de lichte van de lantaarns - de elektrieke bal van de Fransche Bazar - Jessis, jessis, wat 'n beeste zwomme d'r om heen - die in de vlam woue - de stommeling - d'r niet bij konne - 'n glazewasscher met poote as stelte - 'n nachtuil met 'n kop as 'n bessie - 'n vlinder die tege de bal op wou kruipe, d'r tellekes af glee. Wat ze d'r an hadde...

'Blijf jij d'r ook om vliege zwaan? - Schiet op!

'Da's verroest-gek,' zee de zwaan, naast de glazewasscher, de nachtuil, de vlinder, om de elektrische bal van de Bazar klepperend - of-ie dronke was zoo bezope! -: 'waar mot 'k weze?'

'k Zal me hand voor je ooge legge, stommert, dan zie je 'm niemeer.'

Rrt! Rrt! Twee slagies en ze stonge op de grond.

'Effe blaze,' zee de zwaan: 'k zweet me dood van 't jachte.'

Liege dee-ie geen woord - langs z'n poote kwamme plassies, as bij moeder d'r purreplie in de doorloop. En van z'n eige beene droop 't door de zole heen. De mensche begonne d'r stil van te staan, of d'r 'n ongeluk was gebeurd. Ting, ting, ting, zee de elektrische tram, om te waarschouwe. Ja, bel maar raak - daar is geen doorkomme an - asof ze nog nooit 'n zweetende zwaan hebbe gezien - asof je 't ken helpe dat de sterre in je zakke zoo'n groen licht geve... Ting, ting, ti-ti-ti-tin-tin-g!... Stik jij, vent! As je me zwaan overrijdt, zal 'k je 'n haal met me riem geve - ik waarschouw je - lamme dikkop... Ting, ti-ti-ti-tiiing!

'Dring niet zoo, mensche!', zee de zwaan: 'motte we d'r onder rake?'

'Sla d'r op met je vlerke - as ze niet luistere wille, de sallemanders!'

Wat 'n volk - wat 'n gedrang om niemenda! Zwart zag 't waar of-ie keek - as de Koningin na de Dam kwam ware d'r nie meer mensche! Daar stong de waschvrouw van de overzij, met 'r paarse knuiste op 'r heupe - zoo van 'r soppie weggeloope - dáar 't meissie uit de sigarewinkel met 'r vader die 's Zondags de heele avond psalme zatte te blerre - dàar de kerel uit de snoepkelder, die as-ie apeneutjes voor je kopere cent gaf, z'n

duim in je hand stiekemde om je te beduvelen - dáár de stikkedoor van twee huize verder, die de ruite insloeg as zij 'm d'r niet in wou late - dáár de honde-scheerder, met 'n gedresseerde sijs op de klep van z'n pet - verroest, wat zat de sijs as 'n lijkie zoo stil! - dáár de moordenaarster, uit de potte-en-panne-kelder, die d'r eerste man met luciferskoppe had vergeve - dáár z'n zussies - zou je ze niet op d'r bek slaan, dat ze van huis ware geloope? - Sientje met Bet en Zus an d'r hande - Cor en Ansie d'r achter... Jessis as de zwaan 'r op los vloog, raakte ze onder de voete!... Nou maar goddank, daar ha-je 'n smeris - die douwde ze allemaal vort - die zee: deurloope, deurloope, deurloope - die kwam op de zwaan toe.

'Wat mot jij in de volte - waarom bè-jij uit je vijver gezwomme? - En hé-daar, dolle Jan, wat brandt 'r in je zakke? Laat 'r is kijke! Hoe kom jij an die lichies? Uit de lantaarns gegapt?'

'Die benne me weze plukke,' zee de zwaan; 'dat ken ik getuige.'

'As je dan deurloopt - anders mot je mee na 't bero, zoo groot as je d'r ben.'

'Dat doene me toch al - vooruit Jan - eerst na de schoenlapper - die is 't dichtste bij! Ben je moe, jó?'

'Moe nee! Maar 'k krijg 't door al 't volk zoo heet as bove! Kijk ze je op je hiele loope'...

'Daar mot je niet op lette - dat zou jij toch ommers ook doen, as je sterre in iemand zag lichte... 't Lijkt of 't kaarsies benne - of je in elke zak 'n kerstboompie het'...

Dat zag-ie nou ook - z'n heele broek van binnen was geel van kaarsies. As-die maar niet in brand vloog... Je hande 'r voor houe, dan zagge ze 't niet. Verdraaid 't gong door z'n vingers heen -

dampe deeje ze of-ie in 't donker lucifers had gestreke.

'Ho, zwaan, hier woont de schoenlapper'...

Een, twee, drie, vier treeje af - daar zat-ie bij z'n lampie zole te kloppe - z'n bult danste 'r van. Stinke as 't 'r dee - je most je neus dichtknijpe.

'Ik ken de trappies niet af,' zee de zwaan: 'ik scheur me veere kapot.'

Maar z'n lange hals stak-ie 't pothuis in, de zoldering langs, en z'n ooge kregre krente-vlammetjes van 't lampie, dat as de weerlicht zoo walmdde. En achter de smerige ruite stakke de slampampers van de buurt d'r nieuwsgierige snuite.

'Schoenflicker - jij krijg nog 'n daalder van me moeder - die kom ik je brenge'...

Van onder 't lampie keek-ie op, met ooge van-da's-me-ook-'n-meevaller, en z'n vuilnis-hand - wassche dee-ie zich alleen as-ie na de biecht liep - wreef 'n kanjer van 'n droppel van z'n neus.

't Is een-drie-en-tachtig,' zee-die: 'd'r is bijgekome van 'n doossie schoensmeer, dat Sientje de vorige week heit gehaald.'

'Nou daar dan - die mag-ie houe - as je de versleten schoene d'r bij lapt. We loope op ons tandvleesch! Goeie?'

In de hand met scheure en gate, of d'r 'n stukkend spinneweb op lee, liet-ie de ster met de paarse vonkies glijje. Verdikkeme wat 'n licht ineene in de schoenlapperskeet - 't lampie wier d'r 'n smeulend spaandertje bij, de witte oogballe van de bult zagge d'r uit as albaste knikkers.

'Is dat héélemaal voor mijn?', zee-die, de ster van de eene spinneweb-hand na de ander morrelend.

'As je de schoene van vader en moeder en de meissies morrege daalijk zoolt, en bij mijn nieuwe hakke - maar geen bordpepier op de bojem legge

as de laaste keer! Anders haal 'k me ster werom, as je 't maar begrijpt.'

'En rijgveters voor Sientje,' zee de zwaan, z'n glazen oogjes verdraaiend, of die wou zeggen: we kenne je foefies, bult!

Niks zee de schoenlapper - die zat te kijke na 't licht in z'n hand, dat blauw wier en groen en geel en weer zoo rood as 'n pijp lak. Enne omdat-ie z'n gezicht d'r zoo dicht op hield, kreeg z'n neus de kleure van de regenboog, of je 'n scherf spiegelglas in 't zonlicht hield om 'm te peste...

Buite was 't weer zwart van de mensche - maar die maakte 'n gangetje vrij, omdat ze bij de bazar 't merakel hadde gezien. Kwamme ze te dicht op d'r lui toe, dan zwaaide de zwaan zoo met z'n vlerke dat de pette van de koppe vloge - om je te bedoen van 't lache!

'Jan, geef u mijn ook 'n sterretje - Jan, wij kenne 't ook zoo best gebruike - Toe, Jan, strijk je hand over je hart! - Meneer, ik heb zes bloeie van kindere! Loop nou niet zoo deur!' schreeuwde ze van alle kanten. Jessis, zoo nàt van 't zweet en al dat gemier an je kop! Daar dan. Om een mochte ze grabbele, hè zwaan?

'Same deele!', zee-die 'r een opsmijtend. Ze stakke d'r hande uit of 'r bedeeeling van soep was, maar gedorie, wat 'n jammer, met 'n staart die as de elektrieke tram in 'n bocht vonke bliksemde, ging-ie an de haal, weer op z'n plaats an de hemel. De mensche wiere 'r bleek van. Ze keke zoo na bove, da-je niks as neusgate zag.

'As jij d'r mee smijt, hou je niemedal voor de bakker,' zee de zwaan: 'zal ik ze liever beware?'

Nee hoor! Daar ha-je de meeldief al. Met 'n pijp in z'n mond, stong-ie te kijke wat 'r in de straat an 't handje was. De brooje leeje op de

rekke - lekkere hardgebakke met riggeltjes - en roggemikke - en kedetjes - en trommels met zoetegoed - op de toonbank de schaal en 'n kom met goudvissche.

'Wat mot je?' zee-die, rookwolke blazend, dat de zwaan 'r van hoestte.

'Ik kom je 'n verreljaar vooruit betale voor me moeder - la-me dan deur!'

'Mot hij ook binne?'

'Da's me zwaan - je hoeft niet in je broek te doen - bijte zal-ie niet...'

'Motte me brooje klesnat worde? Bè-je wel wijs! De winkel is pas gedweild. Geen stap, hoor.'

'Ik ken nie-eens tege de lucht van jouw zure gist,' zee de zwaan: 'daar wor ik misselijk van - ik wacht op de stoep'.

Wat 'n brooje, wat 'n brooje! - De een dikker as de andere - brooje as zuigelinge ingebakerd - brooje met waterhoofies - brooje as soldate naast mekander, - een, twee - een, twee - voorwaarts marsch - pink op de naad van je broek! - een, twee... En de goudvisschies in de kom op de toonbank, naast 't matje met de kedetjes, die draaide of ze bàng ware - enkel kringetjes van goud - je zag me geen lijfies...

'Wat sta je?', zee de bakker, die z'n bril op had gezet, om in 't winkelboek de brooje te telle: 'd'r blijft nog vijf gulde zeven en tachtig - wàt wou je dokke?'

'Alles en 'n verreljaar vooruit - is dat genoeg?'

'n Ster as 'n keisteen zoo groot lee-ie op de toonbank - de gloeikous bij de trommel krakelinge wier as 't oog van 'n loerende poes - de brilleglaze van de rooie meeldief begonne te schittere as schelknoppe in de zon - de goudvisschies ineene heelemaal suf, scheeje 'r uit as tolle te draaie, stakke d'r

koppe tege 't glas, anloopies nemend om 'r bij te kenne - van d'r schubbe glee 't licht of ze smolte. De bakker zee nog niemedal - die sting te lache met z'n ongeschore gezicht - enne omdat-ie zoo'n lol had, kwam 'n valsche tand bloot met 'n blikkertje zilver - soldeer in je bek, hoe kreeg-ie 't gedaan!

Voor de winkelkast, met de fijne broodjes, de beschuite en besuikerde bolle, vochte ze om te kijke. D'r gezichte leke geel en groen, as van drenkelinge in water. Net de vent, die ze uit de gracht hadde gehaald, die an 'n end koord was blijve hange tot vader de brankaar van de polisie was weze hale. Om 'r bang van te worde - allemaal drenkelinge-koppe - alleen de zwaan had 'n lol, leek 'm om te hebbe - die stak telkes z'n nek door de deur in de goudvisschekom - en as-ie slurpte - of d'r 'n pomp an 't werk was - slokte-die de goudvisschies een voor een - toe 't water - tot de kom leeg raakte, van de hette ging zweete.

De bakker zag 'r niks van - die had de ster in z'n rooie hande genome - sloeg 'r z'n vingers om of-ie 'r kneeje wou. Toen prebeerde-ie of-ie 'r an z'n zilvere horlogie-ketting kon hange - toen op z'n das - toen riep-ie zijn dochter Merietje, die 'r bij d'r oore hield, dat al d'r sproete moeder-vlekkies werde....

'Nou dan, bakker, mot 'k nog lang wachte? 'k Mot meer boodschappe!'

'Neem ze maar uit de rekke - hoeveel wil je d'r vandaag?'

'Zes'.

'Da's goeie - dat benne d'r negetig maal zes in drie maande - da's vijf honderd veertig brooje'.

De ster had-ie in de toonbankla geslote. Je zag nog 't licht door de spleet voor 't geld. Maar nou de zwaan binne-stapte om ook brooje te drage -

dee de meeldief de la nog is ope, om te kijke of 't geen vâlsche was - wat-ie met guldes altijd prakkizeerde. Pang! Pang! Je hart stong 'r bij stil - met de knal van 'n voetzoeker sprong de vuurbal door de winkelruit, door de boome heen na de hemel.

Wat de bakker 'n smoel trok.... Rood werd-ie as 'n biet. De pijp smheet-ie in de leege goudvisschekom en door de mensche hollend, zette-ie 'n schreeuwbeke of de bakkerij an 't brande was: 'Hou de dief - hou de dief - hùùùllep!'

'Ik smeer 'm!' zee de zwaan angstig: 'dat gaat faliekant met die meeldief. Vooruit, jò!'

Met slage van z'n vlerke, of d'r kleeje wiere geklopt, schoot-ie de lucht in - ook 'n streek om je kameraad in de hurrie alleen te late!

Nou beene make - holle tot je d'r in stikt - 't hoekie om - en de brug over - jessis, jessis, 't scheelde geen haar of-ie had in 'n keldergat gelege - en nerges, nerges, lieve God nèrges, 'n donker plekkie - al maar door de lichies in je zakke, as fietselantaarns voor je uit - ze hoefde je niet te zoeken - je hoorde van alle kante brulle en roepe: 'Hou de brooiedief - hou 'm - waar de kaarsies brande!' Nou kon-ie niemeer - z'n keel zat dicht - z'n asem ging as 'n roestige zaag - z'n hemd plakte aan z'n hare.... Jessis, jessis, as je de stinkende sterre niet wegsmit, krijge ze je bij je lurve, draai je 't Rooiedorp in. Vort! Da's een! Vort na de hemel vliegt-ie. Vort! Da's weer een - vort, daar gaan d'r vier, vijf, zes tegelijk - as 'n sterre-regen - as 't vuurwerk op de Amstel - as de brand bij de brikette-kerel.... Hoor ze drave met z'n alle over de brug - romromrom - romromrom - de grond dreunt 'r van - nou is d'r bereje pelisie bij - achter z'n hiele - romromrom - romromrom....

Maar die eene, die bonk van 'n ster laat-ie niet los, al gaan ze op 'm trappe - die mot moeder hebbe - die zal-ie 'r in 'r hande geve voor 't furnuis en voor de turve en voor de appelestroop en voor.... romromrom - nog 'n hoekie - nog 'n zet - as-ie d'r nou niet is spoegt-ie z'n longe uit - valt-ie 'r dood bij neer - hurt, nog tien passe - de sigare-winkel - 't pothuis - de trap af glijde as toen-ie de meide kneep - O! - O! - Ooooo!....

Zij, in d'r nachthemd, de oogen rood van 't huilen, boog over z'n bed.

'Wat doe je dan, Jan? Wat is d'r dan, Jan?' D'r arm sloeg ze om z'n hals, 'm sussend en steunend. De kruier, opgeschrikt door 't gillen, had de lampepeer uit den hanger genomen, lichtte bij - en de meissies, op 't matras op den grond, keken doodsangstig. Stuipend in de bedstee, de vuisten in 't doornatte kussen, praatte-ie verwilderd van de zwaan en de bakker en de goudvisschies en de sterre die-ie had late glippe - en de groene die-ie had meegebracht en de brooje - dan, als de lampschijn moeder's tranen beketste, bonsde-ie in 't kussen terug, krijschend dat ze ze niet an 'r ooge, o God niet an 'r ooge most hange - an 'r óóre as Merietje van de bakker! - dat ze ze in d'r hand most legge om 't licht te zien - en de deur toe houde dat-ze niet na de hemel werom zoue schiete as de andere....

'Toe, jongen - toe nou, Jan - kom tot je zelf,' griende ze, 'm op z'n heet voorhoofie zoenend: 'wil je wat drinke?'

'Nee, nee!' schreeuwde-ie: 'ik ken 't niet helpe as je ze vliege laat - je mot 'r 'n takel voor koope'....

'Nou - genoeg!', gromde de kruier: 'hou je zussies niet wakker.'

Toen sloeg dolle Jan z'n armen om den blooten nek van de vrouw en zich tegen 'r op wringend, radeloos van angst en ellende, hijgde-ie, dat ze 'm niet mee most geve, as ze 'm kwamme hale.

'Nee,' snikte ze, voelend dat 't gedaan was.

Drie dage later gáf ze 'm mee - konden Corrie en Sien en Zus in 't ouwe bed slapen.

24 November 1906.

Versterkende Kip.

De dag sloop als 'n schuwe hond uit de zonlooze steeg, toen Markus de trap naar twee-hoog bestrompelde. Giftig en kregel van kou - van zes uur af was-ie an de sjouw geweest met 'n negotie-van-niks, met deksels voor dekschalen, incuranten geschonden, die-ie voor vier en vijf centen, opruimde - 'n koopwaar om op te spoege, waarvoor je je keel beurs schreeuwde - huilerig van bekleumdheid en stekings in z'n eksteroogen - hij hinkte 'r van - sloeg-ie de hand om de vet-gladde leuning, de treden in 't mistig donker beklotsend. Dan, gemelijk 't vocht van z'n koud-wrangen neus meppend, plompte-die de deur open op 't krijschen, lachen, zeurig schreeuwen der schemerkamer.

'Bin jij daar Markus?' -, schelde òver 't doorpraten de stem der vrouw bij het grijs-wazend raam.

'Nee - wie zal 't anders wezel!' -, sprak-ie grommelend-onlekker en ineens schor-driftig 't stemmengewar der kinderen benijdigend, zette-die den domper op 't geroes: 'Houe juillie je bekke!'

De stilte in 't benauwd-rookerig kamertje was 'r even. Verschrikt zwegen ze op 't mokkend gestotter der stoelpooten, die naar de kachel werden gerukt.

'Bin je koud, Markus?', vroeg de stem bij 't raam, ongerust zoekend in de schaduw-aanzwelling.

'Nou nee! 'k Schwitz!' -, snauwde hij, de door-

lopen schoenen uitklotsend. Z'n voeten zogen zich vast aan de warmte der kachelplaat. 't Huiverde gretig z'n lichaam door, z'n rug langs. Dan, in de nog angstigende stilte - niemand dorst as vader gemaand had de bekke te houe - zei-ie, al prettiger van toon: 'hei je nog pijn gehad?'

'Nee - heelemaal niemeer,' antwoordde ze voorzichtig en om 'm op te vroolijken - as-ie zóó gong zitten na 'n dag negotie, hoefde ze niks te vrage, wist ze hoe laat 't was - zette ze genoeglijk 't nieuwtje in: 'Moos heit - Moos heit'...

Meer had ze niet te zeggen. De kinderen, blij dat ze d'r monden niet langer hadden te houden, juilden in één schreeuwerige herrie, over mekaars geluiden buiteland, uitgelaten en druk...

'Moos heit cente gestuurd!'

'n Postwissel van Moos, vader!'

'n Kip, vader!'

'Wat zeit-u d'r van vader?'

'Een gulden, vader!'

'Voor 'n kip vader!'

'Hoor u vader?'

'Vanmorrege vader!'

'Van Moos en Selien, vader!'

'Hoor u, vader?'

Z'n voeten wegtrekkend van de schroeiende plaat, die de haartjes der wollen sokken in de kamer-broeiing, met zoete stankjes te smeul zette, plonsde-die z'n groote dreighanden naar 't rumoer uit de kinderhoofden.

'Schreeuw me geen barst in me kop!' -, foeterde hij, 't bezeten geraas met de zwaaiende handpalmen ketsend: 'hei je me nie verstaan?'

't Hielp half. Zoo verstoord-van-humeur kon-ie nooit weze of 't nieuws-van-de-kip zou 'm voor de heele avond opkikkere.

'Moos heit - Moos heit' -, volsprak eindelijk

moeder, die staagjes had zitten glimlachen om de verrassing as-die zou hóóren en teleurgesteld was dat-ie nog niét gehoord had: 'Moos heit 'n gulden gezonden - an mijn - voor 'n versterkende kip'...

'n Glans van waarlijke verrassing kwam om de baardige wangen van den man. Z'n mond, opgespard, bleef 'n oogenblik in ongeloovige ademloosheid. Saar, Jet, Joozep, Bram, de oudsten, raptten er daadlijk op in met 'n felheid van kreten en klots-drukke gebaren.

'Van morrege, vader!' -, riep Saar, ook 'n stoel bij de kachel aanschuivend.

'Zeit u nou niks?' -, zang-zong Jet: 'hoe ken men zoo zwijge!'

'Vader wil 'm nie hebbe - vader lust geen kip!' - lach-gijnde Joozep.

'Hoor u vader, váder!' - schreeuwde Bram.

De kleine, heet-gestookte kamer met 't klamzwoel gemuf van rookende turven, roodde een wijl uit haar schemergezwijmel door 't levendig spatten der stemmen.

't Wàs ook wel 'n gebeuren na de lasten en ergernissen der laatste maanden. Ruim twee jaar gelejen - de groote tegenspoed met Moos, Moos d'r oudste zoon, die de helft van de centen inbracht en had moeten trouwen, onverwacht. D'r hielp geen redeneering, geen gejammer tegen: 't mòst - wou je 't meissie niet in opspraak en ongeluk brengen. Ach, ach, dat jonge menschen zoo weinig nadachten. Ze konden Moos niet missen en ze mosten. 't Was 'n bruiloft met huilen, zorgen en bedekte verwijtingen geweest. Toch liet Moos ze niet heelemaal in de steek. Nou die in Rotterdam 'n goeie betrekking had bij 'n oom van z'n vrouw, die in augurken en komkommers dee, nou betaalde-die nòg de helft van de huishuur, al kon 't amper, want zelf had-ie twee kostelijke kinderen.

Hoe lang ie de halve uur zou vólhóuen - niemand die 'r 'n woord over durfde kikken... Voor zes weken was moeder zwaar ziek geraakt, an d'r eene longtop - 'n hoesten zonder end èn 'n benauwdheden - om niet over te vertelle! 't Was 'n harde tijd geweest, net in de koudste dagen. Vooral 's nachts wist je geen raad. As zij in de bedstee, naast hem en Rachel en Flipje, de twee jongste, zoo'n kreweling in d'r keel, zoo'n hoestbui zonder end kreeg, had je heele uren de poppen an 't dansen. Dan werden de kleinste wakker en de anderen, op den grond, zeurden en keven om 'n brok van 't dek. Hij wou 'r maar niet an denke. 't Was God zij geprezen voorbij, al voelde ze nog wel is pijn, en al lee ze nog wel te hoeste. 't Had cente gekost. De dokter rekende gelukkig niks en de drankies haalde ze ook voor niet, maar de dinge die 'r bijkwamme, die je niet rekende, die brakke je de nek. Moos had zich goed gehouen. In 't begin had-ie z'n laatste cente gezonden en drie weken gelejen nog 'n postpakket met sinaasappelen en zes bolussen - nou weer 'n gulden - net vandaag, nou moeder in geen tijd 'n ei of 'n kan bouillon had gezien - dat was om op je knieën te danken. Wat 'n gezegende goeie jongen, al had-ie niet an z'n ouwers gedacht, toen-ie trouwde.

Saar hield den postwissel in de hand, stak 'm over de kachel toe. Markus trok 't vuurdeurtje open, belichtte het formulier bij den rossen, aandampenden gloed. Z'n knokelige handen, rood van geschepten schijn - z'n dof-purperen knieën - z'n jas, die de laaiing naar z'n kin droeg, vervroolijkten het kamerduister. Jet, neerbuigend om mee te lezen, nog eens te lezen, kreeg 'n mond en 'n kinspits en 'n blouse, als met koperlaching beslagen. En de voorste tafel-

pooten slokten in bruinlichtende lijning de verste verzweving uit 't dieprood-spuierend kachel-vierkant.

‘Zeit u niks, vader?’ -, vroeg Joozep.

‘Ik kan nie goed leze’ -, zei Markus en 't papier schuiner opwippend: ‘wàt staat 'r Jet?’

Jet zonk op de knieën. Het licht uit het roostergat greep in zonnegoud 'r gelaat, de wimpers, den neus, de brauwen, den langzaam lezenden mond - omlei 't kamerbleek hoofd, de omkringde oogen, de scherpe mondtrekken met 't vreemdelyk wonder van purper neerkimmende zon. De hoofden van vader, moeder, Saar, Joozep, Bram en de kleinen leken daarnaast in 't aangroeiend duister te vluchten.

‘Hij schrijft, vader,’ las Jet, treuzlend van prevelgepraat: ‘hij schrijft op 't randje naastan - ziet u - ziet u, waar 'k me vinger hou? - Hij schrijft: Dat is voor moeder een kip om te versterken en voor niks anders, anders zend ik geen cent meer. Moos. Heit u gehoord, vader? Voor 'n kip, voor 'n gebrajen kip.’

‘Lees 't nòg is,’ zei Markus: ‘staat 'r niks anders bij?’

‘Nee vader.’

Weer, in den gloed van 't roostergat, 't vervreugd gezichtje met bloedvolheid beleefd, làs ze de dikke, inktharige letters van Moos.

‘Engel van 'n jongen,’ sprak moeder terwijl 't deurtje dichtklepte - hoe langer je 't open liet hoe meer de turfalm de kamer inzoog.

‘Nou dat wordt voor jóú 'n smulpartij,’ zei Markus eindelijk. Bloedkrinkels zwommen voor z'n oogen, straf als-ie naar de purpering gestaard had. Hij zag geen vrouw, geen kindren, geen duister - enkel de wriemlend spiralende geel-bijtende kringels.

‘Ik zal 'm brajen,’ praatte Saar: ‘as u de wissel morgen vroeg afteekent, ga 'k de gulden halen en

dan zal 'k 'm smoren zoo fijn, zoo zachies-an dat moeder 'm zuigen ken.'

'Ja - ik alléén - ik eet me daar 'n gebraje kip - denk 'r niet an!' -, sprak moeder met rustige zekerheid in 't weer egale donker.

'D'r staat,' viel Jet goedig-opgewonden uit: 'd'r staat: dat is voor moeder een kip om te versterken! Staat 'r dat, ja of nee? Als u 'm nie in één dag op eet, doe u 't in twéé dage! Waar of nie, vader?'

'Wees blij,' klonk de mansstem, sekuur van overreding: 'wees èmmes blij dat je wat krijgt om te versterke! Ik mot 'r nog geen vlerk van hebben!'....

'Malligheid! Wat prate juillie 'n áárdige malligheid!', redeneerde moeder, onbewogen aanzwartend tegen het vaal-scheemrend gordijn: 'k Zal me daar ziek ete an kip voor mijn alleen! 'k Bin me daar 'n schrokkebos! Jij kookt 'r eerst soep van Saar - 'k zal je wel leere hóé - met 'n ons gehak - en vijf cente beene. Dan heb-ie eerst kràcht in de soep en dan kracht in de kip. De kip die braaj-je, Saar, in 't vet van de soep. Hei 'k gelijk? Dan hebbe me àllemaal soep en àllemaal 'n kluifie'...

'Je heb groot òngelijk, moeder,' hield Saar aan: 'n kip die voor u gebrajen wordt'....

'Hij wordt niet gebrajen - hij wordt gekóókt!', begon moeder te knorren.

'Toch gebrajen moeder! Ja we zelle de kracht 'r eerst uittrekken, as-die ú mot versterke!'

'Dan braàj-je 'm - dan kook je 'm nie,' zei moeder verveeld, 'maar voor z'n állen.'

'Hoe wou je één kip met z'n allen eten,' rekende Markus op z'n vingers tellend: 'Jij en ik, binne d'r twee en Saar en Jet binne d'r vier en Joozep en Bram binne d'r zes en Rachel en Flip binne d'r acht - en honderd tegen eene komt David'....

'David komt zèker,' telde Saar - David was 'r

beminde, die eens in de veertien dagen op Vrijdagavond meê-aanzat: dat binne d'r negen.'

'Hoe wou jij negen menschen en kindren van één kip d'r buik vullen!' - lei Markus schreeuwerig uit.

'Jij snijdt 'm voor,' zei moeder zwakjes kuchend door 't vele gepraat.

'Goed ik snij 'm voor,' knikte de vader: 'En dan?'

De kindren zwegen, beluisterden 't geval, 't wonderbaarlijke van de gebraden kip, die voor moeder gezonden was.

'En dan,' sprak de vrouw: 'dan kèrf je 'm nie, maar dan déél je 'm in negenen - da's alles'...

'n Kip in negenen! Dat gaat ommers nie, moel!', lachte Saar, de eenige die beslist weigerde mee te eten: geef u vader 'n kluif - en laat u Rachel en Flip wat brood in de saus stoppen - maar met z'n negenen 'n kip opeten, die niet voor z'n negenen is en waaran niemand wat heit! Moe zanik u nou nie verder! Hij wordt voor u alleen gebraden'... Moeder raakte uit 'r humeur. Even leunde ze lusteloos achteruit, dan beet ze van zich af:

'Saar, doet u mijn 't plezier en bemoei u d'r nie mee. Vader en ik kenne 't met z'n tweeën af! Jij snijdt 'm in negene, Markus - hoor je me Markus? - Zit nou nie asof-ie geen tien kan telle! Je heit twee kluive an elke poot en twee vlerke en 't wit - 't wit geef je mijn - enkel 't wit - as 'k trek heb'...

'Ja, je zal geen trek hebbe!'

'Weet 'k nog nie - hou nou je mond! - mijn geef je 't wit - dan hou je zes kluifies en 't karkas en de hals over. 't Karkas snij je in tweeën!'

'En wie krijgt dan wat dègelijks!' -, vroeg vader kalm in de duisternis.

'Degelijks hoeft nie,' verweerde zij zich: 'as iedereen maar wàt heit. Ik eet me daar dubbel ziek an 'n kip voor mijn te versterke!'

‘Krijg ik 't levertje, moe?’ - begon schrokkelijke Brammetje te vragen.

‘Nee - jij krijgt niks omdat je vraagt!’ - snibbigde Saar.

‘Geef hèm 't levertje!’ - suste moeder, ‘hij is ook pas ziek geweest’....

‘As ik,’ praatte Markus, nu in volle verteederling van warmte en avondschemering: ‘as ik jà 'n stuk van 'n poot krijg, dan maakt me dat zoo'n trek, da'k van voren of an mot beginne! Wat heit David an 'n vlerk? David frest, as je 'm z'n gang laat gaan, jouw heele kip op!’

Z'n stevige logica knauwde de herstellende neer.

‘En toch,’ hernam ze: ‘laat ik juillie met z'n achten nie toekijke! 'k Hei d'r smaak van, as me de brokke uit me keel worde gekeke! Jij neemt 'n voorpoot!’....

‘En ik neem niks,’ zei Markus vergenoegd den glimmenden kachelknop beknikkend - 't water liep 'm z'n mond uit, as-ie dàcht, werchtig dàcht an 'n bruine voorpoot met saus: ‘ik neem niks! Niemenda! Geef mijn 't maagie met wat sju en 'k doe me maal met aardappele!’

‘Laat u móéder nou 't maagie ete - waarom mot ù net 't maagie as u weet dat moeder van 't maagie houdt,’ viel Saar uit.

‘Dan neem ik 't maagie nie,’ zei vader berustend, de gebrajen kip ziènd, den geur ruikend.

Moeder zweeg. Oud, vermoeid, leunde ze in den stoel, de kip in 'r gedachten zèlf voorsnijdend omdat Markus met z'n ruwe handen 'r toch niks voor negen personen van terecht bracht. En as Saar zich maar geen soepkip in 'r handen liet stoppen! Dàn werd ze stil. Hoe ze ook sneed, zag ze geen behoorlijke porties. Joozep kreeg hoogstes de achterbout met 't vette vel, maar daar klufde de jongen niks an.

En as ze Bram, mèt 't levertje, 't halsgedeelte toestopte, wat had 'n jongen van veertien daaran? Je gaf ze allemaal 'n voorproef - je maakte ze lekker om niks. Markus had zoo geen groot ongelijk.

't Niet opgevend, op de ellebogen stuttend, zei ze nog eens zwak, met terugkrabbelende aarzelingen in 'r stem:

'... Laat mijn 'm maar voorsnijjen - ik zie kans'....

'Zal ik u is wat zeggen, moe,' zei Saar ineens pootig: 'ik doe d'r 'n eed op da'k nie mee eet van 'n kip die voor u is om te versterken'....

'As me dan is geen kip namme,' zei moeder zacht polsend.

'D'r staat ommers duidelijk een kip om te sterken en voor niks anders, anders zend ik geen cent meer,' herhaalde Jet, die trek had.

'Dan nemen we,' zei moeder resoluut besluitend: 'dan nemen we geen kip, omdat 'k met 'n kip niet uitkan. Dan maken we melkchocola.'

'Melkchocola is geen kip!'

'Chocola heit nèt zooveel kràcht,' cijferde de vrouw bij 't raam: 'en van melkchocola ken je zóóveel zetten, Saar, dat niemand meer kàn en 'r voor mijn nog 'n kop overblijft voor de volgende dag'....

'Nee,' zei Markus, kregel door den verdwenen voorpoot: 'wat heb jij an chocola? D'r staat van 'n kip om te versterken?'

'En as we nie toekommen? Wat doene me met kip?' - praatte moeder.

In de loome scheemring der kamer bleven ze lang overleggen.

't Werd chocola.

4 Febr. 1905.

Carnaval.

Op 'n avond, vele jaren geleden, na 'n langgerekt verjaars-diner - 't was met praten bij half twaalf geworden - deed een, in de opgewekte stemming van 't oogenblik, het voorstel om gezamenlijk naar 'n bal-masqué te gaan.

'Pracht van 'n inval!', riepen de dames, die nog nooit zóó'n plezier hadden meegemaakt.

We stonden op om te betalen, toen oom Lukas, de servet in 'n ring stekend, door z'n bezwaren den domper op 't voornemen zette.

'Jullie kunt gaan,' zei hij, z'n grijs puntbaardje bestrijkend: 'en 'k wensch je veel genoeg, maar ik zal niet van de partij zijn! Nee, dring 'r niet op aan. 'k Heb 'r 'n eed op gedaan, nooit meer van zoo'n gelegenheid te profiteeren. Geen afterdinnerstemming kan dat doen vergeten.'

De pertinente verzekering van 'n oom, die in de heele familie als 'n vieux beau en als 'n bon-vivant bekend stond, sloeg vooral de vrouwen met verbazing.

Had-ie nog geen kwartier geleden van z'n veroveringen verteld, met 'n opgewektheid en 'n entrain, dat de jongelui 'r ouwetjes bij leken?

'Oom, wordt ù spelbreker?' vroeg nichtje Sophie, die met 'n kleur van pret 'r boa om had geslagen: 'toe haal asjeblief geen grapjes uit'.

'Hè, oompje, sta op,' soebatte 'n andere nicht, die met 'r mooie zwarte oogen alles van 'm gedaan kreeg; 'ik ben nog nooit op 'n bal-masqué geweest.'

Oom bewoog niet.

Even bekeek-ie besluiteloos 't damast tafelkleed met de glanzende blokjes, de doormrige lichten in de kaarsen-standaards, 't kristal met de purperen drabjes wijn, de fijne Japansche mokka-kopjes, den heelen wirwar van een in gezelligheid besloten maal - even glimlachte-ie stil voor zich heen, alsof-ie ons waarlijk voor 't lapje hield, dan resoluut opstaand, zei-ie zonder verder gewiefel: 'Nee, 'k ben heusch 'n beetje moe. Amuseeren jullie je! 'k Word 'n dagje ouwer. Op mijn leeftijd breekt 't op, als je tot den vroegen morgen blijft boemelen.'

Die verzekering gaf in 't rookerig zaaltje 'n schaterbui! Vooral de vrouwen deden opstandig. De gesoigneerde jong-oude oom, bang voor 'n latertje, pruilend bij 'n mondain genoeg, tuk op nachtrust, als-ie de kans had 'n collectie knappe vrouwen te zien - 't klonk zoo ongelooflijk, dat niemand 'r op invloog.

Toen, voelend dat-ie 'n minder juisten toon had aangeslagen, dat ze z'n weigering niet a u s é r i e u x namen, betrok-ie stevig de slippers van z'n smoking, zei kort en bondig: 'Ik ga beslist nièt mee.'

We waren paf.

Om zich bij de algemeene teleurstelling 'n houding te geven, betoogde hij nog eens: 'laat ik jullie niet terughouden. Je kunt me voor alles krijgen, niet voor dàt. De een heeft angst voor spinnekoppen, 'n ander springt bij 'n muis in 't water, 'n derde heeft pleinvrees - laat mij 't idée fixe, geen gemaskerd bal bij te wonen. Ik heb 'r 'n ééd op gedaan.'

Omdat-ie 't voor de tweede maal zei, prikkelde-ie onze nieuwsgierigheid. Waarom? Om welke reden?

Hoe kwam-ie op den inval? Wat was 'r gebeurd?

In 't nauw gedreven, door de vrouwen omringd, die 'm vanavond 'n a k e l i g e n man vonden, 'n echten nàren man, om zoo ineens roet in 't eten te gooien, probeerde-ie 'n uitlegging te ontloopen, bonmots zeggend, glimlachend, maar toen 't nichtje-met-de-mooie-zwarte-oogen, warendig bóós werd, en de jonge meisjes sip keken - daarenboven 'n àndere oom voorstelde dan maar bij mekaar te blijven, zei-ie als verontschuldiging, dat 'r aan z'n eed 'n h i s t o r i e vast zat.

Toen, 't spreekt vanzelf, wouen we wéten, deed-ie 'n verhaaltje, waarbij in 't begin de eene helft van 't gezelschap 'n weinig ongeduldig bleef staan, maar naarmate-ie in de kleine episode voortging, kwam 'r een luisterende stilte, en voor-ie klaar was, zaten we allen weer rond de tafel met 'r uitstalling van dessertluxe-dingen, rook-wazingen en aandachtige voorwerpjes.

‘Jullie wilt weten?’ sprak hij, met de witte vingertoppen 't tafelkleed bekloppend: ‘Goed! Maar honderd tegen een, dat als 'k verteld hèb, jullie carnavalplezier voor vanavond - 'k zeg niet voor altijd! - naar de maan is. Ik heb de tic voor m'n leven te pakken. Van af '92, ja 't was in '92. Al van m'n jongensjaren, had 'k 'n carnaval in 't buitenland willen meemaken. Je hoorde zooveel van Nice, zooveel van grootsteedsche pretmakerij, dat 'k me voornam me uitstekend te amuseeren, toen 'k van 'n zakenvrind in Brussel de uitnoodiging kreeg, om diè dagen bij hem door te brengen.

De bekroning van 't feest zouden we in de M o n n a i e hebben. Want al is de M o n n a i e niet 't allerhoogste van wat je op dat gebied kan meemaken, 't luxe-gebouw, met z'n femmes-du-monde en dudemi-monde, z'n rijke doordraaiers, swells, dandies

en van-'t-pad-gedwaalden, is bij zoo'n gelegenheid de moeite waard, voor wie 'r van houdt, en ik hou 'r van. Mocht 'r van houden - als vrijgezel.

We hadden copieus gedineerd, m'n vriend, ik, nog wat heeren. Ongeveer in dezelfde conditie als vanavond. Alleen zonder vrouwen. Want m'n vriend, hoewel getrouwd met 'n charmant wijfje, meende háár de excessen en weinig zedelijke vertooningen van 'n M o n n a i e -bal te moeten besparen.... “Der Mann muss hinaus ins feindliche Leben”.... 't Is 'n opvatting. Je kunt 'r voor en 'r tegen redeneeren.'

'n Stortvloed van interrupties bezwaarde even oom Lukas' verhaal. De vrouwen konden zùlk 'n tekstverklaring niet laten passeeren.

'Goed,' vervolgde hij galant: '... Laten we Schiller verbeteren en zeggen.... ‘Mann u n d Weib müszen hinaus ins feindliche Leben’.... Ik heb geen antifeministische opvattingen! Na 't diner, in 'n restaurant van den Boulevard Anspach, reden we naar de M o n n a i e . In een van de voorzalen schoten de getrouwde Brusselaars, bang voor herkenning of mystificatie, in domino's - de ongetrouwde en ik, vreemdeling, zonder restricties van dien aard, bleven in rok. Voor mijn kijkgrage oogen werd 't 'n vergasting. Want al was 't eerst om één uur démasqué - bij uitzondering dien avond - er waren zóóveel elegante toiletten, zooveel chique kostuums, zooveel keurige tailles, zooveel dat men zag en zooveel dat zich liet vermoeden - 'k hoop de dames geen aanstoot te geven! - dat je, op m'n woord, tijd te kort kwam. In 't bijzonder als Hollander. Wij worden niet verwend.

'Tegen half een, in 't volste van 't gedrang, en m'n tafelvrienden lang kwijt, kreeg 'k den inval, die bij 't geval scheen te behooren, om ook 'n

beetje te intrigeeren, te flirten. In 'n zijloge, in 'r eentje, bedrapeerd met 'n wijnrooden domino, die langs 'r slank lichaam glee, zat 'n vrouw. Ze was beslist jong.

Telkens als ze van 'r stoel opstond - ze deed dat herhaaldelijk - teekende de zijden domino 'r buste. En 'r arm, zich uit het wijnrood vrijmakend, om 'n kleinen, fijngeciseleerden, ivoren kijker voor de oogspleten van 't masker te houden, was zoo jeugdig van lijn.... Nee, lachen jullie niet! 'k Vertel niet als veroveraar. maar als man met 'n triestige herinnering. Als 'k op détails inga, is 't om jullie 't gebeurde te verduidelijken!,... 'n Paar maal, als ze weer zat, en ik de loge voorbij wandelde, boog 'k hoffelijk, groette met m'n claque. Zij, de usances van 't bal volgend, boog beleefd terug.

'Komaan,' sprak 'k tot mezelf: 'doe niet als 'n kat in 'n vreemd pakhuis! Verras je vrienden straks met 't feit dat je niet meer alléén ben.'

Het eenige dat me weerhield, was m'n Fransch, dat weken oefening noodig had, om op Brusselsch peil te komen. 't Is lastig met 'n onwillige tong 't hof te maken....

Toch, na wat zoeken in verkeerde loges, stond 'k 'n oogenblik later, als 'n schooljongen, bij den fauteuil van de wijnroode domino. Net boog ze zich over de balustrade, 'r binocle in de handen. De kap door de beweging van het hoofd gezakt, spitste op 'r rug. Ze had, wonderlijke kleuring met 't donkerrood van den domino, licht-rossig haar dat als 'n weelderige knoet neerzwaarde.

'Pardon, madame,' begon ik me voor te stellen, niet goed wetend of 'k madame of mademoiselle moest zeggen: '.... Pardon'....

Ze keek om, zoo verrast, zoo onaangenaam-verrast

waarschijnlijk, dat ze de binocle liet vallen, en terwijl ik me beleefd bukte, rukte ze driftig de kap over 'r haar.

'Is 't geoorloofd?' vroeg ik - de vrije vertaling is me aangener dan het origineel - '.... om u in uw loge gezelschap te houden?'

'r Oogen gitten door de spleten van 't masker op me toe. 't Hatelijke bij zoo'n gelegenheid is, dat je niet kunt taxeeren hoe de rest van 'n gelaat doet, of 't glimlacht, verontwaardigd kijkt, prettig of beleedigd....

'Deze loge is gereserveerd,' antwoordde ze, naar 'r stem te oordeelen uit de hoogte.

'Als ù 't maar niet is,' zei 'k vrijpostig: 'wil 'k de reserve der lòge wel respecteeren.'

'k Had schik in m'n ad-remme woordspeling - en op 'n bal-masqué mag je zonder gewetensbezwaar bij 'n gemaskerde dame blijven aandringen.

'Wees u zoo vriendelijk en laat me alleen,' drong ze aan; 'al klinkt 't vreemd bij de vroolijkheid hier, 'k ben in geen stemming om 'n grap met 'n grap te beantwoorden.'

'Kom,' persisteerde ik, aangestoken door het dol rumoer in de gangen en benee: '.... 'n stemming bij 'n pretmakerij als van vanavond, kan door 'n glas champagne, in hoffelijk gezelschap gedronken, omslaan. Wil u me permitteeren?'

'Wanneer u inderdaad 'n hòffelijk man is,' praatte ze nerveus: 'trek u dan terug. 'k Ben 'n getróúwde vrouw.'

Nòg hield ik aan. Want, wat drommel bij 'n flirtation op 'n bal-masqué, en welk een - in de groote zaal werden ze van 'n losbandigheid, die 'k liever niet nader beschrijf! - is 't bijzaak of je wel of niet ben getróúwd.

'Als u heusch getrouwd is,' repliceerde ik rustig

neerzittend: 'bewijst dat, dat u hiér niet alleen behoorde te zijn, óf dat uw man....'

'k Scheen te ver te zijn gegaan, 'n onderwerp te hebben aangeraakt, dat 'r bijzonder ontstemde. Ze viel me driftig in de rede:

....'Gaat u asjeblijf heen!' En dadelijk daarop, liet ze zich in 'r zenuwachtigheid, als 'n excuus en als 'n verdediging ontvallen: 'J e c h e r c h e m o n m a r i'.

Glimlachend buigend, 't maar half geloovend, me niet met geweld willende opdringen - en per slotte verlies je je houding tegenover 'n strak, onwezenlijk, alle gelaatsuitdrukking bedekkend masker - klepte 'k de logedeur achter me dicht.

Geïntrigeerd, nieuwsgierig om te weten wat 'r achter 't klein incident in 't getier en geraas school, zette 'k me in de loge er naast, zonder dat ze me zien kon. Zich opnieuw over de balustrade buigend, de binocle voor de oogen, scheen ze plots òp te leven. Benee begon men zich te demaskeeren. En alsof dat 't teeken was om nòg losbandiger te worden, steeg de roes tot 'n hoogte, dat je je zelfs als man afvroeg, of de vrouwen onder den invloed van licht en drank, àlle schaamte verloren. Er waren er die zonder eenige gêne cancaneerden. 'r Werd geapplaudisseerd en gegierlacht, - men scheen 't gewoon te vinden mekaar in dit publiek te omhelzen. Een heer, 'n nog jonge man, volmaakt verzorgd van voorkomen - met 'n door champagne verhit gelaat - trok bijzonder de aandacht. Met 'n demi-mondaine in 'n sierlijk balkostuum van witte zij en glinstrende pailletten, 'n slanke vrouw met zóó golvend haar, zóó zwart en vol, dat de roode rozen 'r in leken te gloeien, bewoog-ie zich dermate levenslustig door de menigte, confetti's strooiend, serpentines slingerend, dan weer met de vrouw in 'n opgewonden, joelenden, gillenden kring,

brutaal en wild cancanerend, dat-ie herhaaldelijk 't centrum der opgetogenste attentie werd. Het was zulk een draaikolk van tierende, dringende, dansende, wandelende paren en kluiten, zulk een ongewoon bacchanaal - alleen mogelijk in luxesteden - dat 'k in m'n hoekje m'n buurvrouw geheel vergeten zou hebben, als 'k niet opgeschrikt was door 't onthutsend geluid, alsof ze achter 'r domino snikte.

Opstaand keek 'k over de scheiding der loge. Ze zat geleund in 'r fauteuil. De binocle lag op den pluchen rand der balustrade. Ze bewoog niet. Lachend om m'n zotte inbeelding - het was tè krankzinnig, om zoo iets gehóórd te hebben bij 't helsch geraas van 't orkest en de schreeuw-lachende menigte! - sprak 'k dicht bij 'r kap: "t is tijd om u te demaskeeren, mevrouw."

't Glinsterend zwart in 'r oogspelen lichtte. Dan, met 'n bruske beweging, die meer zei dan woorden, draaide ze me 'r rug toe. En omdat 'k 'r 'n moment later, den rondgaanden kellner 'n glas champagne hoorde bestellen, meende 'k in m'n vroolijke bui gerechtigd te zijn te overwegen, dat m'n eenzame buurvrouw 'n zonderling type van 'n getrouwde vrouw was, die 't 'r in 'r eentje van nam, en zich door 't voorhouden van 'r masker blijkbaar niet wilde compromitteeren. Terwijl ze 't glas aan 'r lippen zette, stond 'k neuriënd op, en na aan 'n champagne-bar 'n beker gedronken te hebben, drentelde 'k opnieuw in de groote zaal, waar ik m'n Brusselsche vrienden, in 't gezelschap van de noodige dames, in de uitgelatenste stemming trof. Van alle kanten werd 'k met vragen bestormd, waar 'k me zoolang onzichtbaar had gehouden, en toen 'k m'n klein avontuur vertelde, hoorde 'k dat 't é p a t a n t en r i g o l o was. 'n Getrouwde vrouw, die 'r man zocht, in de M o n n a i e , op dit uur, en gemaskerd bleef, 't beloofde 'n huiselijk

scènetje, waarbij je achter de deur zou willen staan. Lachend, druk-van-gesprek, bewogen we ons door de zaal, en telkens als we voorbij de loge kwamen, slierde een onzer 'n serpentine omhoog, over de schouders en 't hoofd van de wijnroode domino - witte en blauwe, gele en purperen, lila en groene serpentines, die van haar trotsche onbeweeglijkheid, als 'n tuil spottende guirlandes neerhingen. Zelfs 't omgevallen champagne-glas raakte ze niet aan.

‘Laten we soupeeren,’ zei mijn gastheer.

Juist toen we 'n zijzaal wilden binnengaan, ontstond 'r 'n ooploop in de buurt der loge. De serpentinetros, om de rust der gemaskerde, wekte verwondering. Eerst luidruchtig, toen verbaasder en met 'n tikje bevreesdheid, riep, gebaarde men naar boven. In de andere loges bogen hoofden om te kijken. De wijnroode domino leunde achterover, 't hoofd langs de scheiding verzakt. 'k Zie 't voor me, hoe 'n heer de loge-deur opende, 'r glimlachend op den schouder tikte, meenend dat ze ingeslapen was. Dan, ongerust 'n tip van 'r masker tusschen de vingers lichtend, week-ie achteruit, wenkte 'n paar kellners. Voor de oogen van 't zich alweer verspreidend publiek, werd ze heengedragen. *U n p e t i t a c c i d e n t.* De muziek speelde. Er kwam zelfs geen gaping in het rumoer en het slaan der cancans. Vlug de trappen oplopend, stelde 'n kellner me gerust.... ‘'n Dame die 't achter 'r masker te warm had gekregen. Ze werd alweer bijgebracht.’

Maar den volgenden avond, las 'k onder de *f a i t s d i v e r s* in een hoofdblad de woorden: *D r a m e c o n j u g a l*, en daaronder in 'n paar regels, dat zich in 'n loge van de *M o n n a i e*, in de drukte van 't bal, 'n dame uit welgestelden kring vergiftigd had.

Nooit zal 'k 'r.... ‘*j e c h e r c h e m o n m a r i*’ vergeten. Daarmee heb 'k jullie misschien duidelijk

gemaakt, waarom 'k niet meer naar 'n bal-masqué ga. De dood is erg genoeg, zònder masker en zònder serpentine.'

We bleven dien avond met oom Lukas napraten.

10 Febr. 1906.

Bescheiden request aan Minister Kuyper in zake het Vredespaleis.

Excellentie,

Deemoediglijk waag 'k. De aarzelingen waren vele. Lange (en bange, immers slapelooze) nachten, zelfs ochtendstonden, verwoelde 'k op en in mijn legerstede, aanschouwde manegezilver door de gordijnen, beluisterde 't schellen des bakkers die om zeven uur port, met een fluit en een knip en soms met een boschje¹⁾ - doch thans, na uwe buitengewone, edelmoedige en verrassende attentie om mij een visitekaartje te zenden ter gelegenheid des vierhonderdsten Falklands - hoe uitnemend dat gij dit op uw eenzamen post hebt bemerkt! - thans wordt mij de courage der ouwe geuzen, waarvan u en ik - vergeeft mij de koppeling! - ongetwijfeld nazaten zijn. Excellentie, daar wassen uren in dit dikwerf bezwaarlijk leven, dat men zijn gemoed tot in de obscuurste schuilhoeken doorzoekt, uren dat men twijfelt en in den spiegel dien men zichzelf voorhoudt het gelaat eens gestorvenen mans ontwaart. In zulke stonden van benauwenis - die de platte

1) Een fluit en een knip, Excellentie - bij uwe ministerieele beslommingen kúnt ge het mogelijk niet weten - zijn gewone brooden, edoch 'n boschje genre rögge.

gemeente met terminologische uitdrukkingen als: paf, grutterig, énérvé, zielig, katterig enz. aanduidt, slaat men de schennende hand aan het eigen ik en benijdt het uiterlijk-gelukkige eens pasteibakkers, sigarenhandelaars, meubelmakers, kattenmeppers, worstfabrikants.... (Te dezer plekke tittels plaatsend, Excellentie, uit onvermogen muziekbalken met droevige notentremoleering in te lasschen - waarlijk dàt is het grootste gebrek der schrijvende gaven, dat onze teerste lyriek in words, words verbrabbelt! -, tittels neerputtend, Excellentie, geschiedt zulks als symbool der smartlijke impotentie om àlle benijdenswaardige uiterlijk-gelukkigen in één adem te compileeren.) Ik ben van degeen die u begrijpen, die uw eenzame sterkte gevoelen, die een reflexbeweging maken, telkens als de grove, domme mèn u bespeldeprikt. U en ik, Excellentie, om er twéé te grijpen uit dé zwaar-torsende reeks publieke mannen, wèten dat geen stekelvarken zoóveel naalden in z'n bast (pardon voor 't onwelvoeglijk woord!) kan hebben, als een bekend burger speldeprik-wonden. O, het zijn Simson-beenen en Achilles-botten die den last der openbaarheid dragen! Zijn wij geen publieke speldenkussens, om het gruwelding bij z'n naam te duiden? Zal het nageslacht uwe onsterfelijkheid eerend, het lauwest besef hebben van de geraffineerdheid der hedendaagsche pijnbank, die elke geste, elk gedoe, elk paar Tyrolerkousen, elk glas bier met duivelschen laster bezwaddert? Si j'étais roi, welke nachtmerrie! Si j'étais ministre, welke harente-stuip-zettende bloedschuld! Làcht gij, stoere werker, voor 's lands belang: uw lach wordt beloerd, door afgunst versaterd! Weènt gij, heerlijke en machtige worstelaar voor kleine luyden: uw schromelijke belagers zien in uw nobele tranen gedrochtelijke weerspiegelingen! O, tijd, o land, o laag-gezon-

ken volk - is een minister dan geen man van vleesch en bloed, tolk van 't allerschoonste, die het Land behoedt, doch in zijn vrije uren levend mensch als gij, met oogenvocht en hartebeving, met adem die in hijging krimpt, en triestige gedachtenzweving? Is hij niet als een elk geschapen.... (P.S. 1 op 't juiste oogenblik, Excellentie, bemerk ik dat de stijging mijner extase metrischen schijn aanneemt. Met een verlegen lach op de kaken, staak ik onvoorwaardelijk deze poëzie, mij herinnerend dat gij destijds adressen in Kollewijnsche spelling geweigerd hebt, dies evenmin gediend kunt zijn van een verwarden vorm die alle gezond verstand verwaarloost. P.S. 2. Ook ontstond even de moeilijkheid een frisch rijmwoord op g e s c h a p e n te doorvoelen. P.S. 3. Dit zijn verdolingen van den menschelijken geest, die de zonde der schoone klanken bemint. P.S. 4. Ketsende interruptie met een aantal P o s t - S c r i p t a , lijkt te meer noodzakelijk, omdat de heer Shakespeare i e t s d e r g l i j k s dichtte: 'Has not a jew eyes, tears'.... en het onprettig is, als degelijk Hollandsch auteur, bij een collega te beunhazen. P.S. 5. Toch heeft dit lyrisch incident zijn goede zijde, daar het publiek toch eindelijk ééns moet begrijpen, dat publieke mannen, ministers, letterkundigen, etc. zwakke, maar menschlijke genegenheden voor een rustigen burgerpot, een doorregen lapje, een warme rollade, een klapstuk, een waterkadetje bezitten. P.S. 6. Einde der noot, dewelke te lang zijnde, voor het helder begrip mijner meening, i n het lichaam van het request wordt geïnsereerd.) Elk uwer daden verkeerd uitgelegd wordend, elk woord op s l a n g a c h t i g e wijze door-blauwzuurd, hebt gij, Excellentie, op analoge manier als uw requestant het uiterlijk geluk der pasteibakkers, vleeschhouters, kattenmeppers etc. (zie boven) benijd, of

zoo 't benijden niet tot uwe sfeer kàn behooren, de idyllische rust dier stille burgers als een verrukkelijk nirvana beschouwd. Was niet de hartewensch eens Mirabeau: *D o r m i r*! En gunt men ons, door de branding des levens naar-de-zichtbaarste-toppengedrevenen, dat aanlokkelijk *d o r m i r* der ònbesprokenen? Heeft Uwe Excellentie in het Torentje nimmer de vertrouwlijke verzuchting geslaakt: *Ich wollt Ich wär ein Vögelein*, of eenvoudiger: hadde ik een goedbeklante en redeerende zaak in Geldersche worst!...? Misschien, Excellentie, ben ik door zulke impertinente onderstelling, een diergenen, die uw karakter bezoedelen, door er uren van moeheid en zwakheid in aan te nemen! *Peccavi!* Men taxeert anderen naar zichzelf en ik, gewis en bout-uitgesproken, kende ze, doorleefde ze, versmartelijkte ze, de uren, de grauw-dreigende, ontzettende uren, dat ik mij een horizon dacht achter een toonbank met balletjes, Edammer kaas, Amerikaansch spek of oude klare. 's Avonds tien uur de winkel dicht - en àchter 't krantje lezen bij de lamp, bij een snorrenden waterketel, de spinnende poes, de brandende kachel, de lieve, slaap-knikkende, breiende vrouw... Geen stoornissen, geen krante-gemeenheden, geen critische aanvallen, geen naamsbevuilingen, geen publieke modderr... U, in Geldersche worst, ik, in heereboorden. *Bèiden den strijd opgevend*, beiden in pais en vrede...

Deemoediglijk waag ik, Excellentie. Het loopt naar de verkiezingen en u kunt een vriend tot in den dood winnen. Een weinig verdoold van de lijn mijner dadelijke bedoeling - ook een beginnend diplomaat vermijdt met de deur in een vreemd huis te vallen -, brengt de welgebouwde zin... '*Bèiden den strijd opgevend, in p a i s e n v r e d e*'... mij

terug op het plan van dit eerbiedig request. Zoals u uit den aanhef mijner ontboezeming gebleken is, zou ik mij gaarne uit littéraire zaken retireeren. In de lange, wrange nachten en ochtendstonden, terwijl ik grübelde, welke in mij de visie van het V r e d e s paleis. Ha! -, fluisterde ik onder de dekens - zelden praat ik in mijne slaapstede hardop, daar de muren ooren hebben in de dunbepleisterde huizen - ha! - ongelukkige lettré! - ha! - het lang-gebeid moment is gekomen eene poging te wagen. Want dat V r e d e s p a l e i s heeft een concierge, een vredespaleis-bewaarder noodig, die de moderne talen spreekt. Ik spreek moderne talen, Excellentie: Hollandsch (mijne moedertaal), Fransch (mijne grootmoederstaal - die was Française: ik kan het bewijzen), Engelsch (mijne grootvaderstaal - die was Engelschman: dito), Duitsch (helaas geen erflijke belasting!), een paar woorden Italiaansch, eenige Spaansche en sinds den Russisch-Japanschen oorlog het woord B a n z a i ! Zoo noodig, ofschoon ik er principiëel t e g e n s t a n d e r van ben, kan ik tegenover internationale indringers (in het paleis) internationaal vloeken om ze van de marmere stoepen (met minder dan marmer doen we het niet, Excellentie!) te verdrijven - als: Nom d'un chien! - Old beggar! - Carambo - etc., om de meer perverse en onverfijnde te mijden. O, Droom van mijn leven, fluistering uit den uchtendstond, als de bakker op komst was met fluit, knip en boschje, o aanbiddelijke, gouden ziening, paars en purper-stuivend visioen: poortwachter van het P a l a i s d e p a i x , ergens in Den Haag, op weiland of duin of in Bosch! De burgemeester van Leiden, Excellentie, heeft mij een getuigschrift beloofd, een attest over mijn absolute betrouwbaarheid. Anders zou ik zoo driest niet zijn met dit request nù reeds in zee te gaan. Het zou mijne grootste, innigste,

zwijmelendste vreugde zijn, een visitekaartje te kunnen laten drukken:

S. FALKLAND, Portier du Palais-de-Paix La Haye.

(Spreek uit *Portiér* als *Premier* en niet als *Portier*, zijnde dit laatste plat van klank en onbegrijpelijk voor internationale *Délégués*.)

Kan het, Excellentie? Måg ik op Uw steun rekenen? Ik ben bereid en het zal mij eene besliste genoegdoening zijn, een sierlijke pet met zwære gouden bies te dragen. Een pet met verguldsel heb ik zeer lang begeerd. Ja, in dagen dat ik nog ignobel verlekkerd was op den afschijn der schoone-letteren-zon, was het mij, om een luttel gebruikt beeld te gebruiken, een doorn in het oog, dat de zoogenaamde artisten geen onderscheidings- of herkenningsteeken bezaten. In vroeger eeuwen próéfde men den artist, weelderigden lokken, schaduwden flambards -, helaas, de auteurs dezes jammerlijken tijds verburgerlijken, dragen gewone snorren, gewone confectiekostuums (betááld!), kijken gewoon, eten gewoon. Hoe zou, dacht ik, Excellentie - ik, toen nog in de klauwen der ijdelheid! - een insigne met een simpele A of een pet met het opschrift *Artiest* het kunstvak verheffen. Het publiek zou ons e n m a s s e herkennen, de vergevorderdheid der kunst beseffen, eerbied gevoelen voor ons aantal, onze petten... Cette vanité - is voorbij. Als ik haar pro memorie op de balans van mijn hebben en houen uittrek, is het uitsluitend om u te over-

tuigen dat ik, als Vrijgevochten Man de pet met de gulden bies aanvaard, sterker gesproken, haar noodzakelijk acht voor het decorum van ons dierbaar, droom-schoon **Friedens-Palast**.

Eenmaal bepètte p o r t i é r , Excellentie, zouden mijne verschillende qualiteiten Carnegie's instelling op niet te berekenen wijze ten goede komen. Zonder mijzelf te vleien, durf ik verklaren dat 'k een loopende hand van schrijven heb en eene huiselijke gezindheid, gepaard aan spaarzaamheid en overleg, die voor een kostbaar gebouw éérste vereischten zijn. Reeds in mijn jeugd, als de dienstboden het te kwaad kregen bij tien drukke kinderen en we in periodes van mazelen en roodvonk boden-loos waren heb 'k met 'n scheutje petroolie en lichte turf kachels aangelegd. Dat kàn ik, Excellentie. Later tooneelcriticus aan een dagblad, doch jongeling, reinigde 'k 's morgens de zeilen, stofte de meubelen, schuierde het gangetje. 't Kan navraag lijden. Waar vrouwen kostbare morgens en middagen, onnoodig behaaglijk van gebaar, over verdoen, jakkerde ik raphandig een kreupel kwartier. Hollandsch deugdelijk, maar vlug. Thans gehuwd, zou mijne vrouw de benedenverdieping van het **V r e d e s p a l e i s** voor hère rekening nemen, ik de bovenverdieping, tenzij het Uwe Excellentie behaagt een benedenverdieping en een sousterrein te gelasten, waartegen ik geen bezwaar heb. Het zal ònze ambitie zijn, wanneer alom in bladen en periodieken van de properheid van het Paleis getuigd wordt. De voorpui en de kleine steentjes doe ik Zaterdagmiddag. Dan moeten de schildwachten (is dat bij huishoudelijk paleis-reglement vast te stellen?) op hun sokken loopen of achter de monumentale hekken wachten tot de boel droog is. Want, Excellentie, het is onbegonnen werk om smerige mansvoeten op wat pas geredderd is, vrij

spel te laten. Ook de deurknoppen zullen wij glinsterend voorzien. Het moet een lust voor de oogen worden. Komt Carnegie over, dan hoor ik hem in mijn thans nog werkende schrijversfantasie roepen: 'Who is the man who keeps my Palace of Peace so extraordinary clean!'.... Is er geen vredeszitting, dan zullen wij lakens om de fauteuils wikkelen, de tafelkleeden in de plooiën vouwen en zuinig met den muntgasmeter omgaan. Het rooken zullen wij gestrengelijk weren, levendig beseffend welk kapitaal er met een brandje gemoeid is. In het algemeen achten wij rooken onnoodig in een land met zooveel goedkoope pruimtabak. Mijne benoeming als *Portiër*, Excellentie, heeft nog meerdere voordeelen. Ik kan scheuren in behang bijplakken. Dat heb 'k nog kort geleden gedaan, toen door te vinnig stoken òns behangsel met een plof barstte. Met een ouwe krant éérst, een pijp lak - geenszins ben ik voorstander van bacterierijpe stijfseel! - daarna met een reepje behangsel heb 'k de naden gedicht. Met het scheuren van behangsel in het nieuwe *Vredespaleis*, Excellentie, moeten we van af de openingsdag rekenen. In nieuwe gebouwen gebeurt het dikwijls. Is het niet eene geruststelling voor de verschillende natiën, wanneer een handig man t e n a l l e n t i j d e aanwezig is? Dit is evenwel nog slechts een kort résumé mijner bekwaamheden. Gesteld, Excellentie, dat af en toe een schilderij of een portret in een der zalen moet worden opgehangen en bijvoorbeeld de délégué van Siam mij verzoekt een spijker in te slaan, dan maak ik mij sterk hóógstens een dozijn krammen krom te meppen alvorens een kalkvoeg te hebben gevonden en de overtollige, helaas onvermijdbare gaatjes in het behang dicht ik met stukjes papier en lak. Voorts sla ik kromme spijkers recht, zònder 'n bloedblaar op te loopen, versta ik

het bij uitnemendheid water in gaskronen te gieten (met slechts geringe scheutjes op de tafels), kan 'k verstopte goten met 'n wandelstok doorsteken, den tuin harken en verbind ik mij, Tommy, ons schippertje, aan den ketting uit te laten (b u i t e n de monumentale hekken van het park) daar een hond hoe gedresseerd ook perken en paden bedoet. Of acht u, Excellentie, een hond ter bewaking, naast de schildwachten, overtollig? En heeft u er iets tegen, wanneer ik aan de achterzijde van het V r e d e s p a l e i s een kippenren timmer buiten bezwaar van 's rijks-schatkist? Herhaaldelijk heb 'k rennen geknutseld, Excellentie, en 'n groen verfje gegeven. Het verhoogt den vrede van een tuin - het kán (als de kippen jong zijn) den délégués een heusch versch eitje verschaffen en het vriendelijk kraaien van den haan zal mogelijk de harmonie der beraadslagingen verhoogen.

Excellentie, langer over mijne gaven te betoogen¹⁾ acht ik eene belediging voor uwe menschenkennis. Ik hunker naar de pet. Mogelijk schrijf 'k op een vrijen dag nog 'n enkel falklandje, mogelijk niet. Op die wijze bij te dragen tot den vrede van Europa vind ik een schooner roeping dan het gestadig vermeederen der literatuur.

O, ik tèt thans de dagen tot het V r e d e s p a l e i s er is - ik bij de deur sta - gewittehandschoend en plechtig - den délégués verzoekend hun voeten te vegen op de nieuwe mat en gestrengelijk fooien wèigerend.

Zou het b i n n e n het jaar gereed zijn, Excellentie?

Mag ik de pet vast bestellen met de initialen P d u P d e P? En is er pensioen na dertig jaar trouwen dienst?

1) Ik ben ingeënt en zal ook tegen muizen waken. Die zijn lastig en bederven de duurste kleeden.

Het gezegeld papier is vol. Er kan niets meer bij - wat 'k verder te zeggen heb, ga 'k verdroomen onder de dekens, in blijmoedigste stemming....

Van Uwe Excellentie de zeer gehoorzame dienaar

S. FALKLAND.

18 Febr. 1905.

Pleidooi.

Bijna onmiddellijk nadat de Ambtenaar van het Openbaar Ministerie zijne redevoering geëindigd had, verrees de verdediger van zijn zetel en zeide¹⁾ ongeveer het navolgende:....

Edelachtbare Heeren, President en leden van deze Rechtbank, in de eerste plaats wensch ik hulde te brengen aan de humane houding van den geachten vertegenwoordiger van het Openbaar Ministerie, wiens requisitoir het karakter van mijn cliënt alle recht deed wedervaren.

Als ik evenwel toch met eenige moeilijk-bedwongen verontwaardiging tegen den eisch van drie jaar, door het officie gesteld, opkom, dan is dit niet om de sympathie, die ik voor den beklagde voel, niet voor zijne daad-van-geweld als zoodanig, maar alleen en uitsluitend om de exorbitante straf, die generzijds gevraagd wordt, een straf, die nòch op wettige, nòch op overtuigende motieven berust.

Edelachtbare Heeren, President en leden van deze Rechtbank, de geachte Ambtenaar heeft in zijn requisitoir de voorgeschiedenis dezer zaak op zijne wijze uiteengezet. Hoezeer het den schijn aanneemt,

1) Ter voordracht aan den hoogstbekwamen comédien Hubert Laroche.

dat ik bij het opnieuw saamvoegen der gegevens in herhalingen verval, ben ik het tegenover mijn cliënt verplicht, de daad in ander licht te stellen.

Een der getuigen à charge, zooals u bij de ondervraging gebleken is, *jeune amoureux* van zijn emplooi, heeft wel is waar onder eede verklaard, dat de beklaagde dikwijls opvliegend was en dat hij hem nog kort vóór het gebeurde handtastelijk had behandeld - in den betreuenswaardigen vorm van een blauw oog, waarlijk beletsel voor een *jeune amoureux*, om op te treden! - edoch als ik uiteenzet, dat mijn cliënt door zijn voortreffelijke qualiteiten als *jeune premier*, en dat 'n man van over de veertig met zeven kinderen!, de geduchtste concurrent van dezen getuige à charge was, dan zal het u duidelijk zijn, dat wij niet te veel waarde behoeven te hechten aan, 'k zou bijna zeggen de éénige ongunstige karakter-getuigenis in deze diep-tragische aangelegenheid. Diep-tragisch, Edelachtbare heeren! De opschudding en ontroering, die zij in de geheele stad, in het gansche land, ja ik mag beweren tot over de grenzen verwekte, zou mogelijk intensiever geweest zijn, als stad en land en wat daar buiten ligt, hadden kunnen vermoeden, dat de aanslag van den beklaagde als de eerste uitbarsting van een vulkaan is te determineeren. In den morgen van dien betreuenswaardigen dag der maand Februari - laten wij den hemel danken, dat het zóó geweldig vroom, dat mijn cliënt te koude vingers had, om den haan van zijn revolver met zekerheid te spannen! - begeeft de beklaagde zich naar het redactie-bureau en lost een revolver-schot op den tooneelcriticus, dien wij hedenmorgen als eersten getuige à charge hebben zien verschijnen. Hoezeer ik het, Edelachtbare heeren, President en leden van deze

Rechtbank, mede namens mijn cliënt betreur, mijn cliënt die in tranen uitbarstte, toen hij moest aanschouwen dat de door hem aangerande criticus niet bij machte was de twee voorste vingers zijner rechterhand op te steken, zóó als de kogel de edele deelen dier hand had gekwetst, hoezeer *wij* het betreuren, dat die *r e c h t e r h a n d* geen pen meer zal kunnen hanteeren, ter beoordeeling van ons vaderlandsch tooneel - dit moet à priori vaststaan, dat de beklagde zonder voorbedachten rade handelde, gedreven door de impulsie van zijn artiestenbloed, zonder welke impulsie hij niet zoovele malen volle èn leege schouwburgen had doen schreien en snikken, maar, dat zelfs áls wij de onaannemelijke hypothese van de vooropgezette bedoeling aanvaarden, er alle menschelijke reden is, om een revolvershot in zulke omstandigheden te *v e r d e d i g e n*. Paragraaf 41 van ons Wetboek van Strafrecht, zegt in onbetwistbare formulering: 'Niet strafbaar is hij die een feit begaat, geboden door de noodzakelijke verdediging van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed tegen oogenblikkelijke, wederrechtelijke aanranding.

Niet strafbaar is de overschrijding van de grenzen van noodzakelijke verdediging, indien zij het onmiddellijk gevolg is geweest van eene hevige gemoedsbeweging, door de aanranding veroorzaakt.' En alsof dat artikel 41 niet voldoende houvast is, zegt het voorafgaand art. 40: 'Niet strafbaar is hij die een feit begaat, waartoe hij door *o v e r m a c h t* is gedrongen'. De betreffende Memorie van Toelichting verklaart nadrukkelijk, dat overmacht elke kracht is, elke drang, elke dwang, waaraan men geen weerstand kan bieden. Kan ons Code Pénal duidelijker spreken?

Neen, zouden we geneigd zijn te zeggen! Welnu, Edelachtbaren, wát is de ergste overmacht van den

tooneelspeler? Is het eigen lijf van een acteur iets anders dan zijn ziel?' Is zijn eerbaarheid niet een publieke? En boven alles, is zijn goed niet de combinatie van stem, gebaar, mimiek, waaraan wij den naam spel geven? Heeft een tooneelspeler dan niet het recht van elk burger, om door Art. 41 gesteund, eigen lijf, eerbaarheid en goed te beschermen? En is de hem hoonende, vervolgende, zijn erf betredende dagblad-critiek geen o v e r m a c h t in den zin der wet?' Ja, Edelachtbaren, het stuit mij niettegenstaande mijn langjarige praktijk tegen de borst, om nog eens voorlezing te doen van het entre-filet, dat mijn cliënt in zijn lijf, eerbaarheid en goed aanrandde! Woordelijk stond er dit: *'Over den onbehagelijken, zoogenaamden jeune premier van het gezelschap, die te gezet wordt om nog eenige verovering op de planken aannemelijk te maken, een jeune premier met zoo weinig gegevens, zal ik na mijne herhaalde afkeuring, geen woord meer verspillen. Place aux jeunes!'*

Zoo redelijk als het citaat bij eerste lezing lijkt, zoo kalm als het zich verhoudt tot den algemeenen toon der pers, die over collega's van beklagde èrger dingen beweerde, zoo aanrandend-èr wordt deze critiek bij hèrelezing. Ik treed hier op, Edelachtbaren, voor een Kunstenaar en een Beginsel.

Het Beginsel allereerst.

Zoo ik mij verstoutte, om van een slager, die meer dan twintig jaar de stad bedient, in een publiek geschrift te getuigen, dat hij te onbehaaglijk, te gezet wordt, te weinig malsche gegevens heeft, om zijn klanten g e z o n d vleesch te leveren - zoo ik het ongenietbaar brood eens bakkers figuurlijk aan de kaak stelde - òf de verregaande onkunde van den een of anderen dokter - dan zou het civiele processen regenen. Hoe roekelooser echter

zou ik meer bepaald mijn leven wagen, bij het in eigen huis aanranden van dien slager, dien bakker, dien geneesheer! Wie pleegde in deze zaak overmacht? De criticus, Edelachtbaren! In zijn verderfelijke pers-onaantastbaarheid, niet met civiele procedure te bereiken, beschut tegen anticritiek, een plicht doende die geen noodzaak is, legt hij een dwang op (Art. 40), waaraan de aangerande geen weerstand kan bieden (Mem. v.T.) Hij betreedt het Huis, waar zijn voortdurende aanrandingen chronische, hevige gemoedsbewegingen veroorzaken (Code Pénal 328, 329). Hij betreedt dat Huis tegen den zin dergenen, die hun lijf, eerbaarheid en goed mogen verdedigen. Voorziet art. 425 niet in het aanhitsen van een dier (i.e. Mensch) op een mensch? Zegt art. 271, voortdurend door de dagblad-critiek ontdoken, niet nadrukkelijk, dat *hij* gestraft wordt, die ruchtbaarheid geeft aan een geschrift van beledigenden inhoud? Leven we in de middeleeuwen, Edelachtbaren, dat om één voorbeeld te stellen. art. 458 van ons op het Code Napoléon geënte Strafboek, met geldboeten dengeen bedreigt, die zijn niet uitvliëgend pluimgedierte laat loopen in tuinen of op eenigen grond die bezaaid, bepoot of beplant is - terwijl de eerste de beste krant zijn evenmin hoogvliegende penvoerders, zonder afstraffing, zonder boeten, de tuinen-der-kunst, de bepote, zaad-dragende landen-van-drama-en-tragedie mag doen doorwoelen! Verheft zich een lap gronds met knolrapen, een wei met koemest boven een schouwburg? Mogen wij in dezen democratischen tijd, in een periode, waarin alle politieke partijen het belang van het volk meenen voor te staan, mogen we in zulk eene eeuw gedoogen, dat de dagblad-critiek zich buiten de wet stelt, buiten art. 142 op de valsche alarmkreten, buiten art. 243 op de gemeenschap met onbewusten, buiten art.

39 op het oordeel des onderscheids, bûiten art. 40 op Overmacht, bûiten art. 261, 267, 423, op smaad, bûiten art. 138 op het wederrechtelijk binnendringen eener Woning - om maar enkele stuitende wetsovertredingen te memoreeren? Mij zonder eenige restrictie op de u bekende voorschriften der Noodzakelijke Zelfverdediging beroepend, stel ik er een eer in, voor een cliënt te pleiten, die in beginsel de rechten van alle burgers, zijn zeer grondwettige rechten, zij het op onstuimige kunstenaars-wijze, handhaafde! Niet hij, maar de man, die hem in verfijnde herhaling martelde, die hem: 'onbehagelijk, gezet, afgedaan' noemde, moest op de bank der beschuldigten zitten! En niet ik zou dan zijne verdediging op mij wenschen te nemen!
(Teekenen van ontroering bij liet dicht-opeen-gepakt publiek. De President hamert waarschuwend. De Verdediger vervolgt)

Thans de Kunstenaar.

Het algemeen beginsel moest ik vooropstellen, daar het hier geen vijandschap tusschen personen geldt, geen kleine wraakoefening, geen beleedigde ijdelheid. Deze artist, deze vader van een gezin-van-zeven-kinderen en, 'k mag 't wel zacht uitspreken, in deerlijk-tragische verwachting van een achtste - tragisch ja, zulk een boodschap in de maanden van voor-arrest! - deze solide lieveling van een geheel publiek, buigt den eenen avond voor het voetlicht om voor de hem gebrachte hulde van een opgetogen menigte te danken en weent den volgenden avond, gescheiden van vrouw en kroost in de eenzame cel - terwijl, o hoon zijner gaven, de hem bezwarende je u n e a m o u r e u x , persoonlijk vriend des getroffen en criticus, zijn rol overneemt!

Edelachtbare Heeren, President en leden van deze Rechtbank, de geachte vertegenwoordiger van het

Openbaar Ministerie heeft dezen zachtmoedigen beklaagde de v o o r b e d a c h t e n r a d e ten laste gelegd. Immers, zegt de geachte Ambtenaar: Het voorbedachte ligt in het feit, dat mijn cliënt in den vroegen morgen een geladen revolver bij zich draagt. Ik moet hier ernstig tegen protesteeren. Gaande naar de repetitie voor een nieuw stuk, waarin hij in zijne qualiteit van j e u n e p r e m i e r eene ontrouwe vrouw moest dooden, had hij die revolver bij zich gestoken, om de scherpe patronen door den requisiteur te laten vervangen. Dit is door de getuigen à décharge bevestigd. Op de wandeling naar den schouwburg heeft de beklaagde bij uitzondering den inval, om aan de kiosk op den Dam eenige kranten te koopen. Door de kioskenjuffrouw als getuige à décharge, is onder eede verklaard, dat mijn cliënt bij het doen van dezen aankoop niet alleen g l i m l a c h t e , maar ook over het vriezend weer sprak, en e e n d u b b e l t j e f o o i g a f. Doet zulks een misdadiger, die tien minuten later 'n moordaanslag zal plegen? Hebben wij hier met een zachtmoedig, nièt-pre-mediteerend mensch te doen, ja of neen?

Het noodlot wilde dien kouden Februari-morgen, dat mijn cliënt die, als de meesten van zijn ernstige confraters, geen krante-critiek léést, uit mogelijke verving de bewuste bladen inkeek. Op den Dam stilstaand, overviel hem de hevige gemoedsbeweging, waarvan art. 41 gewaagt. Als kunstenaar èn als broodwinner van zijn gezin, werd hij aangerand, zijn aanrander noemde hem een 'onbehagelijken, zoogenaamden jeune premier'. Alsof dat geen s u m m u m was, vervolgde hij met de schreeuwende belediging... 'die te gezet wordt, om nog eenige verovering op de planken aannemelijk te maken'. Kòn het driester, ophitsender, bloedopjagender van een j e u n e p r e m i e r gedrukt worden, die niet-

tegenstaande hij dagelijks meer dan een dozijn brieven van dames uit het publiek kreeg - ik heb hierbij de eer, als overtuigingsstukken, vierhonderd veertig alleen a n o n y m e brieven-van-bewondering aan de Rechtbank over te leggen! - die, zeg ik nog eens, niettegenstaande zijn enfant-chéri-schap der dames, de voortreffelijkste huisvader bleef van zeven, ácht kinderen! Van zulk een verafgood kunstenaar, durft een zich noemend criticus schrijven, dat hij... 'te gezet wordt, om nog eenige verovering aannemelijk te maken'. Daarmee, Edelachtbaren, is de aanranding van den beklagde niet geëindigd. De gewonde criticus, van wiens eerlijkheid en kunde, het geachte officie een tè schilderachtige voorstelling gegeven heeft, legt er met kwaadwillige bedoeling nadruk op, dat hij 'na zijn herhaalde afkeuring, geen woord meer aan mijn cliënt zal verspillen'. Nog niet tevreden, doet hij door zijn aanroep: 'Place aux jeunes!', een misdadigen aanval - misdadig, welk een te teeder woord! - op het materieel bestaan van een vader met acht kinderen! Plaats voor de jongeren! Mits die jongeren een zóó groot talent als deze beklagde bezitten, en de strafwaardige Aanrander het onderhoud van een oppassend gezin, van de thans om man en vader schreienden, op zich neme!

(Applaus van de publieke tribune. De President maant dat hij bij hernieuwde teekenen van goedkeuring, de tribune zal doen ontruimen. De welsprekende advocaat vervolgt:)

De beklagde las, gelijk ik reeds zeide, deze bevuiling der vrijheid-van-drukpers, deze inbreuk op zoovele artikelen van het Code Pénal, staande in de omgeving van een dierbaar monument onzer nationale Onafhankelijkheid. Plotseling werd hij bleek, gelijk door een kruier en een huurkoetsier onder

eede bevestigd is. De funeste, doch menselijke ingeving gewerd hem, den aanrander van *zijn* eer, *zijn* lijf, *zijn* goed, *zijn* dagelijksch brood, onder vier oogen explicatie te vragen. Toen is er iets gebeurd. Iets zonder getuigen en iets, dat zonder de bevroren vingers van den beklagde den dood van iemand ten gevolge had kunnen hebben. Ik, in de plaats van dezen nu bitter-schreienden kunstenaar, zou gedóód hebben! Zonder genade!...

De P r e s i d e n t ... Ik moet den verdediger verzoeken zich een weinig te matigen.

De V e r d e d i g e r ... Het is mijne overtuiging, mijnheer de President...

De P r e s i d e n t ... Ik kan u niet op deze wijze laten voortgaan.

De V e r d e d i g e r ... Dan zal ik hierop niet verder insisteren. Van voorbedachten rade bij een man, die meer dan twintig jaar de schoonste gevoelens van liefde en genegenheid van de planken verkondigde, zou alleen sprake kunnen zijn, als het blad van den aanrander d e s a v o n d s was verschenen. Nu beperkt zich het delict tot eene gekwetste rechterhand. Gedurende de maanden dat mijn cliënt zich in preventieve hechtenis bevond, heeft de criticus in quaestie met zijne l i n k e r h a n d geschreven, dus doende den regel schendend: 'Zie toe dat uwe linkerhand niet wete wat uwe rechter doet'. En de plaatsvervangende j e u n e p r e m i e r heeft het publiek van den schouwburg vervréemd!

Geeft mijn cliënt aan zijn kunstenaarsloopbaan, aan zijne familie terug, en bij zijn weder-optreden, zult U ontwaren, dat de V o x P o p u l i zich door uitverkochte zalen en enthousiasme vòòr den beklagde zal uiten!

Mij baseerend op de art. 40 en 41 van ons Wetboek van Strafrecht, op het gemis aan voorbedachten

rade en op het gebrek aan wettig en overtuigend bewijs, heb ik de eer op onmiddellijke invrijheidstelling van mijn cliënt aan te dringen, die toch waarlijk uit het gebeurde wel geleerd zal hebben géén dagbladcritieken meer te lezen, althans niet met vuurwapenen in den achterzak, en zoo het U edelachtbaren behaagt op den eisch van den Ambtenaar van het Openbaar Ministerie in te gaan, hoe onwaarschijnlijk mij dit voorkomt, roep ik Uwe clementie in, en vraag ik in ieder geval aftrek der preventieve hechtenis.

De President... Het woord is aan den vertegenwoordiger van het Openbaar Ministerie voor zijne repliek...

13 Jan. 1906.

Misdadige uitkomst.

Na 't veel te copieus diner, met z'n verzorgde reeks rondgangen, trokken wij mannen ons, om redenen van behagelijkheid, in Lodewijk's studeerkamer terug, om 'r 't gezellig intérieur met onze rookmonden te bedwalmen. Maar nog hadden we nog geen tien minuten gelummeld, of de vrouwen die zooveel over onze sigarenmanie beweerden - had Gon niet pas 'n rekening van veertig gulden gevonden? - en Marie zich beklaagd over de schande van import à 'n kwartje 't stuk? - of de vrouwen kwamen voor de gezelligheid plakken. Lodewijk, gastheer, met 'n aanzwellend buikje van welvaren - en van overdadige biertjes - lei in z'n stoel zonder 'n schijn van zorg, te siësten. 't Gesprek liep natuurlijk over 't heerlijk dochtertje, dat boven in de nette voorkamer sliep. Van den zomer, buiten, in Gelderland, had-ie 'n heele collectie kiekjes van 'r gemaakt - 'n zonnig meisjeskopje in 't groen - 'n lachend snoetje over 'n schutting - 'n glunder mondje naast 'n geit - en zoo meer van die dingskes, die van de genegenheids-sfeer, waarin 't dochtertje opgroeide, vertelden. Zoekend in 'n portefeuille, om een van de laatste en leukste kiekjes aan Gon te laten kijken, bleef onze gastheer in glimlachende bepeinzing.

‘Zit zoo niet met je bankjes van honderd te

poenen', zei Daan, die 'm op z'n handen keek.

'Ja, ja,' voort-glimlacherde Lodewijk, 'n beduimeld papiertje tusschen de vingers, en z'n oogen listigden zonderling: 'Als 'k 't niet voor de herinnering liet, zou 'k me vandaag in de prettige situatie voelen, om 'r 'n nieuwe sigaar aan op te steken!'

'Schaam je Lo,' riep Gon - en de gastvrouw, ontdaan over zulk 'n uitval - kende ze niet door vroegere misère-tijden, de bezielde waarde van geld? - de huisvrouw, neerstrakkend uit 'r opgewektheid, kreeg 'n leelijk-bestraffenden trek op 'r gezicht: 'Lo,' zei ze, diep-ernstigst van vermaning: 'als je geen beter aardigheden heb, hou ze dan voor je! Men spot niet op die manier met geld, als je in de zorg heb gezeten als wij.'

Wij mannen zwegen. We hadden weinig tegen de logika der vrouwen in 't midden te brengen, omdat ieder van ons 't kleine huishouden in andere omstandigheden gekend had - in de dagen toen Lodewijk nog als 'n gejaagd hert rondliep, om de toegewijde van z'n vrienden op meer materiële wijze te beproeven.

'Toch,' hield Lodewijk voet bij stuk: 'zou 'k 'r eindelijk wel 'ns de vlam in kunnen steken.'

'Is 't uit, Lo!', maande de gastvrouw nu met zulk 'n gedecideerde intonatie, dat de rookkamergezelligheid en de afterdinner's-stemming stokten.

Lodewijk bestreek z'n volbaard met de linkerhand, knuffelde 't bankje in de rechter. Dan ineens in 'n schaterlach losbarstend, dat-ie 'r rood van werd, weerde-ie de aanschuimende boosheid van z'n vrouw af.

'Stil maar,' sprak-ie, ingehouden-nalachend: 'bewaar de rest voor 'n verfijnder gelegenheid! 'k Zal jullie 'n historie vertellen - en als 'k 'r kwijt ben, zullen jullie 'r misschien zelf schik in hebben, als 'k me lucifer-van-honderd gulden verbruik'...

...‘Ga je nou nòg door?’, bitste Marie - en ze keek ons aan, alsof ze wou vragen: wat zeggen jullie van zoo'n uitgelaten warhoofd?

‘Geef me vijf minuten van de vrijheid terug van vóór ons trouwen,’ zei Lodewijk droog: ‘en als 'k gesproken hèb, wees dan zoo vrindelijk, om 'n stuk van m'n leven door de vingers te zien, dat Lombroso als 'n misdadig stadium zou determineeren, ook al heb 'k geen bepaald type crimineel. Nee, laat me uitspreken, lieve, ouwe vrouw, die in de dagen van me misdadige woeling met eigen handen de wasch binnenshuis deed en me heele weken op snippers-van-stokvisch tracteerde - wat volgens medici voor 't hersenweefsel uitnemend moet zijn.

't Was in '96 weet je nog Marie, toen we door m'n onvermogen, om literatuur voor de betalende markt te vervaardigen - in je echte Sturm-und-Drang-Periode bega je de excesse 'n doorbakken brood voor 'n sonnet te eischen! - 't was in '96, toen 'k geen uitgever voor 'n dom boek, waarvan nu bij de gratie der mode 'n zevende druk verschijnt, kon vinden, dat 'k heele dagen 't ijzerdraad der deurschel hield doorgesneden, omdat we *a)* niemand met geld wachtten - *b)* geen zelfmoord bedachten of brand vreesden - *c)* aan de deur perse niet wenschten te kóópen. Alles gezond van motief, niet waar? Had de schel 'r geluidcommunicatie met de spinnende, wijsgeerige stilte van 't huis behouden, dan zoude ons zeker metalen gerucht van de buitenwereld hebben bereikt, waartegen wij met onze stokvisch-snipppers-maaltijden niet te zeer waren opgewassen. Onder meer, in die heengebleekte dagen, vermeende 'n onaangename categorie nijvere burgers - huisheer, kruidenier, melkboer, lapjesslager, belasting-ambtenaar, stokvisch-leverancier, en wat meer op de aarde geboren is, om 'n mensch

in staat van soort te houden - recht op den knop onzer schel te hebben. De rechten op 't ijzerdraad handhaafden wij.

Toen, in de met alle regels eener geordende maatschappij strijdende stilte van 't huisje - zónder schelhaak - gewerd ons, verliefden menschen, de gelukkige aanzegging, dat 'r 'n kindje zou komen. De dikkert, die nou voor me zit te lachen, had onplezierige uren. Af en toe moest de dokter functionneeren, en hoe meer wij ons maatschappelijk bewogen, om bescheiden den uitzet voor 't goddelijk ding, dat van knop noch draad weet had, gereed te maken, hoe sterker de noodzakelijkheid groeide, om der onaangename categorie 't genot van 'n krakeelend schelletje te gunnen.

We hadden, zooals je weet, geen dienstbode.

Om m'n vrouw 't trappen-loopen te sparen, hield ik de schel bij. En dat was, zooals je je misschien met 'n weinig fantasie voorstellen kan, geen g e d e c i d e e r d genoeg. De onbeklemde borst, waarop ons schoon volkslied zinspeelt, wordt in besliste metamorphose 'n verschijnsel met 't soortelijk gewicht van lood of ijzer, wanneer je, 't hoofd vol littéraire arabesken, den strengen blik van 'n waschvrouw, die zesmaal om drie en vijftig centen geloopt heeft, ondergaat, of de bedenkelijk-smakkende lippen van 'n schoenmakersjongen, wiens baas nieuwe zolen en achterlappen leverde. Ik geloof, dat 't in dermate serieuze omstandigheden beter te taxeeren valt, waar je als Saïdja zal sterven, dan hoe je gave centen uit de steenen der voorpui kan slaan....'

Ademhappend nam de verteller 'n slokje van z'n Japansch kopje, keek den kring rond, speurend of we niets snaptten, hernam dan:

'Een Zaterdag - 'k heb altijd bezwaar tegen dien dag gehouden - hij moest Beerdag heeten

- steeg 't water, zooals men zegt, tot an de lippen. M'n vrouw in de negende maand, lag met hoofdpijn te bed - 'k weet 't precies - ik dee 't huishouen. Juist was 'k bij 'n a n d e r e n kruidenier drie eieren en 'n half ons boterhammenworst wezen halen - bij 'n a n d e r e n melkboer 'n pint melk - en in a n d e r e sigarenzaak 'n dubbeltje parfum - toen 't sarrende van den dag begon. Op mijn stoep, figuurlijk gesproken, ontmoette ik den postbode, die al viermaal gescheld had, zonder dat de draad was verbroken. 'n Brief met strafport, naar 't handschrift te oordeelen - van thuis, hield-ie in de mij ongenegen hand.

'Te weinig gefrankeerd,' zei-ie, minder aangenaam van toon, en stak me den brief toe. Als-ie nièts had gezegd, had 'k 't door de extra blauwe zegels ook wel begrepen. 'r Glitste door m'n hoofd de onaantastbare zekerheid, dat 'k in de a n d e r e sigarenzaak m'n laatste kasgelden gedeponeed had.

'Ja, ja,' mummelde ik dwaas: 'k kan 't niet passen - 'k heb alleen gróót geld.'

'Dan mag 'k 'm niet afgeven,' sprak de postman vijandelijk.

'Da's wèl vrindelijk,' verweet 'k schuchter: 'as-je 't nou toch niet klein heb'...

'Mag niet,' zei hij met zekeren onbeschoften ondergrond. En met begrijpelijke negatie van den zich toch waarlijk openbarenden welstand der zich in mijne handen bevindende b e t a a l d e eieren en melk, stapte hij de gracht af.

In de huiskamer dekte 'k voor 't ontbijt, uit m'n humeur door het gemis aan takt van den man, die me geen tien cent toevertrouwde. Voorzichtig liet 'k de eieren in het kokend water glijden, stak 'n sigaar op, in oude verderflijke gewoonte om op m'n nuchtere maag te rooken. En de dierbare dampers

controleerend, om me te overtuigen dat 'k waar voor m'n geld had gekregen - 'k moest 'r 'n héélen dag van smullen, vond 'k in 't zakje een aardige reclame van den nieuwen sigarenhandelaar - 'n aanbeveling van z'n zaak, in den vorm eener nabootsing van 'n bankje-van-honderd-gulden. Jullie hebt ze mogelijk gezien, de bedriegelijke papiertjes...

Nog terwijl 'k de imitatie bekeek, werd 'r gescheld.

Door de tulle gordijntjes der keuken observeerend, zag 'k 't bonkig lichaam der waschvrouw, die de schoone wasch kwam brengen en de vuile halen. Ze kreeg zeven-en-tachtig cent, op den kop af. Ze was 'r minstens viermaal om geweest, viermaal met snauwen en grommen, volmaaktste leer-methode, om iets in 'n onwillig hoofd te pompen. Laat bellen, betoogde 'k onmaatschappelijk tot mijzelf. Ze had voor 'r zeven-en-tachtig centen onderpand: frontjes, boorden, manchetten. En al had 'k 'r niet één schoon meer in huis: il y a des accomodements avec son linge sale! Zij schelde eenmaal, tweemaal, driemaal, viermaal - dan plotseling en listig bukkend, lei ze 'r sproeten-voorhoofd tegen een ruit der keuken, pogend den nevel der tulle gordijnen te doorspieden. Zooals zij bukte, bukte ik achter de aanrechtbank, uit vroegere ervaring wetend, dat 'n mensch met 'n onzuiver geweten 'n onzuivere schaduw bezit. Maar hetzij dat ze iets van mijn gebaar met de gretigheid van 'r oogen begrepen had, òf dat ze de verradende vlam van 't petroleumstel zag, - èn den stoom uit de tuit - o, noodlot der eieren! - ze volhardde in 'r onaesthetische houding, onbewogen 't keukentje beloerend, als 'n spin die 'n trilling in 'r net heeft gevoeld. Ongetwijfeld de eieren werden hard. 'n Kip legt niet voor zulke uitmiddelpuntige toestanden. Met kramp in de knieën zat 'k achter de aanrechtbank, m'n doovende sigaar in de ééne,

m'n verknepen sigarenreclame in de andere hand. Het werd 'n duel van kuiten en knieën. Lang duurde 't niet. Want wanneer op 'n Amsterdamsche stille gracht 'n vrouw in die òngewone houding 'n sousterrain blijft bespieden, krijgt ze allicht wat nieuwsgierige kinderen om zich heen. Hoe ingewikkelder wordt evenwel de situatie, als op die stille gracht meerdere menschen, met langwerpige papiertjes in de hand, het verkeer stremmen. De eieren voor m'n vrouw bestemd, waren voorzeker reeds groen geworden, toen ook de schoenmakersjongen, met een gulden-twintig voor zolen en achterlappen. tegen 't andere venster z'n voorhoofd bekoelde. 'k Zei jullie al: 't was Zaterdag, de gevloektste der dagen. 'k Hou van M a e t e r l i n c k . En in 't bijzonder van z'n fijn dramatische schets I n t é r i e u r , waarbij 't heele publiek aanschouwt, welke angstige dingen 'r in 'n verlicht vertrek voorvallen. Als M a e t e r l i n c k mij achter de aanrechtbank had gezien, in 'n volslagener versteening dan de eieren in den ketel, had-ie z'n visie geraffineerder kunnen uitwerken.

De stemmen als in 'n mist, stemmen als in donkeren nacht op 'n rivier, stemmen als van geesten in 'n kelder, teederden op mij toe...

'Houd-ie zich weer nie thuis?', zei de stem-der-zolen-en-achterlappen.

'As je 't maar in 't snotje heit,' droom-vaagde 't geluid-der-boorden-en-fronts.

'k Heb-'m pas na huis toe zien gaan,' weemoedigde de knaap.

'De tafel is gedekt - 't stel brandt,' nevelpraatte de vrouw.

'k Zel nog is luie,' zei de jongen, superbe van demp-toon.

Thans niet aetherisch, allerbruutst van werkelijkheid, doorkreunden schel-golvingen 't huis.

En alsof dat klanken-bachanaal, met z'n wellust van contrapunten en motieven, geen voldoende orchestratie voor de onwezenlijke geluiden achter 't vensterglas was, botste de w a r a c h t i g e kruidenier z'n mand op de stoep - de kruidenier, bij wien 'k de kopergroen-geworden eieren nièt gekocht had - en z'n donker-verglijdende stem, met 't timbre van Golaud, zeide, terwijl 't positief lichaam naast de waschvrouw hurkte: "t zijn go-vergeef-me flesschetrekkers'..."

Ik bewoog niet. 'k Zat transpireerend, als op 'n zomerschen dag, in 't hoekje bij den gootsteen de geweldige damp-golvingen des waterketels aanschouwend.

Toen dreigde 'n schandaal, want 'n eezame diender, wiens aandacht door 't geluid werd getrokken - èn door de peinzende houding van waschvrouw en kruidenier, bleef pruim-sabbelend stáán. Ook 'n dienstmeisje. Ook 'n buurman-met-hoogen-hoed. 'k Zag de lichamen der belegeraars uit hunne bukking verrijzen, en door 't aanzwellend, tonig stemmen-rumoer der saam-koutenden, vernam 'k des dienders vermoeden, dat 'r 'n ongeluk gebeurd most weze.

Ja, jullie làcht nou, maar ik zat met pijndoende, krimpande knieën als 'n rampzalige. In de slaapkamer begon m'n vrouw te roepen wát 'r an 't handje was. E e n i g s z i n s onrustig opstaand, nu de ruiten geen voorhoofden meer verfrischten, sloop 'k deurwaarts. En daar plots verschijnend, in de kille malschheid van 't zonnetje, dat de waarschijnlijk-bleeke onthutsingen van m'n ochtendgelaat aandikte, kreeg 'k de volle attentie der rechthebbenden-op-mijn-deurknop. De vrouw van de fronts, boorden, manchetten, die van de zeven-en-tachtig centen, schoot gelijk met de anderen op mij toe. Maar zelfs in die culminatie van langwerpige papiertjes 't beginsel toegedaan blijvend, dat 't Hol-

landsch volk weerbarstig en onordelijk is, en zich te elke publieke plaatse (postkantoor, schouwburg, tramhalte) stootend, dringend, 't recht-van-den-sterkste toepassend, pleegt te gedragen, en dat tegen dien kanker van 't volksleven moet worden opgedreuen, liet 'k de dame, die 'r trouwens 't eerst geweest was, den deurkier passeeren, en verzocht beleefd-glimlachend, den anderen queue te maken. Nu, in 't smal portaaltje met haar alleen, de vuisten 'n weinig zenuw-achtig verknepen, wilde 'k mij reeds in de oude stottering begeven - de oude, haar zéér bekende - de uitvluchtmethode. die toch geen vat zou hebben, toen 'k, in schande-bewustzijn naar m'n pantoffels en de vloermat kijkend, de verfrommelde sigarenreclame in m'n vuist gewaar werd, én - elk mensch is 'n misdadiger - als 'n vanzelf vlottend ding de ignobele vraag stelde: 'Heeft u van hònderd gulden terug?'

Tegelijk met 'n nóg misdadiger reflex van de hand, die 't vodje hield, toonde 'k 'r den hoek met 't overdonderend getal **100**. Ze had niet terug. Ze ging vrindelijk en met de vuile wasch heen. Tot dit oogenblik was m'n misdaad 'n relatieve. Immers menschelijkerwijze verondersteld, mag je in elk land, onder iedere wetgeving, de vraag stellen of iemand van honderd terug heeft. Met den schoenmakersjongen, dien ik uit de queue toeliet, werd m'n immoreele houding verzwaaard door 't vertoon van den hoek met **100**....met voorbedachten rade. En zoo in nog geen vijf minuten, was 't heele geraas door m'n grove filoustreek bedwongen. Zelfs schreef de kruidenier, overduusd door zooveel waarde, nieuwe boodschappen in 't boekje bij, en versche eieren, ter vervanging dergeen, die benee in de keuken verkalkten.

Eenmaal den smaak 'r van beet, hield 'k dien

dag, dien Zaterdag, de tragische komedie vol tegenover àl de verontrustenden, wien 'k geen honderd gulden toemat. 's Middags kreeg 'k van den postbode den belasten brief - op krediet. In dien brief stond, dat m'n moeder, met wie 'k overhoop lag, zwaar ziek was, en me verlangde te zien. Zonder 't nagebootst bankbiljet, was 'k 't nièt te weten gekomen.

En nu, met jullie goedvinden, mag 'k 'r wel 'n sigaar an opsteken, om nooit meer in de verzoeking te raken.'

't Deurtje der kachel openend, voegde-ie de daad bij 't woord, maar nog vóór ie 'n haal aan 't opvlammend papier had gedaan, kwam in de stilte der kamer z'n vrouw op 'm toe, en gaf 'm met tranen in 'r oogen - hoe sterk werkt herinnering! - 'n zoen op z'n baardige wangen.

9 Dec. 1905.

En Willem keer terug....

Willem Royaards - waar staat ge, waar gaat ge, waar droomt ge, wáár dauwt de adem uit uw sprooksprekenden mond, waar troont uw kathedr, waar siepelt 't weenende vet der stearine waskaarsen?

Voor een wijle terug in 't oud-gekende Amsterdam, 't lieve Amsterdam met z'n Hollandsch geraas en karossend gerucht, dat wij twee in vroegere jaren doorproefden, bei jong en wel topzwaar van rosse illusies, voor een wijle deze schoone grachten en buurten doorkuierend, den maatstap der licht-verheugde voeten bedwingend - want, o, Willem, 'r is maar één stad in dit land, die bij 't weerzien, beeld wordt èn echo van jeugdig verleden, één stad met geweten kleuren en wolken, één stad met grijswiegelend water, één stad met gevels en daken, wier bruin en bruinzwart en dofrood in ons diepste liggen besluimerd, één stad die ons na jaren en jaren in 't evenwicht van vormen en lijnen herneemt (zelfs de Pijp, Willem)! -, voor een wijle dan t e d e z e r p l a a t s e , die bij mijn Schetsboek behoort, zoo 'k mij niet vergis, geraakte 'k van 't eerste uur - c'est mon métier - in de draaikolking der kunstnieuwttjes en feiten.

Welk een overweldiging, amice! Welk een reine dageraad! Welke puurste bezieling en puurder voor-

nemens! Mede welk 'n aanplakbiljetten! In geen vijftien jaar, heb 'k zóóveel aanplakbiljetten gezien gele en roode en witte en groene en geïllustreerde, biljetten in de sigarenwinkels, biljetten op de hoeken der straten, biljetten op schuttingen en in kroegen.

De hemel zij geprezen: hièr althans zieltoogt geen kunst.

Willem, wordt gij voor Holland: De Zwijger? Is 't waar wat men zegt.... Dat gij.... Mein Gott! Donnerwetter noch einmal!

Begin van dit jaar, mijn vriend - misschien hebt ge 't gelezen - schreef 'k 'n Falklandje Henri keer terug, dwazelijk pogend een acteur-mettalent, dien 'k met 'n monologenspel In de Jonge Jan ont-tooneeld had, van zijn funeste zelfmoording af te brengen. 't Baatte niet. Men geneest zelden den maniacus, den verslaafde.

Mijn drank, mijn gruwelproduct, in een kwade roes gebrouwen, werkte sloopender, invretender dan Ouwe Klare, deze alcoholduivel. Henri blééf jonge-jannen in het Engelsch, Sir - hij blijft jonge-jannen, in het Engelsch, Sir, avond aan avond.... Mijn eerlijke raad hielp geen sikkepit. Brave lieden, in die dagen, de breedheid van 'n waarschuwingsgebaar miskennend, meenden dat 'r wel 'n vuige adder onder 't schoon geschoren gras der falklandsche wereldwijsheid kon sputteren, 'n nijpend-persoonlijke veete of zoo iets - thans, na maanden en maanden gejongejan-in-den-vreemde (ik luidde de alarmschel in Maart 1905) - zullen zelfs diè edelst-braven tot het inzicht zijn gekomen, dat de zure man van het Amsterdamsch Schetsboek geducht juist zag, en dat het lor, het onding, het kwaadaardig (dramatisch) verkleedij-prul Brand in De jonge Jan, aan

Holland een der weinige jongere spelers met n a t u r a a n l e g heeft ontstolen!
 Schelm, drieste snaak die 'k ben! Theetafelklant met ongure manieren! Kleine,
 verderflijke schuimer! O, de nachten zijn donker en de horizon walmt als een
 biefstukpan, waarin de vlam is geslagen! Laten we zachtekens zingen, zingen met
 tranen-zwangere stem: 'hij keert niet weer' - 't fataal-droevig lied uit V r i e n d F r i t z .
 Neen, uw collega keert niet weer. Sterke beenen dragen nauwlijks de weelde. Welk
 recht hebben wij réúzenkracht te verlangen van 'n man, die het wezen der belegde
 Hollandsche boterham in ruimsten zin leerde kennen? He is lost for ever, William.
 He rules the waves! Dear me! And goddam!

Zwaar-vliedende uren - jàren mag 'k wel zeggen - hebben u, Willem, en mij, S.
 Falkland, van dien overgetelijken avond gescheiden, toen gij (hebt deernis, zoo ik
 mij in den troebelen loop der wereldhistorie vergaloppeer!) - toen gij in de kleine
 zaal van het Concertgebouw, uw eerste wankele schreden op het pad der
 Voordrachtskunst zette en als inovatie H e l e n a van ons beider vriend Boeken,
 aan de kuische schare toehoorders (essen) toespijsdet.

Ik zat achter een der zuilen van dat intiem zaaltje, Willem - gij, gerokt, bewittedast,
 net, gesoigneerd, liet langs uwe lippen, de dunne en welgevormde, de lafenis dier
 verzen vloeien.

Het was half negen of daaromtrent en 'k had nièt te zwaar gedineerd, omdat 'k in
 die dagen nog volksgaarkeukte.

O, een lot kan verkeeren.

Thans behuis 'k 'n deftige wijk, een zeer deftige, met de beierende tonen van het
 Rijksmuseum-klokkenspel op mijn sponde en niet-gebeerd vleesch op mijn disch.

Gij zult verwonderd vragen, Willem, wàt - Donner-

wetter noch einmal! - mijn maag met uwe Helenavoordracht te maken had. Ik antwoord u gedocumenteerd, dat de fout bij mij kòn liggen, omdat een hevigbeladen maag zich vijandig verhoudt tot lief-geestelijke wrijving.

Welnu, Willem, gij waart op het podium, ik achter eene zuil. Gij zaagt mij niet - doch ik hoorde, luisterde, hing a a n u w e l i p p e n (met gretige ooren), Gij zeidet.... Helena.... Paris.... en Paris en Helena. Nimmer vergeet 'k dié twee namen, die twee, dat H e l e n a en weer dat P a r i s . Het werd negen. Het werd kwart over negen - het werd half tien. Gij zegdet, gij spraakt. Ik worstelde. Alleen de zuil, die mij schutte was de stomme en kiesche getuige, de onbewogen aanschouwer des strijds mijner oogleden, der zenuwtrillingen om mijn mond, der innerlijkste kreuning, der in kaakspanning gedempte geeuwen. Alleen de niet verraderlijke zuil, de ronde, dikke, maskeerende, leefde mijn strijd mee, mijne worsteling, en mijn stuipenden schrik, toen een feller-hamerend P a r i s !, beknetterd door een dreunender H e l e n a !, mij uit de nevelen van een tukje mepte.

Waarom het nu, na tientallen jaren, niet te bekennen, deemoediglijk uit te spreken, dat ik bij uwe voordracht worstelde en nièt bovenkwam, dat ik in ànder droomland verdoolde, dan uwe schoone hypnose bedoelde?

Lapte 't, Willem, de monotone zweving der twee wóórden? Was het uw geluid, uw stem, uw zieleklank, na de kapucijners der Gaarkeuken? Was het de dwaze staat van m'n onvast ik, dat andere penaten, penaten van moeras en riool vergoode? Neen, Willem, 'k durf deze sombere herinneringen niet peilen! Wij zijn zulke van-huis-uit slechte, wankelmoedige bruten!

Sinds 't rampzalig moment, sinds de eenzame worsteling achter de zuil, ben 'k nooit meer van uwe hoorders geweest. 'k Was - eerlijk gebiecht - in de stadige vrees, dat dezelfde onmaatschappelijke Demon me weer zou bedwelen en in zoodanig geval de onaesthetische melodie, welke naar men zegt, mijn slaap en die van anderen, als op cadansen van tromgeroffel en kokend koffiedik, omdruischt, uw arbeid en kunst zou verstoren. Op handslag, Willem, 'k formuleer geen onhoffelijkheid - 't publiek stelde ù, jaren en jaren, in 't gelijk. Met vurige drommen omjoelde men 't podium, naar 'k in vele kranten làs, als gij J u l i u s C a e s a r , de G e b o o r t k l o c k en meerder kunstschoon tot begrip der Burgerij bracht. Men zat stom en devoot, zachtjes ademend en geruischloos in de wel-verwarmde broeikassen, die uwe sterke handen op 't Zuiden hadden gebouwd. Men zag er uw rok, uw vest, uw das - ook uw kop door kaarsen bevlamd. Gij stondt, naar 'k làs, in den matten maanschijn der stéarine, de vlammetjes in 't spel uwer gebaren bewuivend. Ik, die uw gelaat kèn door veel dagen en nachten saam verbabbeld, ik, die ook van kaarsen wel weet heb, schiep een beeld van 't geheel, van uw kop en den kaarsschijn - dien ge bij Boeken's H e l e n a versmaadde. 'k Verlostigde mij in uw welvaart, in uw succes, in uw volle zalen, in de verheerlijking der Pers. 'k Zag u niet meer, sprak u niet meer - aanhoorde u niet meer. Telkens als 'k over u las, làs, làs, zat 'k even gebogen, met de visie van uw gelaat in den kaarsschijn - geest van Hamlet's vader - geest van Caesar in Brutus' tent - geest van Trilby op het Leidscheplein....

In die gebogen houding, de krant met uw roem in de handen, thans nièt achter een zuil, nièt wor-

stelend, nièt inslapend, zeide 'k zeer vele malen tot troost van mijzelf: Laat hem begaan, laat'm zoeken en werken. Eens daagt de dag dat-ie de restantjes kaars op z'n nachtkast verbruikt, z'n rok an 'n kellner leent, z'n broeikassen en serres met straatklinkers bekeilt. Eens herschemert de avond, dat-ie ergens door 'n donkere gang naar 'n kleekamer stapt, z'n schminkdoos opensluit, z'n koffer ontpakt. Eens - misschien, misschien! - als-ie de knechtschap van die 'volle zalen', als 'n held van zich zal werpen, kan-ie, móét-ie tot 't eenvoudig Weten geraken - hij, de intellectueele Speler - dat nòch Shakespeare, nòch 'n ander tooneeldichter z'n fantasie boetseerde. z'n figuren tot leven sloeg, om bij kaarsjes te worden v o o r g e d r a g e n - eens zal-ie pijnlijk glimlachen om dat succes dat van den t o o n e e l -dichter 'n clown, van het t o o n e e l -gedicht (druk op dat t o o n e e l , Willem!) 'n oleographie, van de t o o n e e l -verbeelding 'n misdadige bespotting maakte - eens zal-ie meevoelen dat een t o o n e e l -speler z'n voeten op het t o o n e e l en op niets anders dan het t o o n e e l moet planten, dat de ontschuldiging, meer nagebauwd, nagezwetst, nagewauweld, dat je in de werkelijkheid van 't tooneel, 't tooneelleven, de tooneeldecepties je illusies verliest, 't aanhooren niet waard is. Wie bevreesd is voor eeltige knuisten, moet luxebroodjes kneden, in plaats den voorhamer te hanteeren. Wie z'n nagels soigneert en z'n handjes in parfum kweekt, ontwijke den Arbeid. Eere den spelers-van-de-daad, den kleinen, hard-werkenden, beschimpten, die zich aan 't vuur branden. Eere hun allen, acteurs en actrices, daglooners van de planken, nijvren beoefenaars van 'n métier, eere ook (hier een weinig douceur voor mij zelf) den schrijvers-voor-'t-tooneel, die bij het afstaan van elk nieuw stuk aan 't heerlijkst-kunstlievend publiek der wereld, mèt de

voorwetenschap van hoon, laster, leugens (aan de zijde van den wal, waar de wal-stuurlieden pralen) vrijwillig een modderbad ondergaan. Ja, eere dien allen, Willem! Eere den velen, die hun illusies, ongerepter dan gij mogelijk, cultiveeren, en tegen gepraat en gebalk in, beschimmelde lauwertjes plukken. Het is een corvée, amice, 'n spitsroedendraf, 'n bevlekking der properste gewaden, 'n duffe schijn en 'n tros van hautaine uren - maar we moeten aanpakken, op de plek zelf, op de planken, onder de hersen, voor het voetlicht - we moeten bij elken nieuwen, onbeschaamden, ondoordachten trap, de lieve, niet-te-bederven, noch te bekonkelen vreugde behouden van de i l l u s i e , de frisch-voorgenomen d a a d .

Niemand kan ons helpen, raden. Dóén, Willem.

Doch nu.

Waarlijk de haartjes besluipen de norschhalende pen. Gij, die vóór uw voordrachtstournées - de goden hebben 't geweten waárom! - als wijlen onze vriend De Vries in Engeland hebt gezwalkt - als wijlen De Vries, met 'n ònafleerbaar accent in de B e l l e of N e w - Y o r k den dikzolgen Engelschen een proef uwer gebaren voorzette, gij die verliefd en verlekkerd waart, zijt, zult zijn, op het kostelijks ònzer taal, die meerder schoons gaat bevatten dan de pompadouren hoorns-van-overflow met buitenlandsch-geconfijit-vergulde waren, gij nauwlijks de verstikking der voordracht-broeikassen en snobistische bakvisch-séances ontvloden, gij, rijp van intellect en wakker-geschud door den litterairen geest des tijds, die niet voor de poes is - gij, Donnerwetter nòch einmal, zijt thans bezig uwe tong, de voorname tong, de werkzame tong, die bij uitzondering van Vondel, Hooft, Breeroo, Perk, Kloos, weet had, de absurde

en vermaledijde gymnastiek der Duitsche taal op te leggen. Begrijp me goed, Willem - 'k heb niets geen lust de kastijding der Duitsche kranten opnieuw aan te halen! - ik hóúd van het Duitsch, van het Duitsch zooals we het leerden liefhebben, ja, 'k hóúd daar van - maar uw waaghalzerij, uw gezocht bewegen om nu weer D u i t s c h acteur te worden lijkt mij dezelfde afschuwelijke saltomortale van De Vries....

We zitten vast aan onze huid, onze oogen, onze ooren, onze tong, onze taal met 'r duizend kleine mysteries en intonaties, gelijk 'n buitenlander aan de gave zijner wieg. en àls gij, hooger stevenend dan onze ver-engelschte vriend, 't neusje des zalms te grijpen krijgt: wacht u in dat ander land, waar uw spraakinstrument thans wanhopig voor-oefent, wacht u daar een ànder plankenland met beter geconserveerde illusies, tintelender Ideaal?

Staan er internationale mijlpaaltjes op het land der illusie?

Dreigen er wachters aan de grenzen, die u beboeten als ge snooder illusie smokkelt dan toegelaten en erkend - of op 'n brok van uw Ideaal beslag leggen?

Donnerwetter, Wilhelm!

Als 't zoo voortgaat, mijn vriend, als we na 't tragisch vertrek van den genialen a c t e u r Bouwmeester, den tooneel-koning, dien we Woensdag met muf en goedkoop enthousiasme en wat blommetjes voor 'n páár jaar zijn kwijt geraakt - en als dat zoo voortgaat, de een ver-engelscht, de ander ver-duitscht, om motieven die niet één a r t i s t i e k e bewijsvoering kunnen verdragen, zullen we ons teederbemind Hollandsch publiek, dat liever 'n kreupelen leeuw in 'n kooi ziet dresseeren of 'n weeë klucht

aanvaardt, dan 'n p o g i n g tot iets dat tooneelkunst (in verband met den tijd) bedoelt - steunt...., zullen we ons kranig, hartelijk, kloekmoedig publiek nog sterker den weg der tjingeltjangels en smeerpijperij opjagen. Donnerwetter!

Willem keer terug!

Morgen of overmorgen leest ge dit welmeenend geschrijf - hadden we óóit 'n woord met mekaar of duitengewar? - Bij Bauer, bij 'n kop koffie.

Ginder hebt ge nièts te winnen - hier mede te helpen aan de moeilijke taak om voet bij stuk te houden (niet bij mijn stuk).

Ginder fiasco na een of twee jaar, omdat ge de andere taal nóóit zóó leert kennen als de eerste de beste Duitsche politie-agent - èn omdat ge door uw heen en weer vlinderen, in het spel zelve, op het t o o n e e l ('k ken Berlijn) te onzeker, te technischonvast zijt.

Hier, mijn vriend, in deze voor ons beminnelijke stad, schreeuwen de beplakte biljet-muren hun kunst uit.

De gaande en komende man meent dat 't raak is.

Wij, die p r a c t i s c h trachten en voortgaan te trachten, onverschillig voor het ron-ron der stuurlui, tellen onze telbare mannetjes, zien het verval, doch zijn nog niet zelfgenoegzaam genoeg om er kermend over te pràten - en te lanterfantent.

Willem keer terug.

Voor het te laat is.¹⁾

30 Sept. 1905.

1) Bij de lezing dezer ontboezeming gelieve men op den datum te letten.

Van dekens, ooren, recherche.

Nu zéér goed-gehumeurd - 't leven vliedt als een voorjaarsgreppel, bijna rimpelloos - o, luim, mijne vrienden, is eene zóó voortreffelijke zaak, zóó gezond, zóó aanbiddelijk dat ik u allen wel het geheim zou willen openbaren, ware het niet dat te dikwerf boter aan de galg wordt gesmeerd en waarschijnlijk dit eene koutje meer of minder toch uwe norsche zielen niet redt.... Vanavond is het hier buiten zeer paisibel. De kachel snuift, de lamp snuift, de wind snuift. En al het benauwend geraas van koffiehuis-Amsterdam dan verre te weten, van 't drok en barok èn grog-gepraat niéts te hooren, geen gejoel, gerucht, gestap. geen trambel, geen Munttorenslag te vernemen - neen, ènkel 't gesnuif en de groote voorname stilte van een huis in de eenzaamheid - waarvan de bureu (geprezen zij het buitenleven!) achter vòlsteensmuren s l a p e n èn 't gekrinkel van je drie-cents-sigaar ('t zijn de duurste hier) in g r a u w -blauwe pluizen naar de lamp èn den palmpot die 'r blaren naar je reikt èn de avondvoorwerpen die allemaal als ouwe, trouwe vrienden om je heen staan en je familiaar groeten, óok goed-luimsch, met glimlachjes en vroolijke monden - ja, dat alles, mijne vrienden, stemt je genoeglijk, doet je met een sigaar in je mond zoo prettig praten of jullie gezamenlijk bij ons op

visite waart. Kortom, 'k gevoel me in de oprechte dispositie te verhalen van de dekens, de ooren, de recherche.

Daar was eens - laten wij de gebeurtenis fatsoenshalve antedateeren - 'n man die een vrouw was - innerlijk. Uiterlijk had hij een baardjè, een week neusjè, zomersproeten, roode oogjes. U ziet het was een gelaat met *je* en *jes*, behalve de sproeten die er mochten wezen. Uiterlijk bezat hij des màns positiefste kenmerken, mede een snor. Doch innerlijk ontbrak alle gebaards, gespierds, gehouwens, geschouderds - als het een zoo slap analyticus als mij vergund is, zinnelijke metaforen op teedere zieleweefselen te enten. De man die dan eens was, was een vrouw en temeer kan ik dit herhalen omdat zijn vrouw een man was. Uitsluitend door haar twee hoofden geprononceerder lengte, door haar stevigen neus, haar robusten mond, haar solide geplante brauwen (alles zònder *je*) completeerde zij de tegenstelling niet. Daar zijn duivels van mannen, afgekeurd voor de nationale militie, en daar zijn eveneens zachte vrouw-engelen met gestalten waarvoor geen confectie-maat bestaat. Neen, de lichaamsbouw doet 't 'm niet. In ons geval was het haar op onzer vrouw tanden tot diep in haar binnenst wezen vergroeid. Zij was een man inwendig, rookte inwendig, bitterde inwendig, draaide haar snorpunten inwendig, vloekte inwendig, deed aan stembus-politiek inwendig - alles figuurlijk. Ik tracht alweer met jongehondsbewegingen ruige beelden te verzamelen om het lieve ziels-intérieur eener vrouw te vermannelijken. De man dus, die daar eens was, was een vrouw; de vrouw een man.

Het behoorde zoo niet, het druischte in tegen alle begrippen van wet, recht, traditie - doch het wàs zoo. Ik objectiveer. Tendenz is nooit de rechte

lijn die twee punten verbindt. Het geschiedde nu, om tot ons onderwerp van dekens, ooren, recherche te geraken, dat de vrouw die man was, voor een dagje naar hare familie vertrok en dat de man die vrouw was, voor het eerst sinds lang geleden wittebroodsweken de sponde alléén besliep. Het was natuurlijk een twee-persoons-sponde. Ik zeg dit in verband met de dekens en met de komende situatie, niet met eenige équivoque bedoeling. De man ontkleedde zich te tien uur precies, zooals hij het jaar in jaar uit gedaan had. Netjes lei hij z'n kleeren op den stoel bij de deur, draaide den sleutel om, blies de kaars uit, kroop onder het dek.

Lees dit niet op láát middernachtelijk uur, mijne vrienden. Want waarlijk, het is geen verzinsel, nòch de aanloop tot iets dat op een grappige historie uitdraait - de man die vrouw was en voor het eerst sluimerde bij afwezigheid zijner vrouw die man was, werd na een kwartier gewekt door verdachte geluiden. Het was geen inbeelding, geen vergissing, geen zelfbedrog - er waren inbrekers aan 't werk beneê in het kantoortje dat het klein magazijn afsloot, inbrekers die zich niet geneerden, die mompelend praatten, die lucifers afstaken en kalmweg den lessenaar forceerden. De splinters kraakten zoo vinnig en brutaal alsof ze brandhout hakten.

De man, boven, in de twee-persoons-sponde, onderging bij de eerste wakkerwording een gemoedstoestand, waarbij alle andere dikwerf beschreven gemoedstoestanden, als haat, liefde, passie, verveling, wanhoop, zeepbelletjes-van-slechte-zeep geleken. Zijn rug werd allerzonderlingst koud, alsof ijshanden z'n ruggegraat bestreken, z'n steile hoofdhaartjes stoven in grimmige doods-bezetene ontzetting, vluchtend als duiven die een torenvalk speuren, z'n slapen bondsden in wijde, luchtledige, ontastbare ruimten,

z'n hart bolderde in de lichaamsoneindigheid als een kei in een neerstortende ton, z'n voeten versteenden plots, verwezen-drukkend op 't wegdeinend kapok, z'n oogen starden naar 't binnenplaats-raam - de binnenplaats van pakhuizen zonder één levend wezen. Het was alles onbeschrijflijk ellendiger, jammerlijker dan ik het hier zeg. Elke auteurs-phantasie, zelfs de meest voorziene en onuitputtelijke, geraakt impotent tegenover eene zoo hevige gemoedsemotie onder de dekens als mijn man die vrouw was, ondervond. Onder de dekens. Het klopt niet ganschelijk met wat ik nog geen tien seconden geleden beweerde van oogen die het binnenplaats-raampje bestarden. Doch daar zijn reflexen wier groeiing zoo verbijsterend snel geschiedt, dat ik even zeker had kunnen verklaren dat de man door zijn g e e s t e s o o g het glas bespiedde; althans met eene schichtige verwoedheid, razender van reflex dan een hand die zich brandt en terugtrekt, instinctmatig vlugger dan een hoofd dat bukt bij een aankeilenden steen, schoot, plonsde, verdween 's mans bovenlichaam tot diep in de duistere dekengrot, der tweepersoons-sponde. Met zijne tragische situatie past het ons niet te gekken. Daar zijn in de eerste plaats méer mans met teedere zielen, in de tweede gebeurt het dat benauwde inbrekers van wapenen gebruik maken, 't zij messtooten uitdeelen, 't zij 'n revolver vertoonen. En wanneer nu burenen ontbreken, burenen die je uit je venster kunt aanroepen, burenen die op hùn beurt om politie brullen - de a a n s n e l l e n d e burenen zijn niet meer dezès tijds - dan lijkt de donkere, warme dekengrot, nog zoo kwaad niet. Onze man lei dus onder de dekens, koortsachtig transpireerend, zachtjes ademend, zachtjes hijgend. Elk geluid, zelfs een ademgeluid, kon de stilte verstoren, de attentie der inbrekers op hèm vestigen. De

dekens leien in z'n rug, om z'n hoofd, om z'n neus, om z'n voeten. De dekens smoorden àlles, àlles. Alleen de warmte was onverdragelijk, de heete gloeiende dekenwarmte, de ovenwarmte, de laaiende vuurhaardwarmte. En terwijl hij zoo stoomde en blakerde, kreupel van adem, stijf van lichaamshouding, vernam hij het gemompel beneê, het soms harde gepraat beneê, het neersmijten der papieren, het ploffen der kantoor-boeken, het knersen van gesplinterd hout, het boren van een staalboor tegen de pantserplaat der kleine brandkast.

Toen kwam er een de trap op, morrelde aan de deur. Onze man verkleinde onder de dekens tot een prop. De adem kropte in z'n strot, de hartslag stond stil. Hij dacht niet, voelde niet, hoorde niet. Hij was inert. Ze hadden hem zoo rustig kunnen mollen. Doch op dit fataal moment scheen de eene heerdief onraad te bespeuren. Hij sprong met treeën tegelijk de trap af. Aan de straatdeur klonk flauw gefluit. Het werd doodelijk, lief-nacht-lijk stil in 't huis - de inbrekers schenen te vluchten.

Maar onze man, hulpeloos verklit onder de dekens, de zware twéépersoonsdekens, als een vleesch-klomp smeltend in de duistere braadpan zijns beds, bewoog niet, ademde niet, luisterde niet. Z'n hoofd, thans dieper gedoken tot o n d e r de kussens, lei in een vochtigen kuil, in een dampend beddinkje. En z'n wijsvingers, borend ver in de ooren, dempten al wat maar echo kon zijn.

Het werd schemer - het werd morgen. Daglicht druilde over de binnenplaats door de tullen gordijntjes. Daglicht bescheen de puiling der dekens, den moltonnen berg in het bed. Er was geen hoofd. Er heuvelde een buil, een vormlooze prop.

Toen klonken er stappen, snelle stappen.

'Meneer!'

Goddank, de stem van den bediende.

'Meneer - ben u thuis?.... D'r is ingebroken! Meneer!.....'

Z'n rampzalig bleek hoofd met haren die om de kruin plakten, z'n dampend hoofd wipte uit de braadpan.

De recherche kwam dadelijk, inspecteerde het kantoortje en het magazijn. Er was kleingeld en er waren postzegels gestolen. De brandkast was heel gebleven. Er leien afgebrande lucifers op den grond en plakjes kaarsvet. De klok hadden ze als echte boeven op half twaalf stil gezet.

'Dan zijn ze 'r om halftwaalf geweest,' zeide de recherche.

'Ja, dat móét wel,' zeide de màn.

'En u is om tien uur naar bed gegaan?'

'Om tien uur precies'....

'En niks gehoord?'

'Hoegenaamd *niks*'....

Het was zonderling.

's Avonds verschenen de kranten die ongeveer zeiden:

.... 'daar de klok op halftwaalf stil stond, zijn ze er te halftwaalf geweest. De schrijftafel was opengebroken. De brandkast vertoonde sporen van braak. Op het kantoortje was alles onderste boven gehaald. De bewoner die boven het kantoor sliep, heeft niets gehoord'.... enz.

En 's avonds ook keerde de vrouw-die-man-was huiswaarts, luisterde verbaasd, keek alleenig den màn aan, die er pips uitzag met randjes onder de oogen.

14 Dec. 1902.

Avond.

'n Maand of twee geleden,' verhaalde Henri, terwijl we gezellig zaten te schemerduisteren, 'ja, 't zal ongeveer twee maanden geleden zijn, stierf m'n tante Sofie.

Ik geloof dat 'k geen schemerdonker meer zal kunnen zien, zonder aan m'n tante te denken.

'n Geval om nooit te vergeten.

'n Geval dat me m'n heele leven zal bijblijven als 'n klein-zonderlinge herinnering.

Tante Sofie was 'n gedrongen vrouwtje, zenuwachtig van beweeg, vlug van gebaar, rap en kittig in al 'r doen en laten.

'r Man was vroeg gestorven, nooit had ze kinderen gehad.

De laatste jaren dat ik 'r kende, leefde ze op 'n bovenverdieping in een van de nieuwe buurten.

Als je schelde, zag je dadelijk 'r hoofdje in het spion, en vóór ze de meid liet openmaken, keek ze sekuur door 'r brilleglazen, bang voor slecht volk, inbrekers en bedelaars.

Vooraf voor die laatste was ze buitengewoon bevreesd, omdat 'n achternichtje eens 'n zuren dag had gehad door de vrijpostigheid van 'n landlooper, die z'n voet niet uit het portaal wou terugtrekken. Dat verhaal van 't achternichtje heb 'k misschien 'n paar dozijnmaal moeten slikken.

Op 'r bovenverdieping leefde ze zoo eenzaam en verlaten, dat je dikwijls, en vooral tegen den avond, meelij met 'r kreeg. Laat 'k niet op m'n verhaal vooruitloopen.

Mezelven niet meerekenend - hóé ze over me dacht, durf 'k niet met zekerheid zeggen, al heb 'k 'n legaatje gekregen - mezelf er buiten latend, weet 'k beslist dat ze één antipathie, één sympathie, en één geweldigen angst had.

De s y m p a t h i e , om bij 't aangenaamste te beginnen, was 'r hondje, 'n bastaard-fox, of 'n bastaard-terrier - zelfs de ervarenste hondenkenner zou met Petty in z'n maag hebben gezeten - 'n monster van 'n dier, misschien 'n jaar of vijftien oud, en zóó doof en sullig, dat-ie niet in de mand bewoog, als de meest vreemden binnenkwamen.

Voor Petty had ze niets dan lieve woordjes, niets dan kneuige toespraakjes, niets dan vertrouwelijkheidsjes, niets dan beminnelijke oogjes, kluijjes, klontjes suiker. Ze had 'm zooveel jaren gekend, zooveel leed en vreugde met 'm gedeeld, zooveel lánge, lánge dagen met 'm voor 't raam gezeten, dat ze 'n beweging van z'n kop begreep, z'n geeuwen verstond, z'n geluidjes verklaarde.

In 'r eenzame kamer kon ze heele middagen met Petty zitten redeneeren.

't Logge ouwe beest, te dik om te loopen en met 'n bast van rullig-grijs haar, aanvaardde haar sympathie als 'n onnoozel gewoonheidsding. 't Wist niet beter. 't Kende tante Sofie als 'n c h a r m e van 'n wijfje, dat den stuursten man tot in lengte van jaren overgelukkig zou hebben gemaakt. Petty was de s y m p a t h i e , het innige van de kamer, de troost, de steun, de toespraak.

De a n t i p a t h i e zat in de keuken.

De meid.

Het klagen en zeuren over 'n dienstbode is niet nieuw, niet bijzonder. Jullie hebt 'r in je wederzijdsche familie al zooveel van gehoord, dat 'k de finesses van tante Sofie's antipathie nauwelijks met moed en zeker zònder bravoure, durf detailleeren.

De meid kon zich niet bewegen of tante Sofie had kleine, nijldige opmerkingen - ze kon geen voorwerp in de handen nemen of uit tante's stoel ratelden waarschuwingjes - ze kon de trap niet opkomen of tante had wat te beweren over 't vegen van 'r voeten, 't hòllen over de loopers, 't dichtslaan van de deur - ze kon in de keuken niet zitten, niet staan, geen boel redderen, geen vaten spoelen, geen pannen schrobben, of de scherpe stem om-en-in-het-huis, om en in en over de meid, sloeg de kamers, de keuken, de gangen met vinnige, wrokkige, moeilijk-ingehouden geruchten.

Had de meid het gas in de keuken te lang gebrand, dan gròmmelde 't.

Was ze 'n páár minuten te laat opgestaan, dan schoven donkere wolkekopjes langs 't huiselijk hemeltje.

Gebruikte ze petroleum in plaats v u r m a k e r s bij 't aanmaken der kachel - iets wat tante 'r zóo dikwijls verboden had - dan knetterde contact tusschen de negatieve en positieve polen van tante's ochtendhumeur.

Ik herhaal, dat jullie dergelijke dingen al meer en van d i c h t bij gehoord hebt, maar zóó maniak als tante v i v i s e c t i e pleegde, kùnnen jullie 't niet hebben bijgewoond. Het ging de perken van àlles te buiten. Over 'n oogenkijken, 'n veegje, 'n stofje, 'n slingerende speld, over 't malste dat je je denken kan, viel 't ouwe, beweeglijke vrouwtje.

De jonge meid, 'n bleeke stille, die uit verschillende diensten weg was gejaagd, omdat ze 'n kind had van 'n marinier, die 'r in de steek had gelaten, die

meid, vroeg-oud en geduldig, bang wèer en nòg eens 'r hoofd te stooten an 't fatsoen van de burgermensen, die ze dubbel en dwars had leeren kennen, liet tante Sofie vitten, drenzen, kijken en zoeken.

't Was 'n voorbeeldige meid, 'n meid zoals 'r geen tien in de stad waren te vinden. Ze sprak niet tegen, dee niet brutaal met de oogen, kletste niet met andere meiden, snoepte niet, was niet opstandig.

In 'r vrije uren dacht ze mogelijk an 'r kind en den weggelooopen marinier.

Elke andere meid - tante Sofie had 'r van vroeger jaren, toen ze 'r drie in de veertien dagen verbruikte weet van - zou 'r uitgeloopen zijn: de jonge, geknauwde dee zoo p a s s i e f als 'n door den wind besprongen struik.

Dat onderworpen, overgegevene, bijna levenloosberustende scheen tante Sofie geweldig te prikkelen. Zat Anna met neergeslagen oogen, dan kribbigde tante: 'Wat kijk je nou?' -, zei ze geen woord, dan kreeg ze 'n snauw omdat ze zoo k o p t e .

De a n t i p a t h i e verwurmde 'n erger leven dan Dante 't in z'n hel heeft beschreven: 'r zijn meer folteringen bijgekomen in 't wezen van kleine burgermensen, dan de grootste klassieke phantast 't had kunnen bepeinzen.

Het nijdasserige, doorsarde, gekwelde bestaan der a n t i p a t h i e hield aan tot den avondschemer.

De avondschemer bracht verzachting.

Want tegen 't uur dat huizen en boomen en vormen in schaduw-doezeling droomden, als de geluiden van den dag begonnen te loomen en de eerste geelschelle vlammen in de lantaarns 't naderend avondleven beklonken, groeide in 't nerveuze vrouwtje een zwakjes weifelende, met wanhopige wils-kreuning bedwongen angst. De angst om dood te gaan. De

angst om plotseling te sterven. De angst om zo ineens in diepste eenzaamheid uit te stappen.

Hoe spannender het nachtzwart om de wijkende huizen greep, hoe straffer de overzijruiten 't melkig getroebel der wolken ketsten, hoe benepener ze in haar stoel hurkte.

Ze hield 't zo lang mogelijk uit in dat benauwende, beklemmende, verzaammoedigende schemerdonker, zo lang mogelijk om dat 't gas geld kostte en 't misdadig zou zijn geweest 'r roekeloos op los te leven.

Dat duldde de ochtendstond niet.

Ze hield 't uit zo lang ze kón. En begon lievig te doen met 'r antipathie.

's Winters van vier tot vijf, 's zomers van acht tot negen - o, de miserabel-lange zomerschemer! - had de meid 't bèst bij 'r. Dan klonk mevrouw's stem onwerkelijk-goedig. Dan zei ze wel eens Annie in plaats van Anne. Dan beging ze de dwaasheden om afgedragen dingen cadeau te geven.

Dan was 'r sfeer tusschen Mevrouw, Petty en Meid.

De avond kroop. Tante at met Petty, tante las met Petty de krant. Om tien uur, na de láátste post, snee ze twéé middelboterhammen voor de meid, twee dunne voor zichzelf. Daar nam ze suiker op (voor zichzelf). Bij de benedenburen klonk geen geluid meer, in de straat was het stil. Vóór ze at bad ze. 'r Gevouwen handen leien op 't tafelzeil, 't lamplicht begeelde 'r smal gezichtje met de bleeke oogleden en de donkerder zorgrimpels.

Ze bad in de stilte. Ze bad met 'n vage aanschimming der besuikerde boterhammetjes, luisterend naar Petty's gesnurk.

Langzaam de handen ontvouwend, at ze de bestrooide

blokjes, soms 'ns pratend met den hond, soms 'n advertentie van de avondkrant herlezend, soms in stil-starre mijmering.

Als ze gedaan had, veegde ze de kruimen van 't tafelzeil, zette bord, mes en kopje bijeen, schelde de meid.

Van kwart over tien tot half elf p r a a t t e ze met Anne. 'r Stem daalde dan in timiede aarzelinkjes. In den stoel leunend, dee ze zoo gedwee en vriendelijk als 'n kind. - Of Anne morgenochtend de bonheurdu-jour in de voorkamer nou is goed met was zou opwrijven. - Maar eerst de stoelen de kamer uit. - En vochtige theeblaren op 't kleed. - En of ze, as ze 't brood aannam, góed zou opletten of 't wel doorbakken was. - En of ze Petty zou uitlaten. - En of ze de trap is 'n beurt gaf. - En of ze de sintels uit de aschbak degelijk zou sorteeren....

De meid, blij met de rust in 't huis, de vrindelijke klanking in de stem van tante Sofie, stond geduldig te wachten, telkens naar de deur draaiend, omdat tante in 'r angst, 'r fel-oplevenden angst voor den nacht, van geen uitscheiden wist, 't eene nuttelooze vraagje na 't andere deed.

Kraakte de trap eindelijk onder Anne's voeten, was ze tot den ochtend alleen, dan besloop 'r de stilte, kreeg ze kouwe handen en voeten, schrikte ze op bij 't minste terwijl ze 'r avondtoilet maakte.

In bed, in 't a b s o l u t e d u i s t e r , nauwlijks met 'n glimming op de gordijnen, vouwde ze nóg eens 'r handen voor 't nachtgebed.

Dàt bad ze innig.

Dàt bad ze 'n paar maal achtereen, zoo overgegeven, zoo smeekend, zoo gretig dat ze 'r klaar wakker van werd.... Of God 'r nog 'n póósje wou laten leven.... Of-ie 'r nog niet wou weg nemen.... Of-ie 'r nog 'n jaar of 'n páár jaar in 'r boeltje

wou laten.... Ze zei 't met hartstocht, soms fluisterend, soms hardop. Als ze schrikte van 'r eigen stem, bad ze weer zachtjes, de nagels drukkend in 'r vleesch, warm van spanning. Moe van 't zitten, ging ze languit liggen, altijd met de handen gevouwen. En begon weer opnieuw. De oogen openend, 't kamerduister ziende, de kweIIende stilte hoorend, werd ze opgejaagd tot nieuw gebed.... Of God 'r àlles wou aandoen, wat-ie maar wou, maar nog geen ziekte, en geen dood, geen dóód!.... Als ze 't woord d o o d met prevel-verschrikte lippen fluisterde, voelde ze zich als in 'n verstikkende loombruine kolking, krampte ze 'r handen op 't dek om 'n vasthou te grijpen, werd 'r voorhoofd koud van 't uitperrelend zweet, hijgde ze stooterig in duizelende gedachteloosheid, sloegen 'r vlammen en vonken, dofrood en spichtig van schijn in 't heenklotzend donker.

Elken nacht maakte ze 'r gebeden zelf, alleen denkend aan dat ééne, bang voor dat ééne, gruwelijk wanhopig bij dat ééne.

Ze had geen slechts en geen kwaad te biechten, geen groote zonden op 'r geweten, geen schokken of stoornissen, waarover ze had uit te vechten. Ze bad omdat 't zoo donker bleef, omdat ze in dàt donker vermoeid was, omdat de aanvoeling van dat niet te benaderen, niet te doortasten, niet te vermijden donker, 'r den dood opdrong als 'n dichtbije, onontworstelbare zekerheid.

Huiver-angstig, wakkerschrikkend door de zonderlingste nietsjes, sliep ze met moeite in.

In den hoek van de kamer, mogelijk over géén dier verstoringen tobkend, snurkte Petty en boven in de dienstbodenkamer, log van slaap na 't werk van den dag, lei de antipathie.

's Morgens vroeg, opgejodeld door de musschen en vinken buiten, meer nog door 't geklop in 'n timmermanswerkplaats in de buurt, stutte tante Sofie in 'r bed.

'r Eerst gebaar, vrij en frank, niet geballast door 't grimmig gewicht van 't avondduister met z'n geheimnissen en baloorige besluipingen, was naar den wekker.

't Bed uitspringend, met 't ouwe, kittige vuur, hing ze de gordijnen in de embrasses, en bij 't nieuwe, goddelijk-rijke ochtendlicht, hoe druilig of flets ook, beloerde ze de wijzers, kwaadaardig oplettend of de meid al of niet over 'r tijd was.

Wàs 't nog te vroeg, dan bleef ze lekker liggen wachten, luisterend naar de voetstappen - was 't te láát, dan drukte 'r hevig vertoornde vinger den knop van de electriche schel, net zoolang tot het snerpend geluid de l u i l a k opjoeg. Terwijl lag ze dan te z i e d e n , 'r standjes op t e w a r m e n , 'r uitbranders te v e r f i j n e n .

In den laten avond duizelde ze heen in angsten, in de vrees voor 't opperst-onvermijdelijke - in den vroegmorgen, bij 't helder daglicht, was 'r eerste nijdig tasten naar de schel....

Zoo heeft tante Sofie de laatste jaren doorgebracht in een zonderlinge dobbering tusschen 't Onzienlijke en 'r Antipathie.

Petty stierf op 'n avond, tegen acht uur, in den winter.

Tante hebben we dood gevonden met 'r hand bij de electriche schel, 's morgens om half zeven in den zòmer.

Op dat uur wekte ze 'r antipathie.....'

6 Mei 1905.

Muziek.¹⁾

Omdat het weer overgezeelig is, de menschen met zure gezichten onder boterglimmende parapluies loopen, de lucht zoo grijs is, dat je er van aan 't geeuwen raakt, de rook uit de schoorsteenen door de straten loddert en 'n hond allerjammerlijkst tegen 'n draaiorgel, dat Wagner kermt, zit te jankhuilen, meen 'k wel te doen 't eens over muziek te hebben, over muziek, 'n raar ding, 'n benepen ding, 'n ophitsend ding, 'n allerwanhopigst ding waarover 'k al lang 'n essay had willen schrijven, op gevaar af van alle muziekliefhebbers, met de muziek-critici aan 't hoofd, op mijn baadje te krijgen. Want na elk concert, na menige symphonie, ben 'k met mijne medegezellen aan 't kibbelen geraakt, tot ze met zwaar-verwijtende oogen het onderhoud met een zoo botten, onmuzikalen kop coupeerden, en ik in berusting 'n biertje dronk, allerinnigst overtuigd dat er nooit een a b s o l u t e verwantschap tusschen mij en de liefhebbers van a b s o l u t e muziek zou komen. En omdat dit nu al zoo lang geduurd heeft en er niets genoeg-

1) Met eenige aarzeling bundel ik de paradoxale beschouwing over Muziek met het daarop gevolgd debat. De lezer moge zijne conclusies trekken. De aanvallen der heeren A.v. Collem en P.v. Anrooy worden met goedkeuring dier heeren geplaatst.

lijker werkt dan een biecht in het publiek, waarbij je je-zelf aan de kaak stelt en openlijk je oppervlakkige eigenschappen met 'n extra-slechte vermeerdert, ga 'k nu eens betoogen, betoogen over muziek, betoogen over muzikanten.

Het schijnt dat de eerste menschheid al gemusiceerd en gedronken heeft. Je kunt geen blaadje van de historie naslaan, of je ziet ze lustig bij mekaar met instrumenten, die gerucht maken. De oorsprong van alle muziek schijnt geraas, spektakel, geweld. En vandaag, bij zoogenaamde onbeschaafde volkeren, zie-je hetzelfde gedoe met primitieve geluid-toeterende dingen.

Het moet in onzen aard liggen.

Het moet een stuk van onzen inventaris zijn.

We hebben haar op ons hoofd en haar op de lippen en jeuking in onze maag en gepraat in onzen mond en verlangen naar gerucht in de ooren.

Als kind heb 'k wel 'n stuk vloeipapier om een ouwen kam gevouwen, daarop geblazen dat 't heele huis volliet van clarinet- en hobo-gezweef. Als kind heb 'k uren zitten kloppen tegen leege en halfvolle flesschen. Als kind heb 'k kisten betrommeld, handklappers bespeeld, met stukjes ijzer gerammeld, met 'n natten vinger over glas gewreven, met kameraden urenlang op schelpjes of centen gefloten.

De oer-aanleg van alle menschen om te musiceeren zat 'r in.

En in latere jaren is 'r bijna geen voorstelling van de goeie Duitsche Rotterdamsche Opera geweest, of 'k was 'r met vuur en aandacht bij. Toch ben 'k naast de feitelijke muziek gebleven, de muziek van de pursang muziekliefhebbers, de muziek, die enkel muziek, de muziek, die 'n ding op zichzelf is.

Bijvoorbeeld. Kurhaus in Scheveningen. Stampvolle zaal van allemaal muziekliefhebbers. Muziek,

een der opperste uitingen der ziel. In Den Haag en Scheveningen, lutteputtig deel van de wereld, in Den Haag en Scheveningen, ongerekend de thuisgeblevenen, een dikke duizend van die menschen, die op 't spitsje van hun tong genoemde opperste uiting proeven en herproeven. Hoe komen die oppersteziele-proevers uit de lucht vallen? Waar zitten ze anders? In het gewone leven is het zoo zielig-zelden dat je menschen met ziel ontmoet. In het muziekleven is 'n mensch met gebrek aan ziel als Falkland uitzondering. Hoe zit dat? Hoe kun-je 't verklaren? Wat genieten ze? Er gaat, laten we zeggen, een symphonie van Beethoven, de zèvende, of wat anders. Niemand weet wat Beethoven met die symphonie bedoeld heeft. Op het programma staat Zevende symphonie van Beethoven. Op het programma staat nièts anders. Men kan niet zeggen of Beethoven levensvreugde of levensverdriet, avondschemering of ochtendglanzen, zonsopgang of violetten zonsondergang in zee, in zoete klanken heeft willen uitdrukken - men kan zijn verstand of zijn gevoel niet als een puckhondje an 'n touwtje achter Beethovens schepping laten aanlopen. Want de paar woorden, die noodig zijn om van de symphonie een gezondsprekend ding te maken, ontbreken. Men staat voor een charade, voor een lieve charade, voor een meeslepene charade - te wèten komt men niet. In weten verdiepen zich alleen de duizenden Haagsche, Scheveningsche of Amsterdamsche ziele-proevers, die muziek, die ènkel muziek is, verstaan. Wat hooren ze? Wat zien ze? Ik heb pas bij een juffrouw gewoond, die geesten zag, die geesten hoorde, die het onzinnelijke verstond en daarentegen ongevoelig was voor de rauwte van balletjes gehakt, die wij lieten staan, visch rood op de graat positief gáár waarnam, en den rook in het huis die ons van de prettige

kamers verdreef, als hallucinatie onzerzijds definieerde.

Muziek die geen etiket van de rede draagt, die geen verklarend bijschrift bevat, die niet zegt, of ze aubade, nocturne, mis of een ander tastbaar ding is, schijnt mij het wezen van eene spiritistische hospita, die aangebrande andijvie reukeloos noemt. Hoe meer ik er over nadenk, hoe steviger ik gevoel dat de echte muziek-om-de-muziek-liefhebbers Wagner een verward, onkunstzinnig verstandsmensch moeten vinden. Want iemand die met zwemmende oogjes van enkel klanken-en-klanken geniet, kan geen diepzinnige verheugenis vinden in de verdwazing van een componist, die het woord in de éérste, de muziek in de tweede plaats stelt. Mijne vrienden, ik kan de geniepige verdachtmaking niet onder mij houden, dat er aan de muziekverheerlijking, het muziek-snobisme, de muziekgesprekken, een onvrindelijk luchtje zit. Straks zei 'k al ter loops dat ziele-verfijning, sentiment, verheffing, niet te grabbelen liggen, bij hooge uitzondering plegen te worden aangetroffen, dat deze voortreffelijke qualiteiten in de concertzalen evenwel als onkruid en mos groeien. En straks sprak ik ook vluchtig van de muzikanten, de uitvoerders der de ziel in extase schommelende tonen. Naast de botzinnigheid die mij belet muziek die niëts dan muziek is, i n v o l k o m e n e v e n w i c h t te doorvoelen, is meestal het zien der executanten, het spreken met deze heeren of dames een tweede beletsel om in de sfeer te geraken, waarin anderen met een zetje stijgen.

Als muziek, muzikale gaven, een zoo buitengewoon ding zijn, als de uitvoerder ons een geheimzinnige macht openbaart, een door mannen van beteekenis gòddelijk genoemde macht, een macht, die om het nog juister te zeggen ons in de zoetste omgeving van schoonheid en godheid brengt, een macht, die

weemoedig glimlacht om het werkelijkheidsbegrip van geleerden en wetenschappelijken, een macht, die ons in zwijmelende dronkenschap naar de grens van het leven voert - dan, dan zoek je allicht in den persoon van den executant, iets van dat lieve, teere, schoone, aandoenlijke, onzienlijk-dronkene van de sfeer, waarin zijn kunst ons heendwingt. Dit nu is o.m. het rare, verdachte, verstorende dat een musicus van nabij bekeken, van nabij gehoord, dikwerf een zoo allerzieligst mensch is. Van het leven weet een goéd musicus niets. Hij weet van zijn viool, zijn violoncel, zijn bas, zijn fluit, zijn hobo, zijn groote trom. De nuchterste dingen van den dag, de ernstigste gebeurlijkheden op wijsgeerig en maatschappelijk gebied zijn hem vreemd. Voor hem bestaat slechts muziek en om het zonder nijdigheid te zeggen, het natje en droogje.

Er is meer. Er is meer dat een onvolkomen mensch aan het denken brengt, als hij een concert bijwoont.

Nog zoolang niet geleden hadden we van een klein orkest 'n ouverture.

Vooraan gezeten zag ik de uitvoerenden van dichtbij. En het toeval wilde, dat ik er een tiental van kende. De eerste viool was een oud mannetje, een knappe kerel, die dien eigen middag verhuisd was, omdat-ie wekenlang met 'n bovenbuurman over het spelen en leven maken van kinderen in de gang en op de trappen herrie had gehad. 's Middags met zijn zoon en z'n schoondochter samen had-ie 't boeltje op 'n kar geladen, was naar 'n andere kamer verhuisd met de zorg in z'n hoofd, hoe-ie de belabberde kosten van nieuw zeil en andere gordijnen zou bekostigen. Want een vast engagement had-ie niet.

De violoncellist zoowat in dezelfde omstandigheden, zorgde voor drie kinderen, kookte zelf. 's Morgens

na de repetitie kon 't dochtertje van acht jaar 't twaalfuurtje wel an. Maar voor 't middagmaal most-ie elken dag zelf aardappelen schillen, brajen, koken en wat verder noodig was. En kwam-ie 's avonds thuis, dan zat-ie - 't Vie de Bohème is heel aardig - z'n broek te verstellen of z'n kousen te stoppen.

De bassist, pas getrouwd, had 'n leven als 'n hond bij z'n vrouw, die niet malsch van humeur was. 't Gebeurt meer, 'k behoef er geen finesses van te vertellen. Telkens was 'r mot over stijve aardappelen, rauwe groenten. Als 't te bar werd smeeet-ie borden stuk, liep zonder eten weg.

De tweede viool was aan den drank. 's Morgens voor-ie 'n boterham gegeten had, dronk-ie al klare. Dan, opgefrischt, ging-ie repeteeren, at met moeite 'n boterham, bleef uit z'n humeur tot den bittertijd, slikte vier, vijf bittertjes, en 's avonds na de uitvoering in Opera of Comedie kwam-ie eerst heelemaal op dreef door grokkies en bier. Z'n oogen stonden verwilderd, z'n haar dik en zwart, hing artistiek om z'n hoofd, z'n vingers hadden bevinkjes.

De klarinettist was 'n heel-fatsoenlijke jongen; ongetrouwd, netjes aangekleed, goed-geschoren, met 'n helder-wit boord en witte manchetten. Die potte. Elk dubbelkje dat-ie sparen kon, bracht-ie op z'n boekje. Hij had 't jaren gedaan en 'n fatsoenlijk duitje, 'n vijf-zeshonderd gulden gespaard, Als-ie zonder engagement was, at-ie niet, dronk-ie niet, haalde-ie geen cent van z'n boekje, want z'n spaarboekje, z'n duitjes, waren de liefde van z'n leven. Hij spaarde niet om te trouwen, niet voor z'n ouwen dag, niet voor derden: hij spaarde enkel om te potten. Als-ie blies, lei nog in z'n oogen 't trekje van potten.

De groote trom, 't spijt me 'n allerbanaalst type te moeten geven, was 'n teringlijder, 'n lange kerel,

met 'n langen, slappen baard, die haast geen gezond uur kende, en oud, gebogen te luisteren stond, wanneer-ie moest invallen.

De fluitist was 'n smulpaap, 'n gezonde, ronde kerel, met 'n hangbuikje. Als-ie 's avonds in 't muzikanten-koffiehuis kwam, vroeg-ie 't eerst aan den kellner wat 'r voor speciaals was, zat-ie met dikke koonen 'n portie gebrajen varkenslever met aardappelen te eten, of 'n bord erwtensoep met kluijfjes, of 'n eind leverworst. Had-ie 'n extra verdienste, dan at-ie 'n duren schotel. Had-ie geen geld, dan potte-ie bij de kellners.

Als je 'm van lekker eten sprak, zwommen z'n oogen, smakten z'n lippen. En als-ie 's middags thuis van z'n kostjuffrouw slecht eten had gekregen, bleef-ie kribbig, tot-ie in 't muzikanten-café z'n ongezellige maag kon vòlstoppen.

De aanvoerder van 't orkestje - ik spreek natuurlijk van 'n zooveelste-rang gezelschap, omdat die de meerderheid vormen - was verliefd op de dochter van 'n kruidenier. En als ze kwam luisteren, hadden z'n oogen 'n zoo weeë dwaling, dat je nauwelijks rustig kon blijven zitten, keek-ie over-de-muziek heen naar 'r papkoontjes en bolwaatrige oogjes. De strijkstok in z'n hand - om beurten sloeg-ie de maat en hielp-ie de eerste viool - glibberde op en neer, strak langs z'n oog, diep over z'n horloge-ketting - de strijkstok strooide klanken en trillers - z'n oogen kleefden aan háár, haar, uit de die-en-die straat.

'k Beschrijf voor de vuist - half phantasie - half geschminkte werkelijkheid - 'k geef geen charge. Kijk om je heen, morgen, overmorgen: aan elk stel musicerende vingers, aan elk paar gezwollen koonen, aan alle wrikkende lippen, aan elken zwaaienden, strijkenden, zagenden arm hangt 'n

huishouden, of komt 'n huishouden te hangen, 'n huishouden met zorgen, belastingbiljetten, kouwe rollende, belegde boterhammen, hurrie. 'k Kan geen orkest zien, of 'k zie kamers één- en twee-hoog, alkoven, keukentjes. Door 'n ouverture heen zwelt lucht van rooiekool, savooiekool, boerenkool, bloemkool. En af en toe, als de bassist z'n schoenen bepeinst, geduldig wachtend tot-ie an de beurt is, schichtigt de afgekloven rib van 'n varkenskotelet door m'n onmuzikaal zeurhoofd. Ik weet dat dit niet het muzikaal genot in z'n nacht-stille ongestoordheid is. 'k Geloof dat 'k in Bayreuth nòg de sensatie van rarigheden zou hebben. Er is en blijft een hiaat. Van onderen en van boven en ter zijde. 'k Heb met solisten van naam thee gedronken en als 'n bakvischje dat bij den varkenskop van 'r veelgeliefden auteur 'n teleurstellings-schokje ondergaat - gus, gus, is 'm dāt? - gedacht, gedacht. Je zegt die dingen niet - je schrijft ze. 'k Heb avonden vergeeuwd - waarlijk, 't wordt zonder pedanterie gezegd - met 'n schitterend violist, die van z'n jeugd af 'n viool in z'n armen had gehouden en je dooddrukke door z'n grof begrip van 't leven. Als letterkundigen, schilders, beeldhouwers, tooneelspelers 'n opmerkelijk zoodje zijn, dan zijn beroeps-musici voor 't dikste deel minder ontwikkeld dan 'n oud-hollandsche baker. 'k Ben geen nijdas, geen lasteraar, geen hooner - 'k sta voor 'n mysterie, 'n ziele-afgrond - òf m'n opmerkingen zijn larie.

In m'n jonge jaren verdwaasde ik in de meening dat muziek veredelt, gevoelig maakt. Dies zouden alle executanten, dagelijks bewerkt, dagelijks in een supérieure sfeer, dagelijks op de schoone grens van het onzienlijke, een keur van gevoelvolle edellieden zijn of worden. Dat is niet zoo. Althans ik ruik rooie, savooie. Wat doet dan de absolute muziek,

die louter muziek is, de muziek die minacht om tekst en rede-verband? Wat doet de muziek die menschen in dans zwiëpt? Wat doet ze voor regimenten die in 't vuur gaan?

Voorloopig is het niet klaar.

Men zou meenen dat ze te véel lieden trekt, boeit, om als iets teers en verfijnds bepaald te mogen worden.

Men zou kunnen peinzen dat ze een gevoel wekt náást het gevoel, een ànder gevoel dat geen gevoel is, dat ze langs mechanischen weg een schijn-stemming wekt.

Maar an 't eind beweër je niets meer. Je heb 'r geen vat op, brabbelt tegen 'n klanken-orkaan....

II.

Vandaag, 'n week na het bovenstaande, be-zwaarhoofd 'k vele protesten tegen mijn muzikaal onverstand. Het is onjuist - onverstandig van de lezers. Ze dwingen Falkland eene meenings-gewichtigheid op, die hem kwalijk past. Om de verontruste muzikale gemeente tevreden te stellen, willen we het onaangename geluid met de beantwoording van een zwaar en een luttel stuk besluiten.

Het zware stuk:

Aan S. Falkland.

Waarde vriend,

Ditmaal ben je er-langs gebleven. Je hebt gereikt en niet gevangen. Je hebt gegrepen en boven je bleef muziek zweven. Mag ik je een zetje geven?

Och 't is me niets niemendal te doen om dien knappen Falkland de baas te spelen en liever dan

aan polemieken zit ik te prutsen aan eigen bedenkseltjes, waarvan ik slechts zoo nu en dan eens eentje los-laait, ten bewijze dat ik nog niet begraven ben.

Maar op heden hebt gij, brave, vriendelijke, naarstige Falkland, die bovendien onze eerste Dramaturg zijt, zoo botte dingen over muziek gezegd, dat ik een boom tegen u wil opzetten.

Muziek is het vol-schoone rythme der aandoening en zij is het fraaie spel der beweging. De luipaard die zich ten sprong rekt, z'n huid ritselt van klank. De ster die flonkert, haar tinteling zingt. Luipaard en ster bewijzen dat de natuur zich beweegt in muziek, terwijl de bewust-wording van dit bewegen zich openbaart in de zenuwen en spieren van den mensch als na-scheppende kunstenaar. Zie van Rembrandt zijn Saul en David, ge hoort uit David's handen de klanken vallen voor dien armen zieken koning, die het weldoende geluid wel in zijn oogen zou willen drukken tot 'n balsem voor zijn heftig schroeiende pijnen. Zie, de Arenlezers van Millet, het gebaar der drie vrouwen op den voorgrond, gebukt naar de aarde, maakt gerucht.

En dit komt u toe zoo te zijn omdat Rembrandt en Millet toen zij deze dingen maakten werkten in de rythme der aandoening, omdat zij zich bewogen in muziek.

Nu haalt gij, oolijkerd die ge zijt, bij uw stukjes over muziek de muzikanten er bij met hun haren en hun instrumenten en gij her-haalt op deze lieden hun huid de striemende klachte van Beets wien zij reeds, puffend en blazend en toetend en strijkend in hun ambt eene verschrikking des aangezichts voorkwamen te zijn.

Maar Samuel, deze lieden zijn niet de *makers*, zij zijn de *lezers* van de muziek. En nog niet eens lezers van de partituur die gij met uw valken-oogen

ziet opstijgen, maar ze zijn lezers van eene bladzijde dezer partituur. Zij hooren in het allerbijzonder-gunstigste geval slechts zichzelf en hun buurman, maar het samenspel, de vervloeiing van aller klank tot muziek hooren zij *niet*. Zij zijn de bewegers maar niet de bewogenen. Met hun allen geven zij u de aandoening des meesters weer, maar ieder voor zich bleef in zijn spel daarbuiten staan en ging geheel op in het deeltje dat hij te vervaardigen had, zooals in eene fabriek van naalden bijvoorbeeld, déze het staal gloeit, géne den draad knipt, een derde wascht, een vierde slijpt, een vijfde glanst, een zooveelste het oog boort en de laatste het produkt toont op de glanzige kaarten van het dozijn stuks.

Een muzikant werkt niet in ziele-aandoening, hij werkt in het overwinnen van de weerbarstigheid van zijn instrument, hij werkt in de aan-passing zijner spieren tot zijn instrument en hij is vlijtig bezig op dit instrument langzaam of snel, glijdend of hokkelig, den zingenden weg af te leggen dien zijn muziekbladzijde hem voorschrijft te gaan, en waarvan zijn orkestmeester hem de rhythmische paden aanwijst.

Hoe komt gij bij deze arme duivels die gij beschrijft en die zoo aller-uit-gebuitst dikwijls betaald worden, aan rooiekool te denken?

Maar zoo zalig is de lachende vreugde van de gouden muziek dat deze lieden aanluisterend de figuren hunner cadanzen, de jeuking van hunne magen vergeten en voor het tastbaar embleem van uw savooie-kool visioen, de verrukkelijke warreling van losvoetige dansende gestalten meenente bespeuren.

Ik houd kool voor noodiger, maar daarover zouden wij eens kunnen onderhandelen.

Maar nu de kern van de zaak.

Gij stelt: 'Er gaat een symphonie van Beethoven.

Wat heeft Beethoven met die symphonie bedoeld? Niemand weet het. Want de paar woorden die noodig zijn om van de symphonie een gezond sprekend ding te maken, ontbreken¹.

Hoewel Beethoven zulks wel zeer stellig deed en met woorden de stemming heeft aangeduid waarin de deelen zijner symphonieën¹⁾ staan, hebt gij met uwe vraag een van de teerste verschijnselen, vluchtiger dan water, fijner dan aether aangeraakt.

Er zijn boekdeelen vol van geschreven en de wereld zal niet ophouden ze te schrijven en toch zal het ding raadselig blijven. Wat is muziek, wat is absolute muziek?

Gij, *ziende* kunstenaar vóór alles, zoudt bij het hooren van een Bach, een Mozart, een Beethoven, wel met uwe vingers wezens van vleesch en bloed willen maken van de klanken die gij hoort, weenend of vreugdig, gebogen of jubileerend, voorbijgaan. Ik ook.

Maar toch, in de aandoening daarvan hebt gij nu en dan reeds gewerkt.

Muziek is voor menschen, de stem hooren van wezens die nog geen stem gekregen hebben.

Zij is voor menschen in de maatschappij en hare verhoudingen, wat de wind is en het licht, strijkend over de zwijgende groeisels der alom-uitbottende aarde.

Zij maakt ze klankend.

Beethoven en Bach en Mozart hebben derzelve klanking vernomen en wij moeten maar trachten daar figuren van te maken.²⁾

A.v. COLLEM.

1). Ik spreek alleen van de Zévende Symphonie. S.F.

2). Ik veroorloofde mij uit dit stuk drie regels voorbeelden-vanliteratuur te schrappen, waarin A.v.C. mij, Falkland, vereenzelvigt met den heer Heijermans. Meer dan eens gaf ik te kennen van die vereenzelving niet gediend te zijn. Als men met Falkland disputeert, kan men neefjes er buiten laten.
S.F.

Het luttel stuk.

..... Aan uw laatst Falklandje heb ik gesmuld. Precies mijn idee zou ik zeggen als Multatuli er niet geweest was. Ik herinner mij in dien zin wel eens met A....., den bekenden componist, gezwamd te hebben en trachtte natuurlijk als *m e d i c u s* geleerde verklaringen te geven, dat muziek h o o f d z a k e l i j k o p l a g e r e r e f l e x e n , b i j v . ' t r u g g e m e r g w e r k t . Om niet te spreken van den invloed op de laagst staande schepselen van ons ras, denk ik aan den eigenaardigen invloed op spinnen, honden, herten enz.....

Dr. A.v.O.

Daar is tusschen het zware stuk, de verplettering van den door mij zéér geschatten dichter en het luttel stuk van den psychiater Dr. A.v.O., een klein maar vriendelijk verschil, dat *ik* niet heb bij te lappen.

Ik stelde vragen, vroeg inlichting, houd me niet verantwoordelijk voor 't dispuut van derden.

Mijn vriend van het zware stuk wien 'k allerinnigst dank betuig, dat hij mij na het schrijven van *Het Kind* en *In De jonge Jan* als 'éérste dramaturg' betitelt - waarlijk te-véél lof en zoetheid bij diè eenakters! - dient mij na den honing het bitter ondeugendheidje toe, als zoude ik 'botte dingen over muziek gezegd hebben' en gaat een b o o m tegen mij opzetten.

Mijn waarde, den groei van dezen uwen boom heb ik met aandacht en wijding gevolgd.

Het werd voorjaar - het werd zomer - het werd herfst.

De eerste blaadjes, 't eerst donzig geritsel, 't eerst

gefluit in een teeder-ontrustende lucht, zag en vernam ik. Het ochtendstuiven omdampte het loof - het scheemren des traag bewegenden avonds, deinde als goudbrons en okeren vloeiing. Een leeuwerik, na-dertelend nog in verrukking, hield 'n twijg in 'r pootjes gegrepen, wiegde zwiepend, rijzend en vallend, kristallen vonken slaande bij 't nest.

Dat was 't voorjaar.

De voorjaars-koestering uws booms.

Zwoelde de zomer gebeef in 't volle geblaarte, wogen en wegen de takken, pluimden en schubden en trosten de stengels en lijfjes.

Bij dag, o, 't zwaarmoedig spel met de zon, het blader-gevlam, de zilveren spleten, de rosse spelonkjes, de snaatrende bekjes, de wrongen en kolken van groen, mosgroen en zeegroen, goudgroen en groen van loerende oogen.

En 't gewoel bij den stam, 't schuchter-lieve geschuil van wederik, koningskaars, anemoon, zilverschoon muizenoor - 't geklim en geklauter van warkruid en winde - 't schelmig gewoeker van duivelsnaaigaren, bremraap en walstroo.....

Bij nacht, o, de zang uit de wolken, het suizen en fluistren, het slaan van de branding, het zuchten en hijgen, het roepen en weenen.

Dat was de zòmer.

De zomer-aanzwelling uws booms.

Kreunde de wind door de bosschen - golfde het gras in angstige wijking - braken takken met knettrend rumoer - geelde de kruin in trieste verdorring, vielen de blaeren, wirlend en ritslend en krakerig-kuchend, schorden ze ruw over de wegen, stouwden ze saam in greppel en vaart, bleef eenzaam en vaal, als 'n dreigend skelet bij 'n spichtig kraaie-nest - de boom, uw boom, uw kloek-opgezette boom.

Dat was de herfst.

Over muziek 'botte dingen' gezegd, mijn waarde?

Heet gij bôt, wat op kalme, inderdaad spòttendkalme wijze betoogd werd, over de schoonheid van muziek en over haar m.i. decadente verschijnselen? Hebt gij, die u de oolijkheid van 't 'onze eerste dramaturg' veroorloofde, kennend mijne meening over het verval van het tooneel, wel eens 'n oogenblikje in treuring getalmd, bij de in ruïne vervallen zerken der menschelijke Tragedie, met haar beschimmelde, in brokken hangende zuilen woordkunst, muziekkunst, bouwkunst, schilderkunst, kunst-derplastiek? Hebt gij, waarlijke oolijkerd, nimmer bepeinsd dat geen dak wordt gehouden door stutten wier lengten cancanneeren, wier fundament in 'n poeltje verzakt? Hebt gij, als anderen, het noodzakelijk gezond verband van àlle kunst als 'n niet meer bruikbare ballast, van u getrapt? Gij geeft eene dichterlijke verklaring van muziek. Ik neem aan eene even dichterlijke neder te schrijven. We ontloopen mekaar niet in de hoofdlijn. Maar gij, in uw poging om een boom van schoonheid naast mijn stekelbrem van botheid te stellen, blijft bij het kardinale punt, op het moment dat gij verklaren moet of absolute muziek, muziek die (nòg eens) niets dan muziek is, al of niet eene ontreddeering, een in stompen brokkelende zuil is, op uwe nagels bijten, of zoo dit beeld u niet past, naar de asch van uw sigaar kijken. 'Er zijn,' 'zegt ge te dier plaatse: 'er zijn boekdeelen vol van geschreven en de wereld zal niet ophouden ze te schrijven en toch zal het ding raadselachtig blijven. Wat is muziek, wat is absolute muziek?' Mijn vraag beantwoordt ge dus met 'n vraag, met dezelfde vraag. Zoo ongeveer als de voorbijganger, tot wien ge zegt: 'mijn vriend, hoe laat is het?' - en die u

na eene stemmingsstilte beleefd antwoordt: 'Ja, mijn vriend, hóé laat is 't?' - Ik vermeen en herhaal dat absolute muziek, muziek die meelijdend glimlacht om één enkel woord rede-verband voor mij geen zin heeft. Liever dit gemotiveerd te bekennen, dan mede te doen aan 'n massaal snobisme - u sluit 'k met genegenheid uit - dat zich niet alleen in het muzikleven vertoont, maar even hatelijk, even weerzinwekkend, wanneer 'n rommelzoodje Fransche reis-acteurs en reis-actrices met 'n ster die op is, of 'n afgebeulde ster, hier wat goed geld komen weg slapen. Als ge 's avonds, mijn waarde, bij een schouwburg of kunstinstelling veel bakjes en equipages ziet wachten, kunt ge aan de lengte der queue zonder eenige vergissing beoordeelen, of 'n ster of snobisme geschitterd heeft. De rest haalt geen serie volgnummers.

Over muzikanten zeg ik liever niets meer.

Passagèremment maakt men de observatie dat aan zoovelen 'n luchtje vast zit - er meerderen nadruk aan geven, zou het geval ontaarden in een nietbedoelde krenking van ièdereen. Wel wil ik nog even vluchtig verwijten dat een zoo fijn muziekbeluisteraar als gij, zonder veel fantasie, de woorden: 'door 'n ouverture heen zwelt de lucht van rooiekool, savooiekool, boerenkool, bloemkool' - bèter kan verklaren, dan ge doet voorkomen. Gij kùnt 't. Ik niet. Maatschappelijke overwegingen en verhoudingen zijn ongeschikt op de plek, die de vriendelijke en hoogst-welwillende lezer, bij z'n kop thee, vóór de Zondagsche verschooning beleest.

Doch als *gij* gelooft, dat bij arme muzikanten: 'zoo zalig is de lachende vreugde van de goudene muziek, dat deze lieden aanluisterend de figuren hunner cadanzen, de jeuking van hunne magen vergeten en voor

het tastbaar embleem van uw (mijn) savooiekoolvisioen, de verrukkelijke warreling van los-voetige dansende gestalten meenen te bespeuren' - dan stel ik mij, vóór te eindigen, schrap, dan vraag ik u of gij met mij en het gewoonst verstand 'n loopje neemt? Als ge niets weet van de afschuwelijke wreedheden van het artisten *vak*, van het leed, de smart, de ellende die door het *métier* niet geduld worden, die het publiek dat verschijnt voor z'n genoeg, z'n amusement, z'n kunstgenot niet te hooren krijgt, dan zijt ge van een nièt benijdbare naïveteit, dan neemt ge den dwazen schijn aan voor werkelijkheid en moest niet inrennen tegen op ervaring berustende waarnemingen van het òngeschminkt leven.

'Aan elk stel musiceerende vingers', zeide ik: 'aan elk paar gezwollen koonen, aan alle wrikkende lippen, aan elken zwaaienden, strijkenden, zagenden arm hangt 'n huishouden, of kòmt 'n huishouden te hangen, 'n huishouden met zorgen, belastingbiljetten, kouwe rollende, belegde boterhammen, hurrie'....

Mijn waarde, 'k denk dat ik er dichterbij ben dan gij met uw 'verrukkelijke warreling van losvoetige dansende gestalten'....

De schriftuur van Dr. A.v.O. geef ik zonder commentaar - als contrast. Op medisch terrein waag 'k me niet. 'k Heb last genoeg gehad met de zuigelingen-melk - èn met deze schoone quaestie van pure kunst.

7 Nov. 1903.

III.

Nog 'n debat! De heer Peter van Anrooy schrijft:

Waarde Heer Falkland.

Door toevallige omstandigheden las ik eerst heden uwe muziek-beschouwingen, en evenals gij, ben ik er over verwonderd, dat nog geen enkel musicus (althans niet met zijn naam ondertekend), u geantwoord heeft. Mag ik daarom de vrijheid nemen, u met een paar woordjes van repliek te dienen?

Maar vooraf moet ik u verzoeken, nu eens eventjes den ernst te bewaren, die m.i. bij de zaak past, en mij niet, evenals die 'getrouwe lezers' te onthalen op wat handig-praterij, op wat geestigheid, die 't groote publiek ijselijk grappig vindt, maar met het onderwerp zelfs niets te maken heeft.

Ik verzoek u, wel te willen overwegen, dat ge mij beleedigd hebt, in wat me heilig is, en daar ik uw schrijven 'au sérieux' zal nemen, mag ik van uw kant een anderen toon verwachten, dan dien, welke misschien aardig past bij tollen of knikkeren.

Uw schrijven is weer een eclatant bewijs ervoor, hoe iemand op 't eene gebied der kunst iets supérieurs gevend, op 't andere de grootste dwaasheden kan vertellen.

Uw eerste fout is, dat ge dadelijk de kunst met de kunstenaars verwart. Gij hangt het publiek een vreeselijk lamlendig tafereel op van aardappelschillende musici, zonder er bij te vertellen, dat het slechts 5e rangs krukkebeenen zijn, die ge opsomt en geen m u s i c i . Dat ge 't onderscheid niet vat, is u niet kwalijk te nemen, evenmin als men 't meneer X. of Z. euvel zal duiden, indien hij 'huizen-

verver' en 'kunstschilder' 't zelfde vindt. Zeker, er zijn massa's onontwikkelde musici, precies dus als b.v. bij de heeren acteurs. Ook daar vindt men, zooals ge toch weten kunt, veel kaf; wat voor hartverheffende gesprekken kan men onder hen soms niet afluisteren! Dat zit 'm echter niet in de k u n s t , waarde heer Falkland, doch in de m e n s c h e n .

De muziekluitvoeringen rieken, volgens u naar rooiekool. Bij tooneeluitvoeringen, kan ik wel zeggen, riekt het naar haat, afgunst, stijfheid, gebrande kurk en schmink. Maar wat heeft dat in vredesnaam met de kunst zelve te maken? Gij neemt het blijkbaar den musici kwalijk, dat ze niet enkel van tonen kunnen leven, maar ten slotte eten en slapen moeten, evenals gij en ieder ander. Het raarste uit uw opstellen is eigenlijk dat te keer gaan tegen die 3e rangs orkestjes, en ook hier, geachte heer Falkland, moet ik u eerbiediglijk verzoeken uwen blik te willen richten op de 3e rangs tooneeltroupsjes. Moet men de kunst aansprakelijk stellen voor 't geknoei van brekebeenen, zelfs, al w a r e n de meesten nu eens zoo? Die vodenorkestjes zullen slechts bestaan, zoolang als gij en de uwen nog uw aandacht aan dat getjingel schenkt. Maar bovendien: zijn de grootste kunstenaars, juist vanwege belastingbiljetten etc. niet dikwijls gedwongen geweest, af en toe 'arbeider' te zijn? Ruiterlijk bekend, heer Falkland, was er onder al uw Falklandjes nooit eens een, dat geschreven werd... nu ja, omdat het Zaterdag was?

En nu tot de muziek zelve. Hierover is 't met u lastig praten. Tot het genieten van i e d e r e kunst, is een zekere dosis natuurlijken aanleg noodig. Mist men dien, dan zal men er toch nooit het w e z e n van begrijpen. En zoo zou ik u over absolute muziek

kunnen spreken, zonder eenig resultaat, precies alsof ik een blindgeborene een idee van 't licht zou willen geven.

Wat u een nadeel van de absolute muziek toeschijnt, nl. dat ze niet onder woorden te brengen is, is juist een voordeel, 'Waar 't woord ophoudt, begint de muziek'. Zij wendt zich, misschien meer rechtstreeks dan eenige andere kunst tot het gemoed; met de eenvoudigste middelen kan zij stemmingen, van geluk, droefheid, vrede bij ons wakker roepen, zooals ze met geen woorden te omschrijven zijn, zoo onmetelijk ver staan ze boven de werkelijkheid. Bovendien kan een absoluut muziekstuk zich aan ons voordoen als een organisch geheel, als een bouwwerk in tonen; dat hangt dan af van de wijze waarop de componist zijn melodieën weet te gebruiken en te rangschikken. Om dit alles echter te kunnen begrijpen, moet men de 'taal' der muziek kunnen verstaan, d.w.z. van nature een daarvoor ontvankelijk gehoor gekregen hebben. Dit laatste is bij u niet het geval, als blijkt 1°. uit uwe jeugdlief hebberijen; 2°. uit uw verlangen naar een titeltje 'Nocturne' of zoo iets, boven een muziekwerk. Verstondt gij de muziek, dan zoudt gij misschien juist de muziek z o n d e r nadere omschrijving prefereeren. Over de 7e Symphonie zal ik nu zwijgen, omdat het wat te zot zou zijn, om hier Beethoven te gaan verdedigen. Uw heele muziekvertoog doet denken aan een professor, die voorlezingen over 't Grieksch wil houden zonder zelfs 't alphabet van die taal te kennen, aan zooals ik reeds zeide, een blindgeborene, die de zon niet ziet, maar nu bovendien zijn medestervelingen uitlacht, die zich verbeelden dat zonnelicht wèl te zien...

In plaats van nu eens te denken: 'Zou 't mogelijk zijn, dat ik, Falkland, me hier vergis', orakelt ge maar door, maakt allerlei gevolgtrekkingen, die

uit uw standpunt (nl. 't niet begrijpen van muziek) prachtig beredeneerd zijn; alleen: uw standpunt deugt niet; voilà!

Met uwe beschouwingen over 't publiek in 't algemeen, ben ik 't geheel eens. In welken schouwburg, in welk museum bestaat het publiek alleen uit bevoegden? Maar nu hebt ge u, zeker tegen uwe bedoeling, zelf als tolk gesteld van dat soort napraatpubliek. Van zeer betrouwbare zijde verneem ik nl. dat ge zeer veel op hebt met Wagner. Welnu, juist bij zeker soort concertpubliek, dat verder in muziek van geen toeten of blazen weet, vindt men ook die soort Wagneromanie, dat, bij een kopje thee en een koekje, phrasen verkoopen over Wagner. Ik zou dan ook durven beweren, dat bij u die Wagnervereering een gesuggereerde is. Gij zult de uiterlijke kantjes der Wagner-werken misschien begrijpen, maar het wezen van zijn muziek moet u vreemd blijven, omdat ge zelf bekent van de muziek als gevoelsuiting niets te begrijpen; en 't zou Wagner zeker verwonderd hebben, zich te hooren verheerlijken door iemand, die op een wijze als gij, over Beethoven redeneert. Het is wel 't slechtste compliment dat men Wagner maken kan. Juist, nadat de muziek zich tot iets geheel zelfstandigs gerijpt had, door Beethoven met het expressieve verrijkt, kon zij de plaats innemen, die Wagner haar in zijn werken toekent.

Ik heb me willen bepalen tot bespreking van uw 1 e Muziek-Falkland, en ook daaruit slechts het allerergste willen opnoemen, ten einde niet te uitvoerig te worden. Gij wilt u geen meenings-gewichtigheid toegeschreven zien, maar die spreekt uit uw heele stuk juist in hooge mate. Op de wijze, waarop gij de muziek bespreekt, kan ik de beste tooneeluitvoeringen belachelijk maken.

Het is verdrietig te redetwisten met iemand, die van te voren reeds zoowat te kennen geeft: 'ik blijf toch op mijn stuk staan'. Maar anders zou ik u ter lezing willen aanbevelen een boekje: 'Wer ist musikalisch', van prof. Billroth; de naam van den auteur kan u een waarborg zijn, dat dit boekje niet naar rooie of savooie riekt.

Ten slotte begrijp ik ook niet, waarom ge die rooiekool zoo uitmaakt. Dat is toch een zeer smakelijk eten; waarom de groentehandelaars in discrediet te brengen? Ik ben ervan overtuigd, dat ge ook mij 't laatste woord niet gunnen zult. Antwoordt wat ge wilt; laat uw betooging alleen niet beginnen met: 'de heer v. Anrooy kan niet lezen'. Dat kan genoemde heer dragelijk wel. Het kwam hier ook niet zoozeer aan op 't w o o r d , als wel op den g e e s t , die uit uw schrijven spreekt; en die is, in één woord: e r b a r m e l i j k !

Hoogachtend, Uw dw.

P. VAN ANROOY.

Amsterdam, 13 November 1903.

Antwoord.

Het hart des heeren Van Anrooy moge in gerustheid slaan - ik zal zijn 'beleedigdheid' in geen snoode windselen van spot en boertigheid hoonen. Laten we ditmaal - om er een eind aan te maken - alle polemiek heeft haar grenzen - de kwestie in zorgvuldigheid resumeeren en vóór alles de voor den heer V.A. ongezellige conclusie voorop stellen dat hij - deed 'n gewetens-tokkelingetje hem de waarneming voorzien? - inderdaad *niet* gelezen heeft, nièt met de voortreffelijke koelheid die den verweerder past, twee feulletons met een tusschen-

tijds debatje heeft ontrafeld. Indien waarlijk, wat mij onlekker aandoet, de *geest* mijner boutades daalde tot het peil waar alle erbarmen in erbarmelijkheid verdoezelt, dan ware het van den lans-richtenden ridder der Absolute Muziek, lief en voorkomend geweest, als hij breed en ferm-weg dien *geest*, dien satanschen, gemeenen geest had beroffeld en het spitsvondig spel van uit mekaar gerukte *woorden* hadde vermeden. Dít nu, zonder speldeprikjes, zonder ontwijdende mopjes, is de meer dan zwakke zijde van mijn intelligenten aanvaller. Hij ziet de punten van mijn boord, de kleur van mijn das, de knopen van mijn vest, de lipjes van mijn bottines, dreunt daar op en daar naast zijn mokerslagen, veegt het falklandsche bloed van het heetgelopen gevest en vermeent dan, nablazend en hijgend dat-ie het hart, achter het halthemdje des tegenstanders, in kerven heeft gemept. Dat hart, mijn zeer waarde, klopt evenwel nog met de kalmte van den namiddag-tukharteslag. Want den erbarmelijken geest mijner speech hebt gij slechts zijdelings gekneusd, daar gij de oratorische franje te verbolgen voor vòl hebt doorplozen. Bewijsvoering. a) - Als ik u beledigd heb in wat ù heilig is, dan vindt ge de gereede oorzaak in het feit dat ik zeer pertinent de muziek die *buiten verband* met hare zusterkunsten leeft, sinds vele jaren als eene belediging voel van wat ons - mij en anderen - als kunstharmonie heilig is. Dit trachtte ik j.l. Zaterdag aan A.v.C. uiteen te zetten. Herhaling overbodig. b) - *Gebieden* van kunst, als afgeperkte terreinen ken ik niet. Er geschiedt eene noodzakelijke vervloeiing. Dwaasheid wordt het een elk naar 'n eigen 'gebiedje' te verwijzen. c) - Ik verwar geen kunst met kunstenaars: ik toon zònder grievende voorbeelden, die voor de hand liggen, aan, dat er bij de uitvoerende kunste-

naars (op èlk gebied zoowat) eene verbruuting van het vak plaats heeft. Het moest geen vak, maar eene roeping zijn, geen dienst maar genegenheid. Dat zit 'm niet in de kunst, en niet in de menschen, zooals gij verklaart, maar in maatschappelijke verhoudingen, die - voor de tweede maal - ik als gezellig Zaterdagavondkouter niet te benaderen heb. Ik duidde het in kool-symbooliek aan - als bijzaak - de hoofdzaak bleef de Absolute Muziek.

Het vermoeden dat ik geen onderscheid zoude weten tusschen een 5den-rangs krukkebeen en een musicus, behoort tot de polemische varianten die men in goed Hollandsch kool heet - kóól zonder meer. De uitspraak dat 'de vodden-orkestjes slechts zullen bestaan zoolang gij (ik) en de uwen nog uw aandacht aan dat getjingel schenkt', is in gelijke mate schalksch, omdat vodden-orkestjes alweer een maatschappelijke oorzaak hebben èn omdat het uwerzijds een raadsel moet zijn wat wel en wat niet mijne aandacht heeft. d) - Ge slaat den spijker op z'n kop dat er Falklandjes geschreven worden, omdat het Zaterdag is. Maar het schrijven van een Falklandje is een onnoozele truc, eene handigheid, die ik eerstdaags in nummer zooveel aan 'n ieder zal doceeren, opdat een ieder het des Zaterdags wete en kunne. e) - Ge neemt aan dat ik van nature géén ontvankelijk gehoor voor muziek heb gekregen, omdat ik enkele kindergrapjes vertelde. Blazen componisten dan niet op ouwe kammen, als ze vijf, zes jaar zijn? Fluiten ze niet op centen? Tikken ze niet op glazen? Hebt ge nooit geknikkerd, gehoepeld, geschooiert? Welk een voorbeeldig, door en door muzikaal ventje zijt ge dan geweest! En hoe jammer dat ik niet vroeger van uw prilste beschaving genoot. f) - De 'zeer vertrouwbare zijde' die u inlichtte dat ik met Wagner op heb - hoe spannend is die zeer-

vertrouwbaarheid! - heeft u mogelijk een weinig gefopt, daar gij onmiddellijk 'durft beweren' dat bij mij die Wagner-vereering een gesuggereerde is. Mijn zeer waarde, men dient nimmer iets op vermoedentjes te baseeren. In 1894 of 1895, heb ik er mij reeds in verlustigd het boekje van H.S. Chamberlain over Wagner bij het Hollandsch publiek in te leiden - is het eene impertinentie ù de geschriften van Wagner ter lezing aan te bevelen, u van wien de kakelende ouwe Dame Koffiehuis-redeneering de legende verbreidt, dat ge de Wagneriaansche muziek ontsierd acht door den er aan bungelenden tekst? - en eenige keeren achtereenvolgens waagde ik het voorts den muziek-drama-dichter Wagner te bekijken. Mag ik dus even danken voor uwe suggestiewelwillendheid? g) - Waar laschte ik de fraaiigheid in 'van muziek als gevoelsuiting niets te begrijpen'? Waar sprak ik 'op eene wijze' van Beethoven? Er is mij nièts van bekend. Er staat geen wóórd in dien zin. En gij hebt zóó uitnemend gelezen, dat ge bij voorbaat alle vergissingen als een handigheidje mijnerzijds verwerpt! h) Tenslotte - als eind van uw woordkloverijen, vraagt ge waarom ik de rooiekool 'zoo uitmaak' - wordt ge..... geestig - verliest ge den hoogen ernst, dien ge mij zoo dringend oplegt.... Mijn zeer waarde, ge bemerkt dat ge het erbarmelijk w e z e n mijner boutade door uw geweldnarigen (van *a* tot *h*) eenigermate verwaarloosdet. Het hart der kwestie betast ge met gebrande-vingergebaartjes. Alweer een citaat dat ik beweerd zou hebben 'dat het nadeel der absolute muziek is, dat ze niet onder woorden te brengen is', vergevensgezind latend voor eene kleine vergissing - nèrgens schreef ik die absurditeit, nergens en nooit! - wil ik u beamen, dat muziek, met eenvoudige middelen stemmingen van geluk, droef-

heid, vrede, wakker roept - als wij wèten waarom het gaat. Ik gaf om dit te bevestigen het voorbeeld van de Zevende Symphonie. En als gij aan dat voorbeeld toe zijt, slipt ge als een pas gevangen paling uit mijne onervaren handen. 'Over de Zevende Symphonie zal ik nu zwijgen, omdat het wat te zot zou zijn, om hier Beethoven te gaan verdedigen', zegt ge. Neen, mijn zeer waarde: zóó gemakkelijk komt ge er niet af en niet uit. Bij een vluchtenden paling neemt men een weinig zand. Sta mij hetzelfde toe. Wiè vroeg u Beethoven te verdedigen? Beging ik de zotheid Beethoven aan te vallen? Hoe allervoortreffelijkst gij leest: er is alweer eene gaping. Gij verlaagt door deze vergissingen, die mijn betoog tot een botte burgermansaardigheid herleiden, het verheven plan van het gesprek. Ik liet Beethoven er buiten, algeheel buiten. Gij en ik kunnen wel bescheidenlijk aannemen dat Beethoven met volkomen bewustheid wist wát hij schiep. Maar u en anderen schijnt het onbekend te zijn, terwijl gij mij als een onmuzikaal boertje behandelt, dat waar de intentie van den meester, laten we zeggen zoek is geraakt, er zwaardere geesten dan Falkland naar de beteekenis hebben gezocht. Op het moment van huis en niet in de prettige gelegenheid u met geleerdheden uit m'n kleine boekerij te verschrikken, waag ik het op mijn geheugen te vertrouwen en u als tegenstelling de meening van Serow die in de Zevende, militaire motieven ontdekte, naast die van Wagner die er zoete dansrythmen in vond, te geven. Militaire motieven, herinnerend aan 't geweldig jaar 1812 - én ideale dansmotieven. Er is verschil tusschen die opvattingen. Serow en Wagner tegenover elkaar. U schijnt de Zevende een bouwwerk in tonen, een glansding van techniek. Bij mij ging de fantasie aan het cancaneren. En om die lastige nadarteling tot rust te brengen, vroeg

ik dikke, holle, bolle vragen over Absolute Muziek.

‘Uw standpunt deugt niet, voilà!’ zegt gij. Ik heb niet beweerd dat het wèl deugt - ik vroeg eenvoudig weerlegging. Dezelve gewerd mij thans van ‘getrouwe lezers’ - van een dichter - van een componist. En niemand uwer heeft mij overtuigd dat muziek het recht heeft den band met het Moederlichaam te breken, niemand maakte mij duidelijk dat muziek een organisch wezen a n s i c h is.

Hooge snerpemde toontjes zijn geen argumenten.

Er was - in den spottenden vorm van het feuilleton over m u z i e k - van iets principiëelers sprake dan de ontvlammenden bemerkten.

Ik leg er het bijltje bij neer.

Het wordt te machtig.

14 November 1903

Wederzijdsche nering.

Na 't uitstekend diner hadden we een eindje over de stille grachten gewandeld, de étalages bekeken, een briefkaart op 't postkantoor geschreven - toen, geeuwerig-onlekker, bekniest door de verveling van 't provincieplaatsje, waren we de kranten gaan lezen in de prettig-warme conversatiezaal van 't hotel. Tegen half tien werden we stil. Gewend aan laten nacht-arbeid, leek ons de avond in 't bezonken stadje met z'n al gesloten winkels en eenzame straten, waar de stap van ieder voorbijganger zin scheen te hebben, van een niet te doorkomen zwaar-zeurigheid. Al wat de leestafel op haar glanzend-mahoniehouten blad droeg, hadden we doorsnuffeld, zelfs de advertenties. Te vermoeid om nog te werken, te uitgerust om de kille bevreemding der slaapkamer als een besluit van den dag te aanvaarden, bleven we onrustig bij den haard lodderen. De hotelier, een jonge kerel, pas getrouwd - 's middags had-ie ons z'n oudsten kleuter, wolk van 'n blonden vent, laten bewonderen -, de hotelier, bol van tukje-na-'t-eten, met rosse bloedvinnen op de wang waarop-ie gelegen had en montere oogen van wat-is-'t-leven-behaaglijk in 'n kneuige dorpsstilte, met altijd nieuwtjes-vreemden om je heen, de hotelier met 'n vaag nageeuwertje langs den wel-omschoren mond, schoof een leunstoel

over den gebeitsten, glim-gladden vloer, dutte z'n pantoffelvoeten op de stalen rastering van den haard, en gemoedelijk-voldaan met de vleezige oogleden knippend, begon-ie met het rap *s a v o i r - v i v r e* van den gastheer die de vervelings-sfeer van 'n gast beminnelijk verdrijft, over dingen die mij konden interesseeren te babbelen. Dit evenwel verhoogde de ergernis van dooden-avond-beslotenheid, straatjesslaap, klokke-getik. Het is zelden prettig over letterkunde te praten. De welvoegelijkheid brengt mede elke conversatie op het belangen-peil der omgeving te houden. Die welvoegelijkheid slachtoffert òns. Men kan moeilijk, ergens geïnviteerd, de voorwaarde stellen: 'u wordt beleefdelijk uitgenoodigd nièt over kunst te redeneeren of meeningen te vragen'. En omdat zulks niet kan, slikken wij, auteurs, bij thee en soep veel schoone opmerkingen en diepzinnige interrupties over onze Nering. Ik zeg dit eenigszins materiëel en aanstootgevend, om de koppeling te kenmerken. Hoffelijkheidshalve vraag ik, in geserreerden kring, geen nering-bijzonderheden aan een effectenhandelaar of grossier in tabak. Waarom, als ik het den heelen avond zonder effecten- of tabaksdiscours kan - waarom kunnen anderen het niet zonder kunst-aangedaanheid? Dat is voor òns geen gezellig vermaak, geen verzetje, geen gezelschaps-spel. Artisten onder mekaar, zijn, meen ik, gewone menschen. Wat prikkelt derden de citroen van het buitengewone te persen? Ik kout liever - vreemde zielsanalyse zoo maar in 't openbaar! - over het weer, verkoudheid, de Russen en Japanners, de staking in de Duitsche kolenmijnen, de verkiezingen en meer van die alledaagsch-aardsche aangelegenheden, dan dat ik pruim en gewichtig m'n lippen bewriemel over 't laatste theaterstuk, dit of dat artikel in de *G r o e n e*, dit of dat betoog in een

periodiek, dit of dat boek van Couperus, Borel of een der andere in-kunst-snikkenden. Ik snik zelden. Het is zoo lief niet te snikken, niet te hijgen, géén gevoelige dingen te zeggen. On lave son linge sale - in z'n eentje - bij zeep en smaaklijk water. Als een artist iets moois, iets speciaals, iets diepgaands in gezelschap (bij thee, soep, croquetjes, dessert) beweert, pleeg 'k boosaardig en pervers te grunneken. Er zijn simillistenen en diamanten, lexicongeleerden en wijsgeeren, gepommadeerde, kraaklaarzende, snor-geweldige kantoorheeren en gentlemen. De onderscheiding is lastig. Vooral ter plaatse van kunst. Simili en echt raken als een klit zoo verhaspeld. Gesnork en arbeid lijken broertje en zusje - de snorkers lieden van beteekenis. Doch over deze bedisputeerbare aanschouwingen vermijdt men huiselijk, afterdinnergesprek. De bepeinzing in-z'n-eentje of de dictatorale uitspraak in een krant zijn te verkiezen. In z'n eentje is men alleen - in de krant onschendbaar, onaantastbaar, opperst. Waartoe dan nog kunst-pousse, kunst-pralines, kunst-herkauwing, in gezelschap of in een eenzaam dorp, terwijl twee paar voeten warmte eens haards inzuigen? Gunt men een commis-voyageur geen rust? Mag een vermoeid auteur z'n nering niet vergeten?

De hotelier, die deze onartistieke gegevens in 't soezelend hoofd des gasts niet vermoeden kon, sprak om beurten zijn pantoffels en mijn bottines toe. Elk ontwijkend gezegde beminnelijkte hij langs, van Berlage - onbegrepen reus - naar Rössing - veelbegrepen - van Rössing op Israëls wippend. Wij knikten zonder verzet, tot we kans zagen aan 't woord te komen en handig manoeuvreerend het begrip Hotel inlaschten. Steeds kwaadsprekend over vele hotels en vele hoteliers, over slechte bediening hier en afzet-

terij daar, zwom de auteurs-nering heen in den damp der sigaren, causeerden we opgewekt over hotels en hotels, de moeilijkheden van 't inkoop doen, de duurte der belastingen, den last met het personeel, de schunnigheid van oplichters die vertrekken zonder te betalen, de aanmerkingen van handelsreizigers op 't voortreffelijkst menu - en zoo voort. Toen, bij twaalven, in de stemmige stilte der zaal, deed-ie een waarlijk verhaal, bebabbelde hij een kleine wreede historie. Nu, na jaren, hervoelend de loomende verveling van dien avond, hoor ik de stem nog, de kalme, rustige praatstem, de smakjes der pijp, het breede tikken der klok, de hernieuwde opklaring van het geluid uit den wel omschoren mond.

'... Ja, u denkt dat nou wel - maar u vergist zich glad. 'k Ben lange na niet in 'n gemààkt bed gestapt - 'k heb tijen van zorg gekend zóo groot, dat 'k dacht 't op te moeten geven, 'r met me vrouw over praatte den boel aan de schuldeischers te laten en ergens o b e r te worden. Een avond vooral vergeet 'k nooit al wor 'k honderd, Nee, nou moet u is luisteren. 't Is haast 'n roman. 't Is meer as 'n roman. We waren nog geen jaar getrouwd, me vrouw en ik, en we zaten knapjes vast. Dat komt omdat we 't hotel modern hadden gemaakt, met geschilderde plafonds en elektrische schellen. U had 't vroeger moeten zien. Nee! Niet te herkennen! 't Ging op krediet - dat mag 'k wel zeggen, nou alles betaald is - en we braken d'r onze hoofden niet over, toen 'k quaestie met den schilder kreeg. Om me is lekker dwars te zitten, begon die met 'n advocaat. Ja, da's waar. Ik ook na 'n advocaat. Maanden lang leien we te vechten en 'r kwam ook hommeles van andere kanten. 't Is of ze 't ruiken en mekaar aansteken. Over me hotel had 'k niet te klagen. Dat liep vlot. Met 'n beste keuken en 'n zoo gesorteerd ontbijt

as ik geef, mòt je de klanten trekken. Maar vechten met advocaten kost geld. Toen net 'n week voor de rechtbank zou spreken, kreeg 'k 'n fortuin. Nou mot u vooral goed luisteren. Op 'n morgen in Januari - 't vvoor dat 't kraakte - brengt de bus van 't hotel - ik ben de eerste van de plaats die hier 'n bus ingevoerd heb! - 'n heele voorname familie, 'n deftigen heer met 'n ridderorde, 'n dame en 'n dochter van 'n jaar of twintig. Duitschers. Ze hadden 'n hoop bagage, wel zeven, acht koffers - keurig - keurig. De menschen bleven gewoon na 't afladen kijken. Ik in me sas. An 'n familie verdien je meer dan an reizigers. En 't prachtigste was dat-ie dadelijk de twee mooiste zitkamers en drie slaapkamers voor veertien dagen besprak. Zeven, acht, negen, tien en elf - an de straat. Zeven heb u. Nou die kamers kennen gezien worden, niewaar! Mensch, 'k had kunnen dansen. Toos, zeg ik an me vrouw, die niet te best meer den boel kon narijen omdat we Dolfie wachtten - Toos, we zijn binnen. Al loopt 't proces faliekant verkeerd, dan zijn we nòg gedekt. Zij blij. Ik blij. Nooit in m'n leven heb 'k netter volk gehad. Je kon rekenen wat je wou - ze maakten geen cent aanmerking. Je hoorde ze niet. Je zag ze niet. Met de kamers mee, de vijf kamers en de ontbijten, de tweede natuurlijk, en de diners èn de wijn - de beste merken, de duurste merken! had je dagrekeningen van vijf en twintig en dertig en vijf en dertig gulden. Dat heeft tien volle dagen geduurd. En as 'r niks tusschenbeide gekomen was, nòg langer...'

'Wat is 'r tusschenbeide gekomen?' -, vroegen wij, slap-luisterend.

'Dat zal u hooren - 't is meer as 'n roman - 't is 'n drama. M'n vrouw zei na de eerste zeven dagen: Jan, presenteer de rekening - ze is over de tweehonderd vijftig gulden en 't zijn vreemdelingen.

Nee, zei ik - dat doe 'k niet. Wat die Duitschers verteren is onze pòt, as 't proces 'n raren draai neemt. Had 'k gelijk? Ja niewaar? Wat je ontvangt as je in de zorg zit, kán door de handen gaan. En 'k had ze nog geld geleend as ze d'r om gevraagd hadden. Da's op me woord waar. 't Is gek: andere menschen zou ik minder vertrouwd hebben as diè. Waarom? Dat ken je niet zeggen. Je voelt an de gezichten of je wat an de lui heb. Die drie Duitschers waren zoo net, zoo anständig, zoo innemend. Ze dineerden op d'r eigen kamer. Ze kwamen nooit in de conversatiezaal. De vrouwen gingen geen oogenblik uit - hij wel - even naar de post en weer werom. An de tafel, zei de kellner die ze bediende, spraken ze haast geen woord.

Zoo ná de tafel sloot hij zich in z'n eigen kamer op, om 'n sigaar te rooken en 'n extra flesch te drinken. Dan bleven de moeder en de dochter schemeren, óók zonder gepraat. Eens toen 'k boven te maken had en voorbij nummer tien liep hoorde 'k snikken. Wat duivel dacht ik - 't was 't uur dat de kamermeid an de gang moest zijn - wat is daar te doen en 'k klopte. Dadelijk was de dochter - 'n beeld van 'n vrouw - bij de deur en nog voor 'k iets vragen kon, zei ze: Mama hat Kopfweh. 'k Geloof dat 'k nooit, nooit meer zulke stille gasten krijg. Ze waren zoo stil, zoo den heelen dag stil, zonder gepraat, dat Toos - me vrouw, dat heb 'k al gezegd - 'r bang van werd. Jan, zei ze, den achtsten dag en weer den negende: Jan je ben gek. Die menschen hebben wat. Ze zijn te stil. Daar broeit iets. Vraag de centen. Die kan ik net zoo goed bewaren. Dan poeierde ik 'r af. Nonsens van vrouwen. 'k Had met me eigen oogen 'n portefeuille met bankbiljetten op z'n tafel zien liggen, toen 'k 'm 's avonds 'n flesch Pomméry boven bracht. Als de moeder

met 'r witte haren gezegd had: meneer Waning, poets u m'n schoenen, dan hād 'k 't gedaan. As de dochter me verzocht had naar Leeuwarden te loopen, dan hād 'k 't gedaan. An zulke sympathieke door en door rijke lui wantrouwen te toonen, dat kon 'k niet - 't was misschien dom - 't ging niet. Toen den tienden dag kwamen twee bommen los: ik verloor me proces met den schilder in éérste instantie en....'

'En de Duitscher schoot zich voor z'n kop,' taxeerden wij heelemaal slaperig.

'Nee,' glimlachte de hotelier: 'u raadt 't niet. Laat me liever uitvertellen. Ik zit 's middags half vijf voor 't raam, dáár, beestig uit m'n humeur, omdat 'k niet hooger-op dorst gaan en 't belabberd vond 'n goeie vijfhonderd gulden neer te tellen mèt de kosten. De inspecteur van politie salueert, komt binnen. 't Vreemdelingenboek ligt op den lessenaar van den o b e r , zeg ik. Nee, zegt hij: ik heb iets ernstigs. Hij laat me 't portret van den Duitscher zien en vertelt kort en bondig dat-ie 'm moet arresteeren. Uitlevering door de Deutsche regeering verzocht, omdat-ie in 'n onzuivere vrouwenzaak betrokken was, cautie had gesteld en 'r met z'n vrouw en dochter vandoor was gegaan. Moet dat zoo dàdelijk, vraag ik. Ja. Geen uitstel. Nee, daar zat 'k gebluft van. En 't ergste: de dikke driehonderd gulden van m'n rekening. 'k Had al eens zoo iets bij de hand gehad en met al de formaliteiten naar de centen kunnen fluiten. Inspecteur, zeg ik: ik blijf borg dat-ie niet wegloopt, maar laat 'm dan eerst fatsoenlijk om vijf uur dineeren en eerst de rekening betalen. Dat mocht niet, maar met soebatten en goeie woorden kreeg ik 't gedaan, dat de inspecteur zou wachten tot 'n uur of zeven. Nou, ik kan u verzekeren, dat 'k 'r koud onder geworden was. Zelf ging ik naar boven om te serveeren. Waar is de kellner, die ons altijd bedient? - vroeg hij

verwonderd. Die is ziek, loog ik er op los. Ah so, zei hij. En 'k sloofde me uit om 't netjes te doen. Met z'n drieën zaten ze om de lamp en net als me kellner gezegd had: ze spraken haast geen woord. Hij zat Deutsche kranten te lezen om zich 'n houding te geven - en de dochter las - en de moeder keek voor zich uit. Ze troffen 't. 't Was juist 'n buitengewoon diner, waarachtig - soep en vier entrees behalve dessert. Als hij geen ossenhaas wou, drong ik aan. Als-ie geen kip nam, schoof 'k 't 'm op z'n bord. Wat duivel - in de nor zou-ie 't zoo niet krijgen - in geen jaren. Bij 't dessert stond 'k gewoon te transpireeren als 'n koetspaard. Toen zei hij - brenge ons vandaag 'n flesch sect. Nee, zei ik. 'k Had 'r geen plezier in om 'm sect te laten drinken met den inspecteur benejen. Heb u me niet verstaan? - vroeg-ie verbaasd. Toen ging 'k naar den kelder om 'n flesch Moët te halen en toen 'k boven op de kamer de kurk liet ploffen, voelde 'k me beroerd. Op m'n woord. Net toen-ie voor z'n vrouw en z'n dochter had ingeschonken - dat wou-ie zelf - reikte de ober me de rekening over, met de flesch Moëet 'r bij. Was is dat? - vroeg de Duitscher, met het gevulde glas in z'n hand. Dat is - dat is - zei ik, als 'n schooljongen zoo onbeholpen - dat is de rekening. Even keken de zes oogen me an. Even zag hij 't bedrag, 't hééle bedrag tot op 't uur. Toen nam-ie z'n portefeuille en lei vierhonderd gulden op 't bord. En terwijl 'r geen wóórd gesproken werd, begonnen de twee vrouwen te huilen. Dat zal 'k nooit vergeten - 'k met 't geld - zij met witte gezichten, huilend, bij de champagne. 'k Wist me geen houding te geven - 'k mòst 'r om vragen - 'k zat zelf in de klem - maar 't was beroerd, door en door beroerd. Nog terwijl 'k scharrelde met 't geld, kwam de ober de afgesproken boodschap zeggen,

dat 'r benejen iemand was om meneer te spreken. Laat dien meneer boven komen, zei de moeder. Nee mevrouw, dat kan niet, zei ik haperend. Toen stond de Duitscher op, dacht even na en reikte de twee vrouwen de hand. Ze stonden ook op, deeën of ze 't niet zagen. Zònder 'n handdruk lieten ze 'm naar benejen gaan - en hij is niet meer boven gekomen. Drie jaar gekregen. Misdrijf tegen de zeden....'

'En de vrouwen?' -, vroegen we klaar-wakker.

'Die zijn nog twéé dagen gebleven,' sprak de hotelier: 'twee dagen, tot ze zekerheid hadden. Toen zijn ze uit 't hotel naar Duitschland vertrokken. Mijn vrouw dankte den hemel dat het geld 'r was - 'k hoop 't zóó nooit meer te ontvangen. Zulke gezichten bij 'n lamp blijven je bij'....

De klok tikte, loom van cadans - 't gas suisde in de glazen.

'Ja, ja,' hernam de waard: 'op uw kamer - op zèven gebeurd - ja ja.'

Uitgepraat, gevoelend dat hij als gastheer te veel over eigen zaken gesproken had, snorde hij weder littéraise herinneringen af.

'Weet u wat 'n móói boek is, meneer, om over àndere dingen te praten - dat is Het z u s j e van Borel - ken u dat - hoe vin u dat? - Meneer Borel heeft hier ook is gelogeed.'

'Ik ken Het z u s j e niet'....

'En Het j o n g e t j e , meneer? Da's 'n prachtig boek. Daar dweept Toos mee'....

'Ik lees héél weinig.'

'Ach kom - dat zègt u maar!... Heb u nou nooit zòrg om stof te vinden, meneer?'

'Ieder heeft zorg in z'n nering,' zei ik opstaand,

Op de kamer - in m'n bed - lei 'k 'n poosje wakker - in de stilte.

18 Jan. 1905.

De honden van Freule Lohman.

Verleden Zondag was 't voor twaalf 'n ongezellig gedrang bij den barbier. Drie zaten 'r onder 't mes, zes wachtten geduldig. Ik was nummer zeven. Uit verveling - het aanschouwen van smerige kinnen, dik in zeepklodders kalvende gelaten, is zelden 'n genoegen - nam 'k 'n Amsterdamsch blad op, dat me in geen jàren onder oogen gekomen was. En 'k had me over m'n drie kwartier wachten niet te beklagen, daar 'k niet alleen 'n zéér lezenswaardig geschreven opstel van Freule Anna de Savornin Lohman genoot, maar ook over hondjes vernam. Ik behoef den lezers van dit Schetsboek Freule Lohman nauwelijks voor te stellen. Zij is de uitnemende redactrice van het meisjesorgaan 'De Hollandsche Lelie', eene voortreffelijke beoordeelaarster van kunst en tooneel, en wat in dezen groven, ploertigen, kwajongenstijd zoo bijzonder-weldadig aandoet - ze is dàmè, lady, beschaafde vróúw tot in de punten der nagels, ridderlijke vijandin van alle slechte vormen van polemieck, haatster van personaliteiten, breed van toon, loyaal van bestrijding, in één woord het type der bezadigde, ontwikkelde, fijngevoelende, door en door hoffelijke jonkvrouw, zooals Van Lennep ze, voornaam en prettig-aandoend, teekenen kon. Is het te verwonderen dat deze everyinch Dame,

helaas te sierlijk, gekuischt van gebaar voor 'n periode van realistische viezigheidjes, miskend en verguisd wordt? Zij, die eindelijk den moed der Waarheid heeft, om 'n voozen tijd te ontmaskeren, die zonder genade onthalt, erger dan Blauwbaard haar vertrekken met lijken van 'vieze', 'krankzinnige', 'ziek makende' literatoren behangt, zij bleef als 'n roepende in de woestenij - en éénzaam.... O, de hautaine eenzaamheid der hooge ziel, die noch alles aan dagbladlezers, noch aan lelietjes kon zeggen! O, de wrange verlatenheid, wanneer men z'n tijdgenooten de puntjes op de i's zet, strijdend voor Schoonheid, Recht, Waarheid, kortom voor alles waarvoor anderen niet vechten.... Van Deyssel 'n viezert, 'n talentlooze - Van Looy 'n prutsertje - De Meester 'n puttenschepper - Coenen 'n rioolbewoner - mijn vriend Quérido, rijp voor Meerenberg - mon Dieu, misschien enkel Borel 'n uitzondering! - de heele tijd 't luchtje van 'n alkoof! Hakt men op dit z e e r toe, pogend te redden wat de verkanking tot in de nieren aantastte, dan struikelt men over hinderpalen, staat aan gehoon bloot, ondergaat het lot van meer grooten, andere G r a n d s M é c o n n u s ! Napoléon de Derde was een zoodanige. Als keizer geëerd - als balling geminacht. Laurierboom en bedelstaf. Zeer te recht houdt de begaafde, gedistingeerde redactrice van de 'Hollandsche Lelie', ons den spiegel van Grandeur et Décadence voor.... 'Want waarlijk', zegt zij, 'je hoeft nog lang geen Napoléon te zijn, je hoeft maar och zoo'n bescheiden plaatsje, van nog zoo'n bescheiden invloed, in te nemen in de "trouwe" menschenwereld, om al gauw te weten wat het waard is, dat m e n s c h e n voor je buigen en je naloopen en je denken noodig te hebben.' Napoléon en Freule Lohman. De Een is dood, de Andere

lééft in 'n Amsterdamsch dagblad - beiden hebben de ups and downs der laagste menschheid leeren kennen. Beiden hebben gebogen ruggen gezien, de Eerste voor geld en 'n lintje, de Tweede voor persgunst. Fy! Poor 'grands méconnus'!....

Dat màg niet langer. Waarom zouden de eenzamen zich niet aaneensluiten? Na 't zitje bij den barbier heb 'k besloten. Het wordt plicht. Hoort de klagende vrouwenstem:

'Toen ik 'De Holl. Lelie' zoo ineens overnam, was de allereerste brief dien ik ontving van een vasten medewerker er aan, die mij altijd in andere bladen had beschimpt over m'n denkbeelden in m'n boeken, die nu kruiperig mij van zijn 'sympathie' wou komen overtuigen, van wege het in 't eind van 't epistel vervatte verzoek: 'medewerker te mogen blijven'.

Welk 'n adder, om den vent maar ineens den naam, die 'm toekomt te geven! Welk 'n noblesse om den judas-medewerker der Lelie, den kruiper, den in-'t-duister-wroetende, de hand boven 't hoofd te houden, door z'n vàn te verzwijgen! Sublieme zielen-adel!

Freule Lohman heeft méér ondervonden. Wat ze meedeelt is stuitend, bewijst opnieuw en machtig hoe fataal de menschen degenereeren, hoe ze den troon van smaak en talent, die 'n eerlijk-beschaafde vrouw zich door haar hoedanigheden bouwde, met hun gedrochtelijke ijdelheidjes omringen. Sinds zij aan 'n Amsterdamsch blad werd 'benoemd', verhaalt zij met begrijpelijke verontwaardiging:

'..... ondervind ik ze ook reeds weer, van die staaltjes van plotselinge hartelijkheid en plot-

selinge visites en plotselinge brieven, van menschen die nóóit naar me hebben omgekeken, die op me gesmaald hebben zelfs óók wel; maar die zich nu plots m'n bestaan herinneren, nu 'n groot dagblad mij in zijn kolommen volle vrijheid van spreken geeft, 'n vrijheid waarvoor ze vréézen, of die ze hopen te kunnen aanwenden tot hun eigen nut.'

Ha, klank van mijn leven, ziel van mijn ziel, wee van mijn wee!, zal Napoléon III in z'n graf zeggen! Herinnerden honderden zich niet zijn bestaan, toen 'n groot land Hem, den eens machteloze, volle vrijheid van spreken gaf - herhaalt zich het wereldgebeuren niet in ons land, in 'n groot dagblad, waar geen sprake van Sédan kan zijn?

Toch zoude ik, het lot der grooten-op-aarde beklagend, mezelf niet rijp en van levens-ervaring verzadigd hebben gerekend, om 'n duit in 't zakje te doen - mannen missen dikwerf de resoluutheid eener vrouw - had het verder betoog der edeldenkende me niet getroffen:

'En niet d a t ergert me, want d a t is 'n gewóónmenschelijke eigenschap. Maar wel ergert 't me, als er zijn, die je komen vertellen, dat, in tegenstelling van 'n mensch, de trouw van 'n beest zoo baatzuchtig is, zoo alleen uit eigen belang, 'omdat hij 't goed bij je heeft.'

Inderdaad, dit is eene ergernis. We kunnen niet genoeg dankbaar zijn, dat zulke beesten-laster vinnig, doch ladylike weersproken wordt. Men kan er lang of kort over praten, met schijnbaar andere voorbeelden komen aandragen, het feit der menschelijke baatzuchtigheid valt niet te miskennen. Vlijmend-raak vervolgt de schrijfster, dat als ze morgen

voor haar functie aan het groote dagblad bedankt en het 'Holl. Lelie' redactieschap neerlegt (laat 'k haar zelf 't woord geven)....

'en als ik niets meer ben in de samenleving dan de meest-ongevaarlijke oude-juffer-zooveel, dan zullen 999 van de 1000 menschen, die nu lief of beleefd of nederig tegen me doen, niet alleen niet meer naar me omkijken, maar me zelfs, juist als ze misschien verplichting aan me hebben, graag even een schop geven tot afscheid. Maar m'n honden zullen dezelfde blijven, dezelfde d a n als n u . Mijn honden vragen er niet naar of ik freule ben of juffrouw, niet of ik Anna de Savornin Lohman heet of Pietje Janssen....'

Voortreffelijk gesproken! De andere 'grand méconnu', Napoléon III, nà Sédan onttroond, belasterd, geknecht, miste den troost van honden! Freule Lohman eindigt.

'M'n honden geven mij hun liefde, omdat *ik* hun geef de mijne, en als ik morgen arm word en ziek, dan zullen ze niet van mij wegloopen naar een beter thuis, maar op m'n legerstede kruipen, en m'n gezicht lekken, en m'n sober maal even blijmoedig deelen, als ze thans aanvallen aan 'n lekkeren disch.

Zijn er veel m e n s c h e n , van wier vriendschap men zulk een getuigenis kan geven? Wie nog niet weet, hoe het in dat opzicht met m e n s c h e n -trouw gesteld is, die leze geschiedenis, véél geschiedenis. Zij is leerzaam.'

In één zaak is de schrijfster 'n weinig pessimistisch en bescheiden. Te onderstellen, dat zij, de

beminnelijke voorlichtster zooveler lelietjes, de kunstzinnige kampioen voor schoons en edels, óóit 'n ongevaarlijke oude-juffer-zooveel zou worden, is een daad van zelf-vernederig, die pijn doet. Néén, 'n vrouw die zóó heeft liefgehad - '....m'n honden geven mij hun liefde, omdat *ik* hun geef de mijne'...., 'n dusdanige, innig-levende vrouw, stichtte 'n gedenkteeken in aller hært! Want, waarlijk, nu het na zooveel eeuwen op 't faillissement der menschenliefde schijnt uit te draaien, nu doet het als een zon-zwangere dageraad-verheugenis aan, dat een helder-denkende dame de banier opsteekt van het: 'Heb uw naaste lief gelijk uw hond'.... En deze flambouwende neo-naasten-genegenheid, gelijk 'n roosje op de hei, in 't doorngewas eener littéraire bespreking verscholen! Daar zijn lieden, die het minder discreet aan de markt brengen, wanneer ze een verheffenden klank in de disharmonie van haat en liefde ontdekken...¹⁾ O, droefgeestigheid, die mij omnevelt! Ook ik heb 'n hond, Tommy genaamd. Het is 'n charme van 'n schippertje (reu), trouwer dan al m'n vrienden bij mekaar, waaksch, zindelijk. Doch, helaas, tot heden gaf 'k dit dier meer kluijjes dan liefde. Zelfs mepte ik hem in zijn jeugd, als hij binnenshuis deed wat de natuur voor buiten bestemt. Keft hij te druk, dan dréig 'k. Wil hij niet binnenkomen, als 'k fluit, op 't kwade pad geleid door deugnietjes van deerntjes uit de buurt - o, de akelige, nare diertjes van burenen, werkelijk schóóiertjes bij tijden! - dan ga 'k verder dan dreigen. Neen, Tommy, lieve vriend, ik gaf je niet alleen mijne liefde niet, ik was 'n hònd voor jou²⁾. Ja, 'n hònd! Toen 'k

1) Ethisch-fragmentarische Zaterdagavondbesluiting....

2) De laaghartige spreekwijze ontslipt me. Bedoeld werd: 'ik was 'n mènsch voor jou'.

laatst ziekte, jij op m'n legerstede (die 'n bed is) sprong (er op kruipen ging niet) en m'n gezicht 'lekte', toen - schande-herinnering! - heb 'k je hardhandsch verjaagd, omdat 'k niet van lekken houd, 't ongezond, onsmakelijk, 'k-weet-niet-wat vind, daarenboven het volksbijgeloof deel, dat 'n hond op 'n 'legerstede' honderd-tegen-een iets achterlaat, hetwelk eenmaal in de dekens den mensch-beslaper pleegt af te houden van de rustige bepeinzing der Hamletsche alleenspraak 'to be or not to be', met de variatie 'to sleep - to dream'... Neen, Tommy, ik gaf je geen liefde - 'k duldde je niet op mijn bed, bang voor ditjes en datjes! - 'k heb 'n boel tegenover je goed te maken, niet met jou vernederende leverworst, maar moreel. Ik zal je mijn liefde schenken, schenk mij de jouwe. En als 'k later arm word èn ziek, kruip dan ook op mijn legerstede, belek mijn gezicht, deel lief en leed - en uws lijfs bijzonderheidjes!

De uitmuntende ziele-ontleedster, freule Lohman, vraagt terecht: 'Zijn er veel m e n s c h e n , van wier vriendschap men zulk een getuigenis kan geven?' - Neen antwoord ik. Niet één. De mensch is 'n bruut. Als 'k arm en ziek word - ik die ook briefjes krijg - thàns - *kruipt* er niet één op mijn legerstee, om m'n gezicht te lekken en te dier plaatse 'n sober maal blijmoedig te delen. Mijn huisdokter zou 't onvoorwaardelijk verbieden. Afgezien van Tommy's jaloezie en m'n eigen humeur, dat bij ongesteldheid te wenschen laat. Indien deze verhinderende omstandigheden echter niet bestonden, betwijfel 'k of Falkland-lezers tegenover Falkland, lelietjes tegenover freule Lohman tot zulke hooge dankbaarheid in staat waren. 'n Mensch moge er nog zoo prat op gaan, dat hij door geen lever-lucht is om te koopen - aan de vriendschap eens honds r u i k t

hij niet. Freule Lohman en ik hebben meermalen haat, nijd, wangunst, geniepige streken ondervonden - zóó als we de groote dagbladen, waaraan wij thans medewerken, verlaten, krijgen we beiden "n schop tot afscheid"!... - aan onze honden hebben we houvast. Ik vermoed dat dit bij mijne collega steviger dan bij mij zal zijn. Immers zij spreekt van honden, wat de visie op 'n St. Bernardus, 'n Ulmerdog, 'n Bloeddog, ('n sober maal op 'n legerstede blijmoedig deelend) opent, terwijl ik me moet vergenoegen met 'n schippertje. Dit hebben we gemeen, dat de dieren, in desperate uren, wen we in twijfel over 't letterkundig o e u v r e 't scheppingsvol hoofd op de handen stutten, ons ten allen tijde zullen schragen met gelek en 'n bemoedigend wàf. Van de menschen (literatoren zijn 'n fossiele generatie) hebben wij - freule Lohman en ik - niemendàl te wachten. 'M'n honden geven mij hun liefde, omdat *ik* hun geef de mijne.... Met m e n s c h e n -trouw is 't niks gedaan'...., deze pessimistische klaging der diepgevoelende medewerkster van 'n groot dagblad, toont 'n afgrijselijken afgrond, verstrekt gelijktijdig aan elk nù nog in 'n roemreddingsgordel drijvend kunstenaar den wijzen raad, om zich voor 'n komende periode van armoe, ziekte, verlatenheid, ontrouw, van 'n paar honden op de legerstede ('n *pulex* meer of minder is bijzaak) te voorzien. Op die wijze sterven we allen, zoo dan niet in de voorhal der ònsterfelijkheid, in de póóten der trouwste vriendschap! Aan de honden - reeds in de oudheid geëerd - de toekomst der grootemiskenden-legersteden....

Maar als ze zièk raken, zeide plots 'n jeugdig dichter, die onder impressie der rijke Lohman'sche uiting, te met 'n vloekzang op menschen-liefde baren wilde: wie zal dàn lekken en blijmoedig-sober

eten? Meelijdend verwees 'k hem naar de achterzijde van 't zèlfde Amsterdamsch blad, waarin onder den poëtischen titel 'Van Bloemen en Planten' aan 'grote miskenden' èn aan de lezers van Freule Lohman voorlichting gegeven wordt:

V r a a g : Ondergeteekende, abonnée uwer courant, heeft de navolgende vraag aan u te doen omtrent een pughond, die bij mij ongesteld is, daar deze bijna niets gebruikt en dat weinige nog niet kan verdragen. Ontlasting heeft hij geheel niet en drinkt veel water. Sedert een dag of tien is hij hier aan lijdende. Ik hoop van uw redacteur hierop ten spoedigste in uw correspondentie eene opheldering te mogen zien.

A n t w . : Gaarne geef ik die. Laat uw hond een eetlepel wonderolie slikken (ineens.) Geef hem niets te eten, maar laat hem wel drinken, (het nat boven van de karnemelk) zooveel hij lust. Elke 3 uur zoo'n lepel wonderolie, tot alles in orde is. Lukt dat binnen 24 uur niet, dan terstond naar den veearts.

Al lijkt 't geval bij eerste lezing niet smakelijk, noch geschikt voor publicatie, bij eenig nadenken gevoelen we onze misvatting daar 'n dier dat onze liefde heeft, de openlijke aandacht waard is. De groote dagblad-pers had deze aangelegenheden sinds lang ter hand moeten nemen. Laten we voor de abonnée van het blad hopen, dat de veearts het wonder nà de wonderolie verrichtte, en de humanitaire gedachten zegenen, die vieze auteurs vernietigen, om de troosters der legersteden met open vizier te verdedigen. Wroeging en ontrusting - tot vandaag liet 'k Tommy in 't tuintje, zònder waarneming, uit....

Het staat vast, dat 'n gevallen grootheid, in ziekte en armoede, ondulbaar moet lijden, als het noodlot der omstandigheden óók de ongesteldheid des geliefden honds meebrengt.

Stel u Falkland in 'n lugubere bedstede voor, bij den schijn eener walmende vetkaars, hulp voor zijn lekkenden lieveling inroepend, door met 'n bijna ontzielde hand aan het dagblad van Freule Lohman te schrijven....

V r a a g : Weest s.v.p. zoo goed door tusschenkomst van uwe courant, mij een middel te geven tegen het uitvallen van haar van honden.

A n t w . : Meestal is 't een huid- en haarziekte. Deze verschillen zeer en eischen verschillende geneesmiddelen. Vraag daarom een veearts.

Geregeld schuieren met een hondenschuier en de huid zeer rein houden, daarenboven minstens twee uur daags met den hond buiten loopen, is het beste middel, om het uitvallen te voorkomen.

Stel u, o baatzuchtige lezer, de Falklandsche marteling voor - steeds in die bedstede, hondsziek, met letterlijk alles (ook de Letteren) naar den lommerd gesjeesd - geen kip, geen kraai, geen mensdier - alleen 'n gelijkelijk hondszieke hond, wiens haren uitvallen, uitvallen op de sponde.... Koortsachtig woelend, bijna stikkend, weert de ééns geziene Zaterdagavond-verteller de haren af, de haren van z'n schamel hoofdkussen, de haren van de dunne dekens - lakens zijn er niet - de groeiende, stuvende, klittende, jeukende, evenwel ook verwarmende honde-haren. Er weerklinkt 'n stap. De kruier heeft 'n exemplaar van het blad - aan 'n kiosk - gekocht. Alweder bij de walmende vetkaars, zoekt de ongelukkige auteur de rubriek 'Van Bloemen

en Planten', om den lekkenden lieveling te helpen, en - 'n beetje egoïsme ontluikt immer! - des lievelings haartjes kwijt te raken.... 'Geregeld schuieren met een hondenschuier', zegt de collega van Freule Lohman, dadelijk de lieden waarschuwend, noch kleeren- noch tandenschuier te smetten! Doch, mijn God, zoo dit alles in den lommerd staat!.... 'Daarenboven twee uur daags met den hond buiten loopen'.... Loopen! Lóópen! Als men ziek is! O n t z e t t e n d e complicaties! Fatum! Haren(-desauteurs) te-bergen-rijzend eind, om onder haren (eens honds) te zieltogen! Helaas, ook déze horizon heeft voetangels en klemmen....

Eenzame Freule Lohman - ik wensch uw honden een lang en g e l u k k i g leven.....

17 Maart 1906.

**De dasspeld.
Bierhuis-klucht in een bedrijfje.**

Dramatische personen:
De mooie man.
Martha, kellnerin.
Anna, kellnerin.
De waard.

(Eene kleinere bier-knijp in Amsterdam. Na sluitingstijd. Bij het buffet brandt een vleermuis. De waard leest een vetting krantje. Anna is bezig de tafels te wrijven. Martha zit met den mooien man te praten.)

Eerste tooneel.

De mooie man.

(Een welverzorgd quasi-heer met zeldzaam kleurig vest, blauw-doorstreept overhemd, zwaar-zijden das, groote nickelen manchetsknoopen, glanzenden horloge-ketting. Zijn massieve blonde snor is fameus geborsteld. Na elken slok wijn raken de handen in beweging om de snoruiteinden gespist te houden)

.... Je glas is leeg, Marthatje.

M a r t h a .

(Een smalle, bleeke vrouw, met koper-

rood haar, kleinen mond, fijnen neus, witte handen. Haar oogen, vermoeid in de rosse wimpers, schrikken op)

.... Nee, niet bijschenken!

De mooie man.

Wil je niet meer?

Martha.

(zachtjes, bang voor den waard)

.... Liever niet....

De waard.

(Een dikbuikige, norsche kerel, paarssproetig van gelaat, met neerdruipende snor)

.... Wat zegt ze?

De mooie man.

Ze heeft geen dorst.

De waard.

(nijdig-verwonderd de krant vouwend)

Wiè heeft geen dorst?

De mooie man.

Zij, hahaha! Ik vind 't best! 'k Heb je vooruit gewaarschuwd, dat 'k niet meer as 'n daalder bij me heb. Betalen kan 'k toch niet, hahaha!

De waard.

(lachend)

Jawel. Dàt hoor 'k zoo dikwijls, hahaha! De klanten die 'r drukte over maken dat ze geen geld bij zich hebben, vertrouw ik 't meest. En as je heusch niemeer as 'n daalder heb, hahaha, laat je je doekspeld achter.

De mooie man.

Daar denk 'k niet an!

De waard.

Aannemen, Anna!

Anna.

(Een zwarte vrouw, verveeld-slaperig naar het tafeltje gaand)

Nog 'n flesch Mosel? Natuurlijk. 'r Is geen glas meer in.

De mooie man.

(luidruchtig)

Nòg een? - Nòg 'n Mosel? - Ik vind 't grandioos! Daar heb je m'n beurs. Je mag 'r àlles uithalen! Alles, behalve m'n scheerkaart. Daar!

Anna.

(den inhoud natellend)

.... Een gulden zeven en vijftig....

De waard.

Jawel! Niemand steekt bankpapier in z'n beurs!

De mooie man.

Op me eerewoord, 'k heb geen sikkepit meer!

De waard.

Daar waag ik 't op.

(af).

Tweede tooneel.

De mooie man.

Je mot boffen! Wààr 'k kom heb 'k crediet....

Anna.

Crediet! Daar mot je hèm voor hebben! Nog geen duit.

Martha.

Laat me je dasspeld is kijken.

De mooie man

Kijk maar.

Martha.

Nee in me hand.

De mooie man.

Marthaatje, 'k heb in m'n leven zóóveel vrouwtjes gezien, ken zoo de stréékjes....
Uit m'n das haal ik 'm niet.

Martha.

(over de tafel heen het hoofd naar hem buigend)

Is 't 'n roos of 'n diamant?

Anna.

(die mee staat te kijken)

'n Diamant, uil!

Martha.

Hoe zie je dat? 'k Heb 'r niks geen verstand van.

De mooie man.

'n Roos is van achtér dicht en 'n diamant open. Net als jouw mond. Da's 't verschil.

(zoent haar plotseling op de lippen).

Martha

(hem verwoed 'n duw gevend)

Ben je gek! Lap dat nog is!

De mooie man.

(grof lachend)

Kan 't 'r bij vier flesschen Mosel niet op overschieten?

Martha.

(zich de lippen afvegend)

Daar doe je mijn toch geen plezier mee, lamme kerel!

De mooie man.

(beleedigd)

'k Zit er van te kijken! 'n Kellnerin, die vies van 'n zoen is! Wat doe je op de vlakke?

Martha.

As 'k 't niet voor me kind dee, versleet 'k hier geen voetstap.

De mooie man.

Wat 'n fatsoen op den laten nacht!

Martha.

As 't je niet bevalt, ruk dan uit!

Derde tooneel.**De waard.***(met 'n nieuwe flesch)*

Wat mot dat? Wat mankeert jóú vanavond?

De mooie man.

Ik stap op. Daar heb 'k genoeg van. De eene flesch na de andere - en 'n kwaje bek omdat 'k 'n aardigheidje uithaal!

*(strijkt driftig z'n snorren).***De waard.***(kwaadaardig)*

Ga zitten jij - schei uit met je kunsten!

(tot den man)

Je mot niet zoo precies kijken. Ze is nog geen week in 't vak.

(trekt de flesch open).

Drink 't maar af. En da's je laatste. Langer durf 'k niet voor de politie.

*(gaat opnieuw achter 't buffet, leest luisterend z'n krant).***De mooie man.**

Prosit, Marthaatje.

Martha.*(aarzelend)*

Prosit.

De mooie man.

Kijk nou niet langer boos! Daar! Nou krijg je 'm in je händen. Dat heb 'k nog met niemand gedaan.

(geeft haar de dasspeld)

Wat zou je dáarvoor wel doen, als je zoo'n steen kreeg?

Martha.

Niemandal.

De mooie man.

Hahaha! Dat kan je makkelijk zeggen!

Anna.

(mee kijkend)

Hij is prachtig! Die het 'n paar bankies gekost.

De mooie man.

En de rest.

Anna.

(met de speld naar 't buffet gaand)

Kijk is meneer.

De waard.

(den steen bewonderend)

Hij mag 'r wezen. Ik had 'm dadelijk in de gaten. 'k Geef 'r vijftig gulden voor.

De mooie man.

Kom! 'k Wil 'r je heele inventaris niet voor hebben!

Anna.

Ook niet met òns 'r bij.

De mooie man.

Niet met 'n dozijn van jullie.

Vrouwtjes genoeg op de wereld! Geef 'm maar weer terug.

Anna.

Asjeblief.

De mooie man.

(probeerend de speld in de das te steken)

Daar heb je 't gedonderjaag. Heb je geen spiegel hier? Nee? Steek jij 'm 'r in, Marthaatje-met-je-parelmoeren oogen.

Martha.

Dank je.

De mooie man.

Da's sterk, ben jij zoo bang?

Martha.

Bang? Niet voor tien.

De mooie man.

Doe 't dan.

Martha.

Nee.

(zachtjes)

Jij houdt je handen niet thuis....

De mooie man.

Dan niet. Dan zullen we 't dingetje zoo lang op tafel leggen.

(wrijft met z'n zakdoek over de tafel)

Natte kringen doen 'r geen goed an. Zoo.

De waard.

Ben je klaar, Anna? Ga dan. Voor je de deur open doet, let je op of 'r geen diender in de buurt is.

Anna.

Dat hoef je geen twee keer te zeggen.

(neemt hoed en mantel van den kapstok)

.... Kwart over tweeën. 't Is welletjes.

(luistert bij de deur)

Niemand.

De waard.

(opstaand)

Vooruit!

(sluit de deur)

Schenk 'ns in, Martha. 't Hoeft geen uur te duren.

(achter 't buffet).

Vierde tooneel.

De mooie man.

Laat mij 't doen. Jij heb 'r de slag niet van. Prosit.

Martha.

Prosit.

(geeuwt, zet 't glas neer).

De mooie man.

Da's héél gezellig. Ben jij zoo vroolijk?

Martha.

(aarzelend omkijkend)

Altijd.

De mooie man.

Zou jij niet 'n héél klein tikkie van me kunnen houden?

Martha.

(valsch-vroolijk)

Ik hou al 'n gróót tikkie van je.

De mooie man.

(haar hand grijpend)

Ik heb in geen jaren zulk prachtig haar gezien.

Martha.

Wat je zegt!

(trekt de hand terug).

De mooie man.

Als 'k jou zou vragen, met me te trouwen. Marthaatje, wat zou jij dan antwoorden?

Martha.

(diep-geeuwend)

Dan zou ik...

De mooie man

.... Dáar versta 'k geen woord van. Geeuw in je vrijen tijd.

Martha.

(na-geeuwend)

.... In me vrijen tijd.... 'k Heb geen vrijen tijd.... 'k Wou dat je vlugger dronk....

(omkijkend naar den waard die achter z'n krant ingeslapen is, dan stugger)

.... 'k Lust de vuiligheid niet.

De mooie man.

Hij snurkt. Geneer je maar niet. Ik lust 't net zoo min. Als 'k me hier in de schuld -
vèrdrink, is 't voor jouw oogen, jouw haar....

Martha.

't Is goed. Méér gehoord. As je me 'n plezier wilt doen, schiet op.

De mooie man.

Heb je zóó'n haast?

Martha.

Ik mot me kind, as 'k thuis kom, van me buurvrouw weghalen! Bij half drie. Ik had motten wéten.

De mooie man.

Heb jij waarachtig 'n kind? Ja? Of is 't een foefie?

(zij zwijgt nijdig, kijkt vlug naar den waard, giet haar glas over den grond)

Toe maar! Mot 'k een gulden zeven en vijftig betalen, om de blommetjes water te geven?

(Een stilte)

Ben jij getrouwd?

(zij haalt de schouders op)

Waar zit je man?

Martha.

(hard)

Die zit niet - die leit.

De mooie man.

Uitgestapt?

(zij knikt)

Lang gelejen?

Martha.

Me zorg! Hij had me al in de steek gelaten.

De mooie man.

(na een langere stilte)

Drink nog is.

(zij legt de hand over 't glas)

As je 'm niet wegtrekt, giet 'k 't in je mouw.

Martha.

Je kan bijschenken zooveel je wil - ik drink geen slòk.

(een stilte)

Zit me niet zoo an te kijken.

(geeuwt)

Ik zal blij zijn, as 'k me kind weer bij me voel. 't Is hier om 't te besterven.

De mooie man.

(nijdigjes)

Hou je me daarvoor drie uur an de praat?

Martha.

Ik jòu?

De mooie man.

(weer lief)

Jij ben vanmorgen met je verkeerde been uit bed gestapt, Marthaatje. Ik zit te smachten - jij vertrekt geen gezicht.

Martha.

As je toch ziet, dat 'k van moeheid omval, dat 'k hunker om weg te zijn, wat wil je dan?

(stort voor de tweede maal 't glas over den grond)

De mooie man.

(kwaadaardig)

't Is goed. 'k Ben 'r ingevlogen. En mot ik nou vijf flesschen betalen?

Martha.

Wou je dat ik 't dee?

De mooie man.

'n Bocht, dat niet te zuipen is! Azijn en water. M'n heele maag is van streek. Bah!

(giet eveneens z'n glas over den grond).

Vergift. 'k Betaal geen cent meer as een-zeven-en-vijftig. 'k Heb 't vooruit gezegd. Geef 'n glas water. 'k Ben 'r ziek van.

Martha.

Ik heb je niks opgedrongen.

(Terwijl zij naar de waterkraan van 't buffet gaat, neemt hij aarzelend de dasspeld, steekt die in de binnenvoering van zijn hoed, zet den hoed op 't hoofd, strijkt 'n lucifer voor z'n sigaar af. De waard wordt door 't geraas van 't water wakker).

De waard.

(naar de klok kijkend)

't Wordt tijd.

Martha.

Hij wou 'n glas water.

De mooie man.

'k Geloof dat je die wijn zelf maakt.

De waard.

Als je anmerkingen heb, kom je wèl vroeg na de vijfde flesch.

De mooie man.

(water drinkend)

Ze draait me voor de maag. Daar leit 't geld.

De waard.

't Drinkgeld zal je bedoelen. 't Is wat laat voor grappies. Vijfflesschen - tien gulden....

De mooie man.

(lacherig)

.... 'k Heb geen cent meer bij me, dan wat je uitgeteld ziet....

De waard.

(wantrouwig)

Nou! Mot 't nòg later worden?

De mooie man.

Morgen ken je de rest krijgen....

De waard.

Morgen? Van iemand die voor 't eerst hier komt? Ik denk 'r niet an.

(zich voor de deur plaatsend)

.... De centen! Of 'n fatsoenlijk pand....

De mooie man.

(tast naar z'n das, zoekt snel de tafel af, kijkt 'r onder, vraagt driftig)

.... Waar is me speld?....

Martha.

(zoekt verschrikt op tafel, bevoelt de zittingen der stoelen, den grond, kruipt op handen en knieën)

.... Ik zie 'r niet.

De mooie man.

(quasi-heftig)

Da's gemeen! Dat laat ik niet lopen! Daar komt politie an te pas! 't Laatst lag-ie op tafel!

De waard.

Dan mot-ie 'r nòg leggen!

(driftig)

Hier wordt niet gestolen!

Martha

(in huilen uitbarstend)

.... Ik ben 'r niet an geweest! Hij lee naast 't glas.

De mooie man.

Dat làg-ie! Daar net nog! 'n Diamant van over de zeshonderd gulden! Ik haal politie.

Martha.

Denk jij dat ik.... Dat ik.... 'k

Doe 'n eed bij de gezondheid van m'n kind!....

De waard.

(woest)

.... 'r Wordt hier niet gestolen....

De mooie man.

Ik beschuldig niemand. Ik zeg alleen dat de speld vòrt is!....

De waard.

(kwaadaardig achterdochtig tot Martha)

.... Steekt-ie niet in je rok? Kijk is! Nee beter! Haal je zakken uit!

(Zij doet 't huilend)

Je ziet toch dat zij 'm niet heeft! En ik ben niet van achter 't buffet geweest!

De mooie man.

Denk jij dat ik zoo gek ben, me 'r op die manier tusschen te laten nemen? Ik haal de politie!

De waard.

Dat doe je. Daar stà ik op.

De mooie man.

(grimmig de deur openend)

Binnen 'n minuut ben 'k terug!

(slaat heftig de deur toe).

Vijfde tooneel.

De waard.

Niet van je plaats!

Martha.

O, lieve God!....

Zesde tooneel.

De mooie man.

(loopt snel de Warmoesstraat uit, kijkt op den Dam bij 'n lantaarn naar 't blauwe geflonker in z'n hoed, glimlacht, praat hardop)

.... Daar heb je je handig tusschen uit gedraaid! Netjes geflikt!....

(Neuriënd gaat hij verder. De klok slaat drie).

14 April 1906.

Flirtation.

Toen-ie op 't strand kwam, vermoeid van de reis, lusteloos, te down om van iets of iemand notitie te nemen, moest zij 'r al geweest zijn. Vreemd dat-ie 'r mooie oogen niet dadelijk gezien, gevoeld had...

Nu, na 'n lekker slaapje opkijkend, was-ie ineens in den greep van dat lieve, teere gazelle-bruin, dat met 'n tikje melancholie en 'n glimlachende berusting, wonderlijk met zijn stemming van 't oogenblik harmonieerde.

Den rand van den strooien hoed naar de zeezij verschuivend, waar de zon met 'n pijnlijke schelheid de kuiven der golven doorwitte en 'n zilverkam opklaterend licht tusschen twee donkere afgronden stak, trachtte-ie 't clubje te bespieden, zonder dat ze 't opletten.

Twee door de zon gebruide jongens met bloote kuiten en 'n dot van 'n meisje, misschien vijf jaar oud, waren gierend van pret en opgewondenheid bezig 'n heel-jonge vrouw te begraven. Tot over 'r heupen lei ze al onder 't mulle, glijdende, blijgele zand. Daarboven rondde 'r buste, jong van vorm, aanleunend tegen den zandberg in 'r rug. 'r Witte à j o u r bewerkte blouse liet den fraaien, gevulden hals, blank en teerhuidig, vrij - en 't vleesch van 'r armen, dat in de mouwen te schuil lag, kleurde

zacht-rose de doorschijnende tulle. 'r Haar, fluweeligdonker, gierlandde dicht langs de zwarte wenkbrauwen naar de kleine roode ooren. 'n Roomgele strandhoed met papavers en gestrengelde wijnrose linten, speelde 'n schaduw-ovaal tot bij de lachende lippen. Oplettend hoe hij bewonderend toekeek, kreeg ze 'n kleur, die 'r frisch gezichtje teeder verjongde.

'Wat 'n aardig strandspel,' dacht-ie, 't hoofd op de hand steunend: "n moeder zonder zorg - kinderen zonder zorg - je zou 'r je eigen balloorigheid aan dronken drinken'...

't Was goed dat je andere mensen om je heen zag, als zoo'n bui van beuheid je inert tot werk maakte. Wat 'n heerlijke, diepe oogen - wat moest 'r man van 'r houden - als zij van 'r man hièld. Wat 'n oogen om mee te dwepen! Maar, voelend dat-ie 'r hinderde, keek-ie weer naar de spaden van de jongens, die 't laatste zwart van 'r bottines onder 't zand deden verdwijnen. 't 'n Getrouwde vrouw lastig maken, had-ie nog nooit gedaan, zou-ie ook nou niet.

Terwijl ging 't luidruchtig gesprek der kinderen.

'Georgine, niet zoo wild smijten!'

'Ga jij an de andere kant staan!'

'Miepie, voorzichtig kind! 'k Wil 'r liever niet héélemaal onder. Of kan jij onder zand ademen?'

'Nou 'r zijn dieren die 't wel kennen,' zei 't grootste ventje: "n worm die ken 't.'

'Ja, maar ik ben geen worm, George,' sprak de lachende mond, en de stem had 't prettig accent van 'n vrouw, die gewend is den kindertoon te vatten: 'als m'n hoofd 'r onder raakt, ben 'k heusch begraven, zullen jullie huilen, omdat 't niet plezierig is wanneer iemand niet meer praten en lachen kan. Vin jij dat ook niet, Charles?'

‘Dat weet 'k niet,’ antwoordde 't kereltje, dat met 'n vuurrood gezichtje te scheppen stond en zich al zóó dikwijls met de zandige handjes gewreven had, dat z'n slapen en wangen met zandveegjes bekleefd waren.

‘Weet je dat niet?’

‘Nee,’ zei-ie, op z'n schopje leunend: ‘want gister heeft Dien ons voorgelezen van iemand die levend begraven was - en net zoo lang klopte tot ze 'm hoorden.’

‘Mooie verhalen zijn dat,’ lachte de jonge vrouw: ‘zulke dingen màg Dien niet voorlezen!’

‘Gebeurt 't dan niet, dat ze menschen lévend begraven?’ vroeg het grootste ventje.

‘Wel nee,’ zei de jonge vrouw weer, maar ineens liet ze 'r zoo iets droefgeestigs op volgen, dat de glimlachende toehoorder verbaasd opkeek: ‘mensch die begraven worden zijn dood - bij springlevenden komt 't meer voor dat ze levend-begraven worden’...

‘Hoe kan dat?’

‘Dat zal 'k je later wel 'ns vertellen. Schep je niet, Miep?’

‘Nee, tante,’ zei 't meisje klagerig, en 'r schopje neersmijgend, begon ze plotseling diep-smartelijk te huilen.

‘Wat is dat nou, Miep?’, vroeg de jonge vrouw verschrikt.

‘Kijk me vinger is,’ snikte 't kind: ‘d'r zit zoo'n groote splinter in.’

‘Laat 't tante 'ns zien.’

‘Nee! Nee!’, verdedigde zich 't meisje: ‘niet ankommen!’

Uit z'n makkelijke houding opstaand, 't klein accident van 't meisje als 'n voorwendsel aangrijpend, om 'n praatje op 't strand te maken, boog-ie zich

naar 't vingertje, dat in 't knuistje der andere hand beveiliging zocht.

'Blijf u maar rustig in 't wårme graf, mevrouw,' praatte-ie terwijl: 'ik heb die operaties meer bij de hand gehad. Niet zoo huilen, kleine meid. 't Doet heelemaal geen zeer, heusch niet. Kijk dat doen wij zoo: hokus: pokus - 'r uit is-ie! Pijn? Nee, hè?'

'Dank u wel, meneer,' zei de jonge vrouw, die achterwaarts op de vuisten steunend, bij z'n vlugge vingerbeweging toe had gekeken: 'u is zeker dokter, dat u 't zoo handig klaar heeft gespeeld?'

'Nee, medisch student, mevrouw.'

'Pardon, ik ben geen mevrouw,' lachte ze.

'Dan is 't pardon aan mij,' lachte hij mee: '- 't blijft altijd 'n onaangename vergissing, als je 'n meisje op mevrouw-schap taxeert.'

'Waarom?', zei ze: 'ik ben hun moedertje, niewaar, jongens, zoolang mama op reis blijft.'

'Permitteert u dat 'k bij George en Charles in den kuil kom zitten - en dat 'k me voorstel?' vroeg-ie brutaal.

Dadelijk toehappend, of ze bereid was 'n weinig te flirten - wat toch iedereen op 't strand dee - knikte ze ja.

'Asjeblief,' zei hij z'n kaartje overreikend.

'Dank u,' sprak ze rustig-glimlachend: "'k kan 't niet met 'n kaartje reciprocereen, omdat 'k 'r geen bij me heb, en als 'k 'r wel een had, zou 'k 'r toch niet bij kunnen, omdat 'k hånf in 'n graf zit. Ik heet Antoinette Sistermans - dat zijn m'n neetjes en me nichtje.'

Mekaar in de oogen kijkend en beglimlachend, praatten ze 't eerste 't beste, telkens gestoord door de kinderen, die den berg op tante's beenen tot 'n last deden groeien. Hij, soms bescheidenlijk 'n schopje mee-scheppend, zat op den rand van den kleinen af-

grond, dien de kleuters gediept hadden, en bij z'n stijgende bewondering voor de twee groote gazelleoogen in de schaduw van den strandhoed, dacht-ie met 'n zwakke opleving van 't cynisme dat 'm de laatste maanden verbitterd had - dat de mooie, jonge tante 'n gewone coquette vrouw was, waarvan de mooiheid gauw zou vervelen - de eene vrouw leek op de andere - als ze leelijk waren keek je niet naar ze - en mooi, waren ze meestal wanhopig léég...

'Krijg u 't niet 'n beetje benauwd?', vroeg-ie, half met z'n gedachten 'r bij: 'ze laden zoo langzaam aan 'n gewicht op u.'

'Wel nee. 'k Voel 'r niets van.'

'Is uw familie ook op 't strand?'

'M'n zwager komt strakjes. Die is m'n zuster gaan opzoeken. Misschien dat ze voor den dokter in Augustus hier mag komen.'

'Is uw zuster ziek?'

'Ja, in 'n sanatorium, voor een van de longtoppen. Daarom ben ik zoolang moedertje. Miep, hou je hoedje op. De zon schijnt te sterk.'

'Zal uw zwager niet opkijken, als-ie 'n vreemde heer bij u vindt, die van 'n splinter in 'n vingertje gebruik maakte, om zich aan u op te dringen?'

Even kleurde ze, 'n kleur die 'r gezichtje boven 't wit der blouse allerliefst dee opleven.

'M'n zwager,' zei ze beminnelijk-scherp: 'heeft 'r nooit iets op tegen met 'n héer kennis te maken - zoo min als u met 'n dáme.'

'Betrekkelijk,' zei hij iets loslatend van de stemming van daar straks: 'in den laatsten tijd was 'k 'n halve Don Quichotte - morgen ben 'k 't heelemaal - overmorgen accepteer 'k windmolens als denkende dieren'....

'Dat begrijp 'k niet.'

‘Ik zelf ook niet,’ lachte hij: “k weet alleen, dat 'k nog geen vier en twintig uur geleden allerplechtigst gezworen heb, in geen half jaar met 'n vrouw te praten, en dat 'k 't nou tòch doe.’

‘Dat is geen bewijs van karakter-vastheid,’ spotte ze, wat te hoog opgeworpen zand van 'r blouse tikkend: ‘heeft u zoo vréeselijk veel ondervonden?’

‘Zoo vreeselijk niet,’ praatte-ie sarkastisch: ‘voor ruim 'n jaar heb 'k 'n engagement verbroken - met 'n beeld van 'n meisje, dat zich enkel voor dingen die mij geen seconde warm maakten, interesseerde - en gister - zoo'n zotskap ben 'k - heb 'k 'n twééden engagementsring aan 'n ànder beeld teruggegeven, die bij 'n verzenboek, waarmeê ik dweeptte, zat te geeuwen en te grinniken. U denkt natuurlijk; wat 'n raar soort heer is dat, die met zulke dingen te koop loopt. En u hebt gelijk. 'k Flapte 't 'r uit, omdat 'k 'n beetje overstuur ben, en omdat ik u daar straks zoo volkomen juist hoorde zeggen, dat 'r meer levenden dan dooden levend-begraven worden....’

In 'n dwaas-opwellende bui, zich al geneerend terwijl-ie sprak, had-ie aan 't vreemde meisje zitten vertellen, ingepalmd door 'r stille, mijmerende vertrouwen-wekkende gazelle-oogen. Plomp afbrekend, drukt-ie z'n voet in den vochtigen bodem van den kuil, waarin water begon te drabben.

Zij antwoordde niet, wist zich geen houding te geven.

Toen, in den vorm van 'n verontschuldiging zei-ie kort: ‘Als 'k u met m'n malle ontboezeming gehinderd heb, moet u 't eerlijk zeggen - of wil u....’

‘Blijf u rustig zitten,’ sprak ze, 'm met de hand wenkend, en vriendelijk z'n sympathiek gezicht observeerend: “r is toch niet één man op de wereld, die 'n vrouw om 'r hoedanigheden neemt. U is misschien 'n beetje te veeleischend geweest.’

'Ik zoek,' zei hij spottend: "n vrouw met iets anders dan....'

'Dan?'.... vroeg ze rustig.

'...Dan 't uiterlijk,' haperde hij, onaangenaam geprikkeld door z'n jongensachtig, onbenullig, dom geflirt, waarmee-ie al dadelijk te ver ging.

Zij, in de kalmte van 'n vrouw, die niets hinderlijks aan dien toon van conversatie vond, glimlachend of ze 'm lang kende, 't over 't weer had, sprak zachtironisch:

'Iets anders dan 't uiterlijk? Is ù zóó'n abnormaal man?'

'Ja,' zei-ie beslist: 'of ik eindig in den strop van 'n vrouw met geld'...

'Heel grappig,' praatte ze zacht: 'maar u doet onverstandig zulke confidenties aan 'n vreemde te doen, vooral aan 'n vreemde vróúw. Gaat u liever bij de mannen rond en zeg ze, dat 'r óók vrouwen zijn, die minachting voor 't uiterlijke hebben.'...

'U ook?' vroeg-ie, 'r in de prachtige oogen kijkend.

'Ik ook.'

'Dat kàn niet,' zei-ie onrustig.

'Ik ook,' herhaalde ze.

De kinderen schepten, waren bezig 'n gang in 't zand te graven. Misschien zouden ze langer gesproken hebben, als de zwager niet gekomen was.

Zich gedeeltelijk uit 't zand-graf loswikkend, reikte Antoinette 't visitekaartje over, stelde voor: 'de meneer die zoo vrindelijk geweest is, Miepje te helpen, toen ze 'n splinter in 'r vinger kreeg'....

't Gesprek, dat door den geëxalteerden student, die in één jaar twee tè mooie meisjes bedankte, 'n gevaarlijke wending had genomen, kwam weer op 't pad van normale daagsche dingen.

'Wat hebben jullie 't tante lastig gemaakt,' knorde vader: 'wil ik je even helpen, Antoinette, om uit

je graf op te staan?', lachte hij dan, 'r 'n hand toestekend.

'Nee,' weerde ze 'm af: 'ik vind 't heerlijk zóo in 't zonnetje te liggen - en te dróómen.'

Na 'n poos ging de student heen, bang 't te lang te maken. Tusschen de badstoelen nam-ie zich voor de gazelle-oogen nog eens te ontmoeten. Nog ééns. 'n Boek openslaande zette-ie zich neer, en toen-ie na wat bladzijden opkeek, zàg-ie 'r aan den arm van 'r zwager, moeilijk strompelend in 't mulle zand.

Ze had een houten been, dat-ie door 't spel der kinderen niet had kunnen zien, dat 'r mismaakte.

Wat kon je je vergissen.

Niet licht kreeg dié 'n man. Jammer.

1 Juni 1906.

Leeuwen-temmer.

Vreemdsoortige overgang...

Van uit de stilte der kamer, met 'r lampegesuis en snorkend joelen van wind in 't heet-stovend vulkacheltje, stond 'k plots tusschen de coulissen. Nog 'n weinig soezig van 't aanhoudend bewegen der pen - der zonderlinge pen - der pen, die dagen en jaren 'r inktsporen op papier laat - in 'n kamer, 'n besloten kamer, die geen geraas, geen ongewoonheden duldt - nog eenigszins mat van àlweer de pen en àlweer de kamer, bevond ik mij over acrobaten, midden in 'n nummer, vlak voor de pauze. De gelaten, rutslend van zweet, dat de schmink met glinsterstraaltjes doortapte, lachten bij den fellen aanslag van voetlicht en hersen - de hijgende borsten, door toréadorfrakken omspannen, hielden de loovertjes, schuimende gitten en pajetten in kartlende lichting. Telkens na 'n duikling, 'n parforce toer, 'n salte-mortale, bogen ze lachend, als in blijde opgewektheid, met ademwringende monden en in groetenis geheven handen, 't onzichtbaar publiek toe, dat op dien afstand 'n grillig, nu eens angstig-zwijgend, dan weer loggrommend dier geleet..

Na 'n woeste, rollende buitling van tezaam-klittende menschenlichamen, handen, voeten, pajetten, viel 't

neerbonkend doek, en de toebereidselen voor den leeuwentemmer begonnen.

In de holle, gapende tooneelruimte, met 'r warboel van latten, staande en hangende hersen, naakte muren en verflooze binten, doorluikten vloer, en hemel van wichten en doeken, droegen ze de stukken van de ijzeren kooi aan. De temmer, lang-forsche kerel, strakbeenig van gelaat beleid met ruige snor, kwam met den gereedschapbak. Op 'n tabouret wippend, geen woord in de drukte van tooneel-beweeg sprekend, schroefde-ie de verbindings-bouten aan. Benee, in de bergplaatsen, onder 't tooneel, klonk 't jankend gehuil der doggen, die 't gekets van 't hekwerk beluisterden. In de zaal was 'n wachtende stilte. 't Ging alles zoo rustig en tam, of 't decor voor 'n marionettentheater gesteld werd.

De prachtige honden voorbijstappend, zag 'k in 't schemerdonker benee, de reiswagens, waarin de dieren waren opgesloten. In 't duister der eene kar, achter de tralies, 'n enkele norschkijkende leeuwenkop, tusschen buiken en schoften van andere beesten gewroet - 'n ernstige, majesteitelijke, stroeve kop met weemoedige oogen. Aan de overzij, in den anderen wagen 't wrokkig loenzen uit vaalbruine, met witte vlammen door-aderde tijgersnoeten. 't Bleek gevloei, van als in damp hangende elektrische gloeilampjes, geluwde de klauwen langs, schampste de harde oogen in, groef 'n aarzende echo bij 't vocht van neuzen en bekken. Ze bewogen niet. Boven op 't tooneel grommelde 't gedraaf der knechts, 't stampen van voorwerpen, de metalen roep van den hamer, die de klampen om de rastering dreef. Toen, als op wijden afstand, aanfiltrend door wanden en brandscherm, soms vreemd vervagend, soms met aan-

zwellung van schetterend koper, waaide muziek aan. Diep-gurgelend geeuwen, muil als 'n purperen grot, met uit-wittende polyp-tanden, stond de liggende leeuw op. In schudding krampten z'n schoften en de doorschokte manen kolkten den kop om. De andere leeuwen, onrustig geworden, drongen de kar rond - de tijgers, kreunend en grommend, duwden de vleezige neuzen tegen de tralies. In die spanning, beneuried door de verre muziek, den wrang-zoeten salpeterstank ademend, bleven we wachten.

Sterker aanflapte 't geraas van trompetten en pauken - en 'n hol gedreun, boven, zei dat de temmer voor 't voetlicht was.

'Nou kom-ie,' waarschuwde 'n tooneel-meester die den weg had geweest: '... En nou zal u 'm zien anpakken zoo brutaal as de weerlicht, zooas wij 't hier nog nooit hebben bijgewoond.'

Nog had-ie niet uitgesproken, of de magere temmer stormde de tooneel-glooiing af, 't hoofd en de schouders door 't neerlaaiend licht der hersen betuimeld.

Door niemand uit 't gretig-wreed publiek op de vingers gekeken, niet gesteund door 't bevriend licht der electriche verblindes, ongewapend, zonder ijzeren stang, zonder revolver, brani als 'n officier die met 'n rotting in de hand 'n benting bestormt, dee-ie in 't schemer-duister benee z'n gewaagdsten toer van den heelen avond - applausloos, niet beklapt en bejuicht door de massa in de zaal.

Geen oog voor ons, achter 't rasterwerk, overhebbend, pootig, nerveus van doen, wrikte-ie de knippen der tralie-deuren enforsch-vlug de wagen-tree betippend, schoof-ie de kleine benauwde ruimte in, de opstandig-grollende leeuwen voor zich uit drijvend. Een, jonge rakker, gestoord in z'n vadzig gehurk,

brulde verwoed, de wanden der kar met dompe stooten bekluwend. Het was er even 'n driftig gestommel, dan z'n vijand ontvluchtend, rennend of-ie 'n prooi nazat, holde 't dier den omtralieden weg naar het tooneel langs, opgepord door den snel-stappenden man.

Nog bleven we benee, wachtend tot-ie de tijgers kwam halen. In de ruime ijzeren kooi op 't tooneel, waar de dieren door 't fel gestraal der zoeklichten gedeeltelijk versuft moesten worden, scheen ons de gevaarlijke, elk oogenblik met grove verwonding of dood bedreigde a r b e i d des temmers, minder nijpend en op-'t-randje, dan in den smallen besloten wagen, waar zein 't groezelig-donker mekaar's lichamen raakten.

Hij was 'r alweer. Gejaagd door 't publiek, dat 'm bij open doek wachtte, rukte-die de deur der tijger-kar open, enkel 'n zweepje in de hand, en zonder aarzeling toespringend, over de heensluipende tijgers heen, kreeg-ie 't met den eenen kwaadaardige, bijna ongetemde te kwaad. Met 'n dollen sprong schoot 't dier in de denkbeeldige vrijheid, 'n ànderen uitweg zoekend. 't Beschermend rasterwerk boog in den greep zijner klauwen, maar opgeschrikt door de toornige stem van den temmer, zich verwerend met sparrenden muil, zwiepte-ie z'n makkers achterna. De man, eerst nu 'n lange rijzweep grijpend, ging 't tooneel op - voor de dressuur. En wij, ons door de donkere ruimten, onder 't tooneel haastend, volgden hem om de vertooning tusschen de coulissen te zien.

In de stroomende plassen wit licht, zaten de beesten in schijnbaar angstige serviliteit, de oogen schuwneer of in pijnlijke krimping, bij de bedwelming der electriche reflectors. Boven de vage gloeiing

van roode, witte, blauwe lampjes, die den tooneelrand omvatte, stak het hoofd van den kapelmeester - daarachter, in golvende stijging, breedde 'n onpeilbare koppenmenigte, als in de schaduw-bekruiping van 'n wolk. Tot in den nok van 't gebouw schuinde de menschen-lawine - hoofden in storting toe-schuivend, lei-grauw, beweegloos, enkel met 't sterker aankleuren van 'n hoed, 'n blouse, 'n vurigpriemende sigaar. Twee strakke kegels licht doorspitsten de ruimte, 't gekringel van kruipenden rook overstralend, alles op 't tooneel met knotsende hardheid neerknauwend, verbleekend, in gebaar en wil vernietigend.

Terwijl had de temmer 'n balanswagen in 't midden der kooi gesteld. Z'n rijzweep knalde. Een voor een gemelijk-onwillig, bekropen de leeuwen hun plaats in de pyramide. Als-ie te dicht bij ze kwam, rimpelde vinnig 't neusvel en de mookrende klauw kromde dreigend. De tijger, die 't laatst uit 't hok op was gejaagd, hield geen oog van 'm af. Waar-ie stond, waar-ie bewoog, gluperde de nek van 't dier mee, en uit den altijd blazenden muil kolkte 't ademgestuip. Dan gehitst door 't naadren der chambrière, brullend de tabouret omstootend, besloop-ie z'n plaats in de pyramide. De temmer boog. 't Eerste applaus dreunde in de zaal. De zweep knalde, en de dieren plonsden omlaag. Behalve de weerbarstige tijger. Die, nu op de bovenste tree van den balanswagen, den nek omlaag, 't lichaam in sprong gespannen, de oogen in groen-laaiende branding, weigerde. Weer knetterde de chambrière, den druipenden muil van 't dier omcirkelend. 'n Schor gerochel ontscheurde de strot - de schoften builden - de zwiepende staart beklakte de ribben - 't kwijlend vocht uit den bek drupte neer. Even scheen 't of-ie den man met de

zwaarte van z'n lichaam zou verpletteren. Maar in z'n haat en z'n woede voor de toeloopende grijze oogen terugwijkend, vluchtte-ie naar de tabouret.

De temmer sloeg de stutten van den balanswagen samen.

De deur naar de zijde der knechts werd geopend - de wagen rolde heen - 'n tweede toer begon.

Telkens een der leeuwen aanroepend, liet de man ze neerliggen, sleurde ze bij de staarten te hoop, en op dat bed van zes, zeven dieren, lei-ie languit 't publiek toelachend. De tijger op de tabouret bleef in aandachtige sturing. Wel was 't 'n angstig gezicht van dichtbij, die rust van vijanden....

Nog voor 'r applaus kwam, was de temmer weer opgesprongen, en de snel geraapte chambrière verjoeg de grommende beesten.

Dat sterk, robust, in spier-werking levende, dat in alles afwijkend-forsche, geschiedde in 't kille, verbijstrend-bleek licht der electriche lampen.

De man met z'n zenuw-moed - de dieren met de dampende bekken, verglaasde oogen, verklitte manen, bewogen daar in, bevreemdend, over 't werkelijke heen, afstootend, indrukwekkend. 't Scheen in de doodsbleeke licht-glanzing op 'n ander plan van leven te staan, los van de zaal-grot met 'r gordijn van vale gelaten. 't Schokte als 'n gebeuren uit verre tijden, als 'n visie bij aantragenden schemer. Je sloot 'r je oogen bij - bezinnend hoe 't op 'n afstand kleurde - hoe je 't in 'n loge zag....

Diepst werden je spanning en mededoogen bij 'n worsteling van den man met twee van de tijgers. Als de een dien-ie had aangeroepen, de zware klauwen op z'n schouders lei, fluisterde-ie zacht den ander wat toe. 't Dier besprong dan z'n rug, en gewild omstortend, raakte-ie onder de twee tijgerlichamen.

In de zaal voelde je opschudding. Ze wouen zien wat 'r gebeurde, stonden, susten angstig. De eene tijger in spelenden aanval over den man gebogen, hield 't leer van z'n jas in z'n bek - de andere, lomp, suffig, duwde 'n klauw naar den liggenden rug. 'Genug! Los! Los!', kommandeerde de hijgende man, pogend zich te ontworstelen. De speelsche tijger hield 'm onder, de klauwen langs z'n nek, zwaartoedrukkend. 'Los! Los, du Schwein!' fluister-hijgde de temmer, pijnlijk 't gelaat vertrekkend bij 't ruw gestoei van 't dier. Nog gehoorzaamde de tijger niet. En de kwaadaardige, ontembare woesteling, van z'n tabouret afsluipend, scheen de worstelplaats te willen benaadren. Driftig wrong de temmer zich op de rechterzij, en de klauwen van 't beest aanvattend, stond-ie rood van inspanning op, sloeg de armen om den kop, en als in collier-forcé persend, smakte-ie den reus tegen den grond. In de zaal dreunde 't onbedaarlijk. De temmer boog.

De eene toer volgde op den anderen - combinatie na combinatie - pyramides van leeuwen, tijgers, beer en doggen - hoepelsprong en dans - kunstje na kunstje. 't Lukte zonder aarzeling, zonder gaping, zonder incident. Je dacht niet meer over gevaar. 't Werd je op dien afstand duidelijk, dat twéé angsten mekaar in evenwicht hielden - de angst van de roofdieren voor den temmer, die in dat snerpendwitte, verdoovende licht z'n wil oplei - de angst van den man, die 't lijf achteruit boog, met de oogen knipperde, als 'n klauw te zeer 'm bedreigde.

O, wel 'n spel van angsten, wrok, bedwongen woede, gejaagde spieren, roekeloosheid, schijnmoed! Wel 'n bizarre fantastische vertooning, die door de sleur van eeuwen en eeuwen, 'r macht op de menschen schijnt te behouden!

Thuis, in de stilte der kamer, leefde 't star in herinnering na - de vraatzuchtige
tijgerkop met den wijdkakigen muil, de witte zwammen en zwarte striemen om 't
stooten van den adem - de breede triestige leeuwe-facie met 'r bruine haar-trossen
- de spijlen der kooi - 't harde, beraden gelaat van den man - de lawine van ver-wegge
hoofden - de lauwendende rook in twee witte kegels - 't bleeke, doode, kalkende licht
met z'n glittering en gesuis....

Men beschrijft zoo iets - machteloos.

.... En géén koude filosofie betrachtend, over 'n bestaan van mensch en dieren,
dat morgen in andere landen weer blij wordt bejuicht....

23 Dec. 1905.

Doctor Tuf.

Zeker tien jaar geleden waren we in de maand Augustus op 'n dorpje in Gelderland.

Er waren twee doktoren, 'n oude practicus en 'n jong arts, nog geen drie jaar gevestigd.

Op 'n dag, zwaar-verkouden, hadden we behoefte aan 'n medicus, verzochten den jongen geneesheer, op aanbeveling van 'n ander logé, bij ons aan te komen.

's Avonds tegen zeven, in de meest sereene stilte, de heerlijke rust die we hadden opgezocht, die de éénige bekoring van 't plaatsje was, klonken in de dorps-sstraat hevige knallen, alsof iemand aan 't moorden of stroopen was. 't Kon 'n ontploffing, 'n lichte donderslag geweest zijn. Verschrikt liepen we op 't voorraam toe, staken ons wanhopig-verkouden hoofd uit het venster, om te zien of er hulp verleend moest worden.

Een net-gekleed heer op 'n tuf steeg juist vóór onze deur af, zette de machine binnen het tuinhek, aangegaapt door 'n heele bende kinderen, die door de knallen gelokt schenen te zijn.

Zóó was de eerste kennismaking met den jeugdigen geneesheer, dien we vanaf dat oogenblik, om gezegde knal-motieven, den bijnaam 'Dr. Tuf' gaven. Hij schreef natuurlijk 'n drankje voor, keek met 'n lepel in onze keel, constateerde daar niets, maakte

'n praatje over het dorp, het groeiend getal stadsmenschen ieder jaar, het stijgend quantum auteurs dito, en verdween onder kwaadaardige benzine-knallen, den indruk nalatend van 'n wel gezellig mensch.

Den volgenden middag ploften wederom revolvergeschoten voor de boeren-woning. Doctor kwam onzen pols voelen, in onze keel kijken, 'n babbelarijtje lanceeren. Met donder-barstinkjes reed-ie naar andere klanten. En omdat we 'n weinig bleven hoesten herhaalde-ie z'n visites tot de laatste kieweling in de keel verschraapt was. Telkens hoorde je 'm aankomen, al heel in de verte. Je verrassen als andere doctoren, die op ongelegenste momenten binnenvallen, werd door z'n knal-methode onmogelijk.

'Wat 'n genot en 'n vooruitgang,' loofden wij: 'als je met zoo'n dokter wat gebeurt, is-ie in 'n wip bij je. Elke plattelands-geneesheer behoorde in dezen tijd te t u f f e n.'

We begrepen weliswaar dat er gevallen zijn waarbij het wenschelijker is dat de dokter minder rumoerig z'n entrée maakt, zoowel om patiënt als om bureu, dat in het bijzonder ten tijde van 'n familie-gebeurtenis het knal-systeem onkiesch burengerucht wekt, dat iemand die op sterven ligt liever zònder oudejaarsavond-ontploffing uitgeluid wordt, dat 'n neurasthenische tijd 'n neurasthenischen patiënt op beter kan onthalen dan op de voorjaarsoefeningen der veld-artillerie, dat de óúwe tijd met z'n snuivende, nooit-gehaaste, rustig-stappende doktoren óok z'n charme had - doch in aanmerking nemend de uitstekende verpleging bij onze verkoudheid, de zès gewetensvolle, zorgvuldige visites, tot de opstandige keel niet meer schraapte - als we niet bescheidenlijk te kennen hadden gegeven, dat we wáárlijk genezen waren, zouden het er acht of negen geworden zijn - in aanmerking nemend de stoomsnelheid bij on-

gevallen en het zwakbeenige van den ouden dorpspracticus, wenschten wij onszelf voor de vier, vijf weken, die we hier zouden blijven, met Dr. Tuf geluk.

Daar de hoogste sport van de plaats 'n fiets was, overigens niemand aan benzine deed, brachten de knallen van den tuffer in het onverstoorbaar gebrekaan-nieuws van het dorp, eenige beminnelijke verscheidenheid. Nu je eenmaal wist wie voortdurend de illusie wekte, of er gejaagd werd, had je 'r zeker genoeg in naar de mate der ploffen, een deel der zieken en 'n deel der visites te berekenen.

Zat je tegen acht te schemeren, weerklonk 'n slag, dan zei je: 'wat heeft-ie 't druk'. Hoorde je pangen en toetersignalen, tegen den tijd dat je in bed stapte, dan merkte je schrikkend op: 'wie zou 'r op sterven liggen' -, of 'waar is 'n nieuw burger op komst?'

In de dorps-sfeer bezinkend - van elke kleine plaats snap je in nog geen week gewoonten en geheimen - voelde je iederen knal, als 'n terging, 'n weggeroofd-stuk brood, 'n bespottig van den ouden dorps-practicus, die al meer dan dertig jaar in 't dorp gevestigd was, en z'n beste patiënten door den modernen collega verloor. Of Dr. Tuf voor z'n plezier reed, of voor ambts-bezigheden, daar kreeg je geen weet van. Maar dat kon al spoedig iedereen vertellen, dat de wandelende geneesheer in hoofdzaak bij de armen kwam, en Dr. Tuf de welgestelde burgerij van dit en al de omringende dorpen bereisde.

We zouden onzen arts, voor die weken, waarschijnlijk niet meer ontmoet hebben, ware 'r geen gebeurtenis in de gemeente voorgevallen, die heel wat opschudding veroorzaakte, en ons den verderen tijd bij knallen en pangen onheusch deed kijken.

Op 'n morgen waarschuwde saamklittend klompengeklepper, dat 'r iets aan de hand was. Zachtjesbewegend reed 'n auto voorbij. Daarin, naast den

bleeken eigenaar - met 'n omzwachteld hoofd leunde de groenten-koopvrouw, die elken dag langs kwam. 'n Politie-agent, die waarschijnlijk geen durf had, naast den chauffeur plaats te nemen, liep met de jeugd uit het dorp achter 't voertuig.

We hadden zoo dikwijls 'n praatje met de groenten-vrouw gemaakt, 't was zulk 'n heftig dorps-voorval, dat wij den stoet achterna gingen.

Koosje was even buiten de kom der gemeente, juist toen ze van 'r hondenkar sprong, in 'n kromming van den weg door de auto aangereden. Bewusteloos opgenomen, werd ze door den eigenaar thuis gebracht. Wie 'r schuld had, was in de verwarring van 't oogenblik niet uit te maken geweest. Of de honden hadden onwillig gerukt, òf de chauffeur had te snel gereden.... Maar Koosje had 'n bloedende wond aan 't achterhoofd.

Toen in 'r woonkamer de voorloopige doek afgenomen werd, zag de gapende snee er in de stolling van bloed en haren zoo leelijk uit, dat we den bleeken automobilist den raad gaven onmiddellijk met z'n auto Dr. Tuf te halen. Wetend hoe spoedig die er zijn kon, onthielden wij ons van elke leeke-inmenging, te meer omdat we niet één middel bij de hand hadden, dat als eerste-hulp-bij-ongelukken aan te wenden was. Toen Tuf, thans in de auto, ter plaatse verscheen, trokken wij ons discreet terug.

Tegen den avond de groenten-vrouw bezoekend - 'n normaal auteur is 'n brave Hendrik - vonden we in 't benauwd kamertje de gewonde, 'r man, 'r dochter, twee andere familieleden, 'n buurvrouw, 'n hond, twee katten en 'n schel-zingenden kanarievogel bijeen. Het was 'r zoo warm, zoo'n gekakel, zoo prop-vol, en de hond ging zoo nijdig tegen onze kuiten te keer, dat we in onze belangstelling aarzelden.

De hond kreeg evenwel 'n trap, en de twee familieleden retireerden zich met de buurvrouw in de alkoof.

Koosje, die zich best voelde, alleen zwàre koppijn had, deed ons 'n verhaal van 't gebeurde bij de kromming - hoe ze bijtijds 'r honden had ingehouden - hoe ze 'r arm had opgestoken, om de auto te waarschuwen - hoe ze toen ineene weg van de wereld geweest was - ze had net zoo goed dood kunnen zijn. Ze vertelde 't met de uitbundige zekerheid van iemand die 'n verhaal voor de zooveelste maal doet. 'n Geruiten kopjesdoek, die 'r niet te proper uitzag, en die, toen we binnenkwamen, als 'n zwachtel om 'r hoofd tulbandde, had ze - omdat-ie zoo broeide bij 'r hoofdpijn - op de koffiekringen der tafel gelegd. Om de wond 'frisch' te houden, zooals ze zei, doopte ze telkens 'n zakdoek in 'n kop b o o r w a t e r , bette daarmee van tijd tot tijd de in 'r hoofdhaar schuilende wonde. Het spreekt vanzelf, dat, ofschoon onze exacte wetenschappelijkheid te wenschen overliet, deze methode van verzorging een vreemden indruk maakte.

'Moet je je wond op die manier betten?', vroegen we, 'r in herhalingen vervallend relaas onderbrekend: 'heeft de dokter je geen verbandmiddelen gegeven?'

't Eenvoudig mensch begreep de vraag niet dadelijk. We moesten ons duidelijker uitdrukken.

'Heeft de meester,' zeiden we nog eens: 'je geen watten of schoon linnen gegeven?' Wij vroegen 't in de meening dat in 'n modernen tijd, met tuffende geneesheeren, gesteriliseerde middelen niet van onpas zijn.

... 'Wel nee,' antwoordde de gewonde verbaasd: 'hij het ezeid da-we van 't drankie niet maggen drinken. 't Is voor van-buiten op 'n schoonen doek.'

'En moest je niet naar bed? Mag je hier in de warmte zooveel koffie slurpen?'

‘Wel waarom niet?’

‘k Dacht zoo’....., haperden wij, alweder in de ziekelijke opvatting, dat 'n vrouw van bij de vijftig, die 's morgens 'n half uur bewusteloos heeft gelegen door 'n botsing met 'n auto, en die 's avonds nog zware hoofdpijn heeft, meerder baat bij 'r bed, dan bij 'n volle kamer met mensen, dieren, eindeloze kommen koffie, zal vinden.

Me eenigszins kribbig aankijkend, omdat 'k me met 'r verkwikking inliet - 'n auteur is niet alleen 'n brave Hendrik, maar 'n bemoeial - wrong ze 'r natten zakdoek tusschen de dikke, vuilige vingers, doopte 'm opnieuw in den kop boorwater. Van dat gebaar profiteerend, stond 'k brutaal op, keek naar 'r achterhoofd. Tusschen de klevende, glimmende haren, nauwelijks te zien omdat Koosje zwàrt was, donker-roodde de wond.

‘Mag 'k even?’, vroeg 'k. Wantrouwig knikte ze ja. Voorzichtig de haren splijtend, zag 'k 'n scheur van ongeveer een vinger lengte, waarin heele kluitjes haar waren vastgevreten. Het schemerde in mijn herinnering, dat ernstige geneesheeren, ter vermijding van infectie en pijnlijke ontsteking, bij dergelijke hoofdwonden onmiddellijk 't haar wegknippen. Persoonlijk heb 'k de amputatie 'n paar maal gedaan.

‘Koosje,’ zei 'k, inderdaad bedenkelijk kijkend: ‘heeft de meester niet gezegd, dat 't haar rond de wond op je hoofd afgeknipt moet worden?’

Het kwam niet in me op Dr. Tuf verdacht te maken. Immers 'k heb nog nooit 'n dokter ontmoet, die den arbeid van 'n collega openlijk afkeurde. Collegialiteit en d e f t i g e geheimzinnigheid, behooren mee tot de basis der wetenschap. Hoe zou dan 'n leek zoo dwaas zijn, in het bijzijn van getuigen, z'n onwetenschappelijken mond voorbij te praten?

‘Me haar knippen?’ herhaalde Koosje: ‘welnee!’

‘Mag ik ‘t doen?’ vroeg ‘k, m’n schaartje in de hand.

Zich boos omdraaiend, weerde ze me weinig vrindelijk af.

‘Me haar snijden?’ zei ze bot: ‘wel God hoe kom je op de inval! Nee hoor! As d'r gesnejen mot worden, mot de meester ‘t doen’....

‘Da's vast,’ knikte de man stug: ‘as je d'r niet van weet, mot je d'r afblijven. Met ‘n schaar ken d'r ‘t kouwe vuur bijkommen, eer je d'r op verdacht ben.’

‘k Drong niet aan.

De heele kamer keek vijandig. Wij waren trekvogels - dokter droeg de verantwoordelijkheid.

Nog even bleven we in ‘t kamertje, dat dien Augustus-avond de gloeiing van ‘n bakkers-oven had. Van uit de alkoof waren de twee familieleden en de buurvrouw weer binnen gekomen. De dochter schonk koffie, vroeg of wij gediend waren. ‘n Poes dronk op tafel ‘n bakje melk. De kanarievogel schreeuwde. Koosje slobberde van ‘r kom, bette met vrije hand ‘t achterhoofd. Toen, terwijl de hond aansloeg voor nieuw bezoek, stopten we - als brave Hendrikken - de groenten-vrouw wat in de hand, gingen heen.

In de frissche buitenlucht begonnen we frisch kwaad te spreken van de ongewoon-medische behandeling.

‘Indien òns zulk ‘n auto-ongeluk overkomen ware,’ redeneerden we boosaardig: ‘zou Dr. Tuf, in verhouding tot z'n zes visites bij ‘n verkoudheid, minstens driemaal vandaag in onze buurt benzine-saluutschoten gegeven hebben, ons uit z'n apotheek gesteriliseerde zwachtels, jodoform-gaas, de hemel weet wat meer thuis hebben gestuurd, toegewijd alle haren verwijderd hebben.’

‘Schrijf ‘m ‘n briefje’.....

'.....Dat zal 'k laten. Hij zou me eenvoudig antwoorden, dat 'k 'n arrogante kwast ben, en daar 'k dit al 'n paar keer in m'n leven zelf taxeerde, kan 'k de medische bevestiging missen.'

Koosje's man, die in haar plaats met groenten ventte, bracht ons de volgende dagen goede tijding. 'r Was geen koorts, al voelde ze zich zwak. Nog ééns vroegen we, of de meester andere dingen had toegepast. De man antwoordde achterdochtig. Néé, hij had enkel 'n nieuwe flesch van 't drankie voor-van-buiten gegeven - anders niks.

De volgende week werden de berichten aanzienlijk slechter. Koosje's eene oog begon raar op te zetten - 'r halve gezicht zag blauw - ze was 's nachts zóó heet, dat ze 't in de bedstee niet uit kon houen.

Dien dag gingen we voor de tweede maal op bezoek. De vrouw lag in de bedstee, zag 'r ellendig uit. 'r Aangezichtshuid was sterk-blauwig gezwollen, 't eene oog dicht. De meester, die vanavond terug zou komen, had gezegd 'dat 'r de roos bij was'....

Wij spraken geen woord. Het kòn. 'n Leek weet daar niet van.

'In elk geval,' zei de man grimmig, 'draait de vent van de auto 'r voor op. D'r is proces-verbaal opgemaakt. Hoe langer ze leit, hoe langer ze d'r werk niet ken doen, hoe leelijker die bloeien mot. Elke week is 'r een. Je mot denken, Koosie, dat 't 'n duit inbrengt - da's je troost'....

Thuis dachten wij 'n weinig verder. Wanneer Koosje overleed - door bloedvergiftiging - zou de zaak, nà 't proces-verbaal, voor den automobilist waarschijnlijk niet met 'n sisser-in-geld afloopen. Dan had de man, als 't niet op gevangenisstraf uitdraaide, z'n heele leven de herinnering aan de gestorven groenten-vrouw, die-ie met z'n auto naar huis had gereden.

In de Augustus-dagen op 't Geldersch dorp, bleef de overweging van het geval een ontrusting. Koosje werd slim, met stijgende koorts. Als ze stierf, wèlke waarde had een leeke-oordeel tot ontlasting van den automobilist? Was 't niet te mal om over te spreken, dat wij met onze onkunde, zouden protesteeren tegen de behandeling van 'n medicus, die misschien heelemaal geen schuld had, althans niet in wettelijken zin.....

Koosje is nièt gestorven. Na zes weken liep ze opnieuw achter de groenten-kar. De automobilist schikte de zaak minnelijk, betaalde de rekening van Dr. Tuf - wij zonden 'n postwissel voor de zes visites - maar den heelen resteerenden tijd, als we in de dorps-stilte de benzine-knallen hoorden, keken we mekaar aan.

In dat dorp hebben we 'n vijand méer.

31 Maart 1906.

De stoel.

‘Jònge liefde,’ zeide Edi, een verliefde, en z'n stem had 't geluid van een glimlach: ‘echte, jònge liefde vindt in zwijgen geluk. Een éven mekaar aanzien, zonder 'n woord, zonder 'n gebaar, zonder dat je mekaar gezegd hebt hóé, hoe innig, hoe goddelijk-eeuwig je van mekaar houdt, een verdwaald, aarzelend tasten van de oogen, is 'n zaligheid. Ja, daar trekken jullie, ouwe versleten menschen, saterende gezichten bij, daar stoot je mekaar bij aan: 'k mèrk 't wel en 'k hap m'n tirade terug. 'k Wou alleen nog de eerste dwaasheid herhalen: jònge liefde vindt in zwijgen geluk - wees nou even stil, bende getrouwden! -, in zwijgen geluk, precies 'tzelfde wat oudjes beleven. Niet duidelijk genoeg? Als je jong bent èn verliefd praat je weinig - als je tandelooze mond 'n kamer-beslotenheid beknabbelt, als je oud van jaren en haren wandelt, eet, zit, voel je je wéer prettig in z w i j g e n . Ouwe menschen - om mezelf 'r verder buiten te houen - kunnen dat heerlijk. Die hebben uitgeraasd, die zijn getemd. Die kennen mekaars gebreken, hebben ze overgenomen. Jeugdige verliefden zijn tortels; getrouwde lieden - excusez du peu, mes amis! - slikken veel zure jaren, doen nijdig, spelen komedie, hakken 't huwelijksbootje tot 'n spaande-

rig, telkens weer opgekalefaterd wrak - laat me uitspreken melieven: jùllie bent uitzondering! - óúwe getrouwden met grijs en zilverwit haar, bevrijd van ballast, passie en twee kwaadaardige willen, schijnen soms in bezonken, groot-kalme genegenheid naar den dood heen te droomen.'

Een oogenblik doorpluisde hij z'n baard.

'De huwelijks-middenmoot dien je te mijden,' zeiden wij nuchter.

'Als 't kòn,' sprak hij: 't ongeluk is dat we àlles willen, uilen als we zijn, die niemand gelooven. En ik heb geen reden tot klagen. Mijn idealen liggen gewatteerd... 'k Ben bij enkel oogen-kijken gelukkig... Mijn oom - nou ben 'k waar 'k wezen wou, waar 'k aan zat te denken, mijn oom was 'n prachtig oud mannetje - m'n tante 'n gebogen-grijs vrouwtje. Hebben jullie geduld? 'n Kleine, misschien vreemde historie, die je niét moet oververtellen aan menschen die pas verdriet hebben gehad... Ik was 'n jongen van twaalf, droomerig, graag thuis plakkend, lezend, knutselend. M'n vader en moeder waren vroeg gestorven. Oom Bernard had me in huis genomen - 'k denk met 'n zwaar hoofd: de beste kerel had 't niet breed. Z'n vrouw, 'n kittig bij-de-hand wijf, dee alles zelf, waschte. ploeterde, boende, poetste. Als 'k m'n kousen te zeer stuk liep, gromde ze over de k n o l l e n die 'k in m'n sokken b o n k t e en 's avonds bij de lamp, als ze de gaten met stevige wolwebben stopte, keek ze me wel eens onguur over 'r brilleglazen aan. Tante Marretje trok m'n partij. Die riep dan met 'r harde schelle stem - ze was doof -: 'n Jongen is 'n jongen, Ninette!' Ninette was m'n k n o l l e n -stoppende tante. Ja, ze heette Ninette. 'n Naam waarlijk lief, die op 'r borstelige wenkbrauwen, 'r scherpe trekken, 'r beenig voorhoofd, 'r mansneus s t u i t t e . 'Marretje, bemoei

je d'r niet mee!' -, schreeuwde tante Ninette, van onder de lamp. En tante Marretje schurkte 'r rug in den leunstoel, gewend aan Ninette's ruigheid. Oom Edi - 'k ben naar 'm genoemd - dee ook 'n duit in 't zakje: 'Wat snauw je nou weer!' -, zei-ie met de kwakkelende rukjes van z'n losse, tandlooze kaak, en z'n troebele, bijna blinde oogen, zòchten tante Ninette: 'Heb jij je kousen niet stuk geloopt, toen je jong was?' 'Nee,' zei de stoppende stug en 'r stopnaald reeg de wol alsof ze scalpeerde: 'néé - zoo godsgruwelijk kan hij 't alleen!' Ik hield m'n mond. Graag had 'k, om tante werk te sparen op m'n handen geloopt, met de sokken in de hoogte... Na zulk een klein incident lag 't gesprek 'n kwartier, wel langer, tot oom Bernard van z'n kantoor kwam en met z'n druk, vroolijk geraas iets van 't leven buiten dee vermoeden. Jullie snapt, zonder verder commentaar dat we saam woonden, de twee tantes, de twee ooms, 't neefje. Oom Bernard en oom Edi hadden botje bij botje gelegd, om 'r beter te komen. Eén vuur, één licht, één huur, één potje: 't was 'n hoogst-noodige besparing - oom Bernard verdiende 'n vijftien gulden in de week - oom Edi dreef op 'n pensioen van 'n gulden of zes. Die zes gulden aten de ouwetjes bij lange niet op. Tante Marretje leefde op kommetjes koffie met véél dik - oom Edi kon nog alleen 't wit van 'n boterham stouwen - de korsten at ik. Maar al verteerden ze geen twéé gulden van de zes die ze tante Ninette afdroegen, al was 't voor 't huishouen 'n záákje - 't had den waarachtigen schijn, alsof de oom-van-vijftien gulden diénsten bewees. Tante Ninette vatte 't zoo op. Die zat vergroeid in 'r geknor over de drie familieleden die ze o n d e r h i e l d . En de twee ouwetjes, blij met 't warme thuis, aanvaardden alles in dankbaarheid. Zoo ko-

ninklijk-lekker was 't nergens met zes gulden te doen.

Tante Marretje hokte den heelen dag in den leunstoel, bij 't linkerraam - oom Edi bekauwde z'n nicotine-zwarte pijp bij 't rechter. Uit gingen ze niet meer. Als ik 's morgens met m'n boekenzeiltje de trap af-ravotte, waren de stoelen nog leeg, stommelde oom Edi, die 't eerst opstond, in de alkoof, bezig z'n wangen met 'n natte handdoek-tip te betten. Om tien uur, na 't onbijt, pakten ze d'r zitje. Hij stopte z'n pijp, nam 'n snuifje. leunde kneuig achterover - zij wreef 'r brilleglazen, las 'm de krant voor, 't ochtendblad, nieuwtje na nieuwtje, politiek en gemengde berichten, advertentie na advertentie. Als 'k om twaalf uur, hongerig de kamer ontrustte, las ze nog, langzaam, bedaard, schel-klankloos, omdat ze met 'r doove ooren 'r eigen geluid niet verstond. Wachtend op m'n drie dikke boterhammen, meer kreeg 'k niet, wong 'k m'n vingers in m'n oorschelpen, om terwijl 'k de rekensommen inpompte, de grijze, dreunende, òn-levende stem niet te hooren. Hij, oom Edi, die op de tast de kamer rondliep - 'k heb zeewater voor me oogen, zei-ie telkens glimlachend-verwonderd - beknikkelde de nieuwtjes, de advertenties, de nàmen, met z'n zilverwit, krulwarrig hoofdje, belachte wijdlippig de dingen-vanouwe-herkenning, mummelde na met de losse tandlooze kaak. Soms moest-ie 'r meer van weten, hadie 'n naam niet goed verstaan, zette-ie de beenige, tanige handen met de smalle vingerkootjes om den mond en beschreeuwde 'r zoo, kraak-stemmig en kuchend, tot ze begreep wat-ie wou. Na 't koffiedrinken deeën ze 'n tukje, over mekaar in de stoelen. Tante Ninette, klaar met 'r huishouen, gromde ze wakker. Je kon 't 'r niet kwalijk nemen. Ze snurkten sàmen zò dat de tullen gordijntjes bewogen en de poes naar de keuken kroop. Uitgerust bleven

ze over mekaar zitten, allebei naar buiten kijkend, naar 't sukkelstraatje met z'n kruidenierswinkel, waschvrouw en kruierskelder. Tot etenstijd spraken ze haast geen woord. Hij rookte, snoof, wrikte 't kinnebakje om den doorkauwden pijpsteen; zij, onbeweeglijk, de oogen verzwommen achter de staalglanzende brillenglazen, de bol-aarige knokelhanden ontfut in 'r schoot, scheen in teere bepeinzing de gordijnen, vensters, kozijnen, der overzij-muren te bepraten. Als 'k bij ze zat, zelf stil-droomrige jongen, de avonturen van Cooper, Aimard, Jules Verne verslond, hoefde 'k me vingers niet opnieuw in m'n ooren te kurken, - oom Edi besmakte z'n pijpje - tante Marretje snoof 'r adem, zoo effen van wieglenden slag of ze sliep. 'n Paar maal gebeurde 't, dat 't gelezen boek, doorsnuffeld tot de laatste bladzij, voor me bleef liggen en 'k met de handen om 't hoofd, de zwijgende ouwetjes diep verwonderd aanstaarde. Wat raar, dacht je, de suizlende kamerstille bedroomend: wat raar - wat angstig - wat hebben ze 'r an zoo over mekander te soezen - de een doof - de ander half blind - wat 'n plezier om je mond te houen - mekander is an te gapen. En als je om negen uur naar bed werd gezonden, heen-gedreigd door de stuursche mans-oogen van tante Ninette - als je viezig tante Marretje 'n zoen op 'r droog-dor gezicht had gegeven - en je warme hand had gevoeld in de kille knokeligheid van oom Edi - als je in 't donker, in de andere alkoof, onder de warmte der dekens 't stemmengezoem en de enkele straatgeluiden lei te beluistren, dan leek 't leven je 'n ding van huilerige verveling en de sukkelige tevredenheid der twee ouwe menschen maakte je onrustig.... Dom kalf, slaperig kind als 'k was, had 'k geen vleugje vermoeden van de schoonheid van zulk 'n

bezonken bestaan, van de goddelijke innigheid van 'n huwelijk op de grens van leven en dood. Als 'k ze nù in m'n verbeelding zie zitten, de grijze en witte hoofdjes bij de vensters - over mekaar - niets vragend - niets beantwoordend - niet bewegend - overgegeven aan 't klein, verzeefd gerucht van mensen en dingen - vriendlijk-gebaarloos verzonken in evenwichtig niets - dan voel 'k 'n zonderling geluk - 'n geluk dat bij jezelf altijd te laat komt. Laat 'k verder vertellen! Naar 't andre kunnen jullie niet nieuwsgierig zijn.

Midden in den winter, heel plotseling, stierf tante Marretje. 's Morgens dronk ze nog 'r kom koffie bij 't raam - 's avonds was ze dood. Den volgenden middag, aan de hand gehouden door oom Bernard, die thuis was gebleven, mocht 'k 'r even zien. Ze was niet veranderd. Ze lei op de schoone lakens met 't zelfde straf-rustig gezichtje. 'r Grijs-zilverig haar, door tante Ninette netjes gekamd, scheidde onder de muts

'Blijft ze slapen?' vroeg ik angstig.

'Ja,' zei oom Bernard, 't was 'n best wijf - onthou dat voor later.'

Meer zei-ie niet - meer vroeg ik niet - blij als 'k was dat-ie me wegtrok.

In de voorkamer, voor het neergelaten gordijn, 'n beetje gebukter, zonder pijp in den mond, zat oom Edi. Niemand las de krant, niemand sprak. Oom Bernard en tante Ninette gingen fluisterend heen en weer van voor naar achter, ik, koud en angstig, hurkte bij 't fornuis. Twee dagen lang zweeg oom Edi. Soms stond-ie moeilijk op uit z'n stoel, liep op z'n kousen naar de alkoof, keek met troebele oogen de donkerte in. Dan, onzeker, de lippen verklemd in de velspleten van z'n gelaat, stapte-die terug, kraakte neer op z'n ouwe plaats, zát. Z'n zwijgen was zoo ópjagend, zoo hinderlijk-pijnlijk,

dat tante Ninette en oom Bernard 'm om beurten probeerden te troosten.

'Kom nou, Edi,' praatte tante ruw-goedig: 'zit niet as 'n zoutzak, Edi. Versta je me niet, Edi? Je mot an je zelf denken. Edi! Kommetje koffie?'

Hij antwoordde niet, knikte enkel afwerend. Oom Bernard dee 't op zijn manier, 'm opmonterend, 'm 'n lange sigaar toeduwend, - 't grijze manneke zei géen woord, hilde niet, klaagde niet.

Toen kwam de begrafenis. 's Morgens tien stommelden ze even op de nauwe trap. En 'n oogenblik later werden we gewaarschuwd in te stappen. Met de twee ooms zat 'k in de ééne volgkoets. 't Had gesneeuwd. De koets ree als 'n slee zoo zacht. Bij 't kerkhof stonden de paarden telkens stil, zoo als de wielen wegzakten. Met z'n drieën liepen we achter de kist. Met z'n drieën smeten we 'n schep sneeuw en aarde in 't gat. Alleen oom Bernard hilde. Oom Edi en ik staptten weer net zoo in de koets - hij kon niet - ik, bewegend in dwaasangstigen droom, kon nog minder. Vluggen reden we terug. Thuis had tante Ninette krentenbroodjes gesmeerd, sneetjes met boterhammenworst gestapeld. Eerst moest ik m'n Zondagsch pak uittrekken. Tante Ninette haalde de gordijnen op, snee de korsten van oom Edi's boterham. Vroeger dee tante Marretje dat, vroeger zat ze mee aan tafel. Anders was niks veranderd, niemendal. We aten stevig. Op 't kerkhof en in de koets waren we verkleumd. Oom Bernard at als 'n wolf - oom Edi hapte met knabbelende onzekerheid van de reepjes wit met worst - precies zooals-ie voor drie dagen gedaan had. Alleen hij sprak geen wóórd. Als oom Bernard en tante Ninette met 'm babbelden, knikte-die kalm - meepraten dee-ie niet.

Na 't eten ging oom Bernard de deur uit, tante

redderde de kamer, wiesch 't vaatwerk in de keuken. Ik, bij 't fornuis, begon een boek te lezen, keek even op naar oom Edi, die met de ouwe gebaren z'n pijp stopte, den lucifer streek, kleine wolkjes door z'n lippenspleet mepte. Toen, omdat-ie in de houding-van-altijd achterover leunde om 'n slaapje te pakken, las ik in een zet door.

Maar ineens patste 't boek uit m'n handen, werd 'k koud-van-schrik.

Oom Edi praatte. De pijp in zijn hand rustte op z'n knie, z'n hoofd boog wat naar voren. De woorden langzaam bebijtend, schreeuwde-die den leegen stoel toe.

'...Ben je wakker. Marre? 't Is vanmorgen 'n léélijke sneeuwboel geweest'...

'Zeg u wat oom?', vroeg 'k schel-van-angst.

'Ik zeg dat we in geen tijd zooveel sneeuw gehad hebben,' praatte hij, 't andere venster beknikkend.

'Tante is d'r niet, oom' -, zei ik, opstaand.

Z'n troebele oogen keken me aan - 't hoofdje, sterker bezilverd door 't sneeuwbeketst zonlicht van 't raam, boog in nadenken - de pijp beefde op naar den gesloten mond en stuttend in de kussens van den stoel zwéég-ie.

'k Vertelde 't aan oom en tante, die 't niet geloofden. Hij was zoo helder van geest, zoo bij de pinken, meende oom Bernard.

's Avonds in de stilte der kamer - tante dee verstelwerk - oom las de krant - ik werkte m'n schoolschriften bij, bewoog oom Edi onrustig in z'n leuningstoel. De handen om den mond kokerend, hard pratend naar de zij van den ledigen stoel, zei-ie:

'Tocht 't bij jou ook zoo, hè?'

De krant in oom Bernard's hand gritste neer, tante werd doodsbleek.

'Tegen wie heb je 't?' -, vroeg oom Bernard met rauwe stootende stem.

'Tegen wie?' -, haperpraatte 't oude mannetje in verwarringstoon: 'tegen - tegen'....

Meer zei-ie niet. Suffig streek-ie 'n lucifer af, bezog de walmende pijp.

'Da's om iemand de stuipen op z'n lijf te jagen,' gromde tante Ninette met bleek-trillende lippen.

De kamerstille omspon ons weer. Oom las, tante naaide, ik schreef. Ik geloof niet, dat een van ons op z'n gemak was.

Om negen uur stond ik op, gaf 'm 'n bange hand.

Even hield-ie die vast, vroeg, klein-verbaasd: 'Geef je tante Marre vanavond geen zoen?'

'Die is d'r niet,' zei ik, huilend m'n hand lostrekkend.

'Wat doe je nou raar, Edi,' sprak oom Bernard, bleek in den schijn der lamp: 'Marretje is dood - dat wéét je toch!'

'Ja - ja - ja, zéker,' zei-ie, vreemd-glimlachend: 't is de gewoonte, de gewoonte...'

In de eerste dagen na de begrafenis, dachten we dat-ie dement was geworden. Telkens, in z'n eentje of als we 'r bij waren, praatte-die met den stoel, dee-ie ons opschrikken. Dan, verlegen, onnoozelig, zei-ie: "k mot 'r nog an wènnen - 'k zàl d'r wel an wennen'.. En we schrikten niet meer. Ook 's nachts niet, als-ie hardop sprak. Na maanden dee-ie 't nog, knikkend naar de zij van den stoel, bewegend naar de zij van den stoel, ineens luid wat zeggend tot den stoel. Z'n hoofdje was helder en flink en wakker. Als-ie an tafel zat, zei-ie nooit iets vreemds, nooit, nooit. Maar bij 't raam, vergat-ie, praatte-die, vroeg-ie of ze geen kouwe voeten had, of ze den wind hoorde, 't kletteren van den regen... Ik bang, schrikachtig, dorst niet met 'm alléén blijven... Dat is m'n vertelsel. 'n Jaar later stierf-ie. Als 'k jullie verveeld heb, moet je bedenken, dat 't me, als kind, èrg getroffen heeft...'

1 Maart 1905.

‘Gouvernante interne’...

Het zou 'n sprookje geweest zijn, als de héélintiemen niet van den reëelen ondergrond hadden geweten - van de zich herhalende, wonderbaarlijke bofferij met de hóógste nummers in buitenlandsche loterijen en van wat meer daaraan vastzat.

Voor outsiders bleef 't mysterie.

De Kuiten, ongemeen in de buurt bekend als nijvere, oppassende lieden, die sinds jaar en dag handel in boter en kaas dreven - bij drukte tezaam achter de toonbank - de Kuiten met hun renommée van beste Leidsche en zoetemelksche, van boter als room en van versche Hollandsche eieren, deden zonder iemand aanzegging te doen, hun aardigbeklant zaakje aan 'n gepensioneerde weduwe over en... verdwenen.

In den eersten tijd wist niemand waarheen. De buurt begreep 'r geen sikkepit van. Menschen met zès kinderen en een op komst, die stil gingen leven - wiè die nog 'n paar weken geleden om 'n ons roomboter kwam, had 't kunnen vermoeden! De Kuiten leken zoo volmaakt weg, als menschlijkerwijs denkbaar is, toen na vele maanden 't eene gerucht 't andere volgde. De juffrouw uit de turfnering-aan-de-overzij had gehoord dat ze op de Keizersgracht 'n e i g e n huis bewoonden - de kruidenier-naastan, die ze toch deksels goed kende, deed 'r 'n eed op,

dat-ie ze in 'n loge van den Stadsschouwburg had aanschouwd - 'n ander had ze in Café Américain zien binnengaan.

Kortom, 'r was met den glimmenden dikken man, die op de propere toonbank van 't boter-en-kaaswinkeltje, jarenlang met 't groote mes onsjes Leidsche en zoetemelksche had gesneden, en met de schrale stroeve vrouw, wier houten schep de kluitjes boter, zonder 'n schijn van overwicht uit de vaatjes stak, een geheimnis geschied.

In de eerste periode na de bofferij, in welker finesses wij ons niet verder te verdiepen hebben, leefden de Kuiten 'n weinig onplezierig. De overgang was te bruske. Maar de wetenschap dat ze 't s o l i e d e konden doen èn de hartelijkheid der nieuwe omgeving, het onaantastbaar respect dat elk léég hoofd met 'n vòlle beurs dwingt, gepaard aan 't accomodatieen assimilatie-vermogen van 'n normaal mensch, deden hen spoedig de aangename kalmte en gebarenzekerheid van gracht-bewoners accepteren. 't Vlotte den heer Kuit eerder dan mevrouw. Want 'n man, zoolang-ie z'n mond houdt - wie is wijzer dan 'n zwijger? - is al dadelijk door de snit van z'n kleeding, de punting van z'n boord, de helderheid zijner manchetten, de verzorgdheid van z'n baard, 'n volkomen h e e r , terwijl 'n vrouw, hoe duur van dure kleedij, hoed, kapsel, door 'n niet te verklaren ietsje, het onzegbare dat den a r t i e s t van den m a k e r onderscheidt, het aroom van haar verleden (c.q. Leidsche en boterkluiten) behoudt. De meest gedecideerde last, de waarlijke plaag van 't nieuw huis, werden de kinderen. Het zevende - achter de toonbank op komst - accomodeerde zich onmiddellijk, omdat de beschavings-toestand van 'n zuigeling meer met flesch en luier dan met eene deftige

gracht harmonieert. De vier dochters, Jansie, Keetje, Mina, Hendrika en de twee zoons, Willem en Piet, varleerend van tien tot twee jaar, te zeer behept met de allures, de gesprek-methode, het savoir-vivre der allen goeden toon missende achterbuurt-straat, waar ze geravot, geknikkerd, gesnoept, gedrensd hadden, aanvaardden de nieuwe situatie van 't nieuwe huis en de nieuwe kleeren met bedenkelijken tegenstand. Binnenskamers kon 't 'r mee door - al keken de meiden raar - buiten moest 't met geweld bedwongen worden. Ook die ergernissen weken. Jansie en Willem werden naar een particuliere school gezonden - voor de vijf anderen kwam 'n kindermeid.

En het peil van hun aller leven steeg... Met woorden is zulk eene heffing niet aan te duiden. Er is eene Keplersche wet voor planeten en sterren, een theorie der atomen-groepeering, een argumenteerbare eindgrens van menschelijk weten, eene bepaling der zwaartekracht en affiniteit, een chemisch bacteriënproces, een redelijke maat van natuurkracht en storing, eene systematiseering van het zichtbare en onzienlijke des levens - èn er is een ongeschreven, hoewel superbe wisselgang der stands-cirkelwerking, die in iedere familie één of wel een réeks voorvaderen en voormoederen met werkhanden en schootsvel gedooft. De oergrootvader achter een kar met sinaasappelen - de grootpa achter de toonbank - de vader rentenierend, met 'n bedarende napraat over de appelenkar in z'n sfeer - de zoon: advocaat, doctor, lid van Provinciale Staten of Kamer - waarom zou eene dergelijke uitbotting, mits in het aureool van welvaart en specie, niet in de lijn der schoonste cultuur liggen?

De Kuiten, ter Keizersgracht ontpoppend, schakelden in de rij.

Zij bewogen opwaarts. Van dal naar bergtop.

Gelijk het in héél-oude families andersom pleegt te golven.

Jàren na deze onmisbare inleiding - de zuigeling was al 'n kerel van vier - verlekkerde zich de heer Kuit aan den van derden afgeneusden inval, om voor de kinderen eene Fransche gouvernante te nemen.

In déze evolutie zijner familie leerden we hem op 'n badplaatsje kennen. Ze hadden de tochtigste, duurste villa aan den zee-boulevard gehuurd, werden op thees bij lang-geen-toeschietelijke menschen gevraagd, bewogen zich met de terughouding van gezeten burgers, die niet verlangend zijn 'nieuwe kennissen' te garen.

's Morgens vroeg wandelden de jonge Kuit-jes, door de Fransche gouvernante begeleid, naar het strand, keurig, niet opzichtig gekleed - Jansie, Keetje, Mina, Hendrika voorop, de jongens achteraan met de Demoiselle. Meneer, mevrouw, later bij de hand, passeerden ons huis tegen tien uur - hij gesoigneerd, vet, gezond, met den beursstap van 'n aanzienlijk provinciaal kantoorheer, die 'r 'n twintigtal klerken op nahoudt - zij, gezet, stroef, stijf, met 'n ontevreden trekking om den mond en 'n à j o u r gewerkte modeblouse, die meer liet vermoeden dan wenschelijk was. Terwijl de Fransche gouvernante met de kinderen op 't strand was, namen mijnheer en mevrouw 'n bad, b a i n - m i x t e . 's Middags, bij niet te warm weer, wandelden ze zonder kinderen of toerden de omstreken af. Eerst nà 't middagmaal, als ze dat thuis namen, mocht Demoiselle met de meisjes en jongens 'n half uurtje binnenkomen.

Dan zat mevrouw gereserveerd in 'r stoel, koeltjes

knikkend, opmerking makend over 'n das die in kreukels hing, kritisch pratend over Jansie's haar, Keetje's bottines, Mina's handen. Willem's nagels. Meneer 'n beetje meer joviaal, met moeite z'n gezonde grappigheid bedwingend bij mevrouw's onvermurwbare oogen, stoeide met de jongens, voor zoover de beschaving 't toeliet.

Plat van accent, met 'r Fransch vechtend, als 'n boer op 'n begrafenis met z'n hoogen hoed, zich overigens volstrekt niet geneerend, òmdàt ze betaalde, controleerde mevrouw de opvoeding van 'r kinderen.

'...Maddemoizelle, Willèm a mains sales - ça doit pas.' Ze bedoelde dat Willem vuile nagels had, maar omdat ze op de verfransching van nagel niet komen kon, 't vitterig verschil tusschen o n g l e en o n c l e al meer last had gegeven, en Demoiselle genoeg gezond verstand bezat, om te weten dat nagel en hand één waren, duidde ze de rest aan, door Willem's smerigen jongenspoot tusschen duim en wijsvinger te vatten, en met 'n vrijen vinger de bezwarende rouwranden te indikeeren.

'Je l'ai dit trois fois,' verweerde zich de gouvernante tegen de vernietigende oogknippering van mevrouw; 'Je lui ai dit trois fois, de se laver les mains. C'est de sa propre faute. Il fait ce que bon lui semble. Il a été désobéissant toute la journée. Madame le connaît un petit peu'....

'Ça d o i t pas,' herhaalde mevrouw bot, de eruptie van 't snel-aanvloeiend Fransch uit den mond van 't meisje met kalme zekerheid domineerend: 'Ça doit pas. Woilà tout'.... Met 'n 'Woilà tout' coupeerde ze alles.

Terugleunend in 'r stoel, de beringde handen vouwend, bespon ze 'n opmerking over 'n slependen veter uit Hendrika's bottine. Doch niet in staat dezelve officiëel te formuleeren, 'r aanloop met 'n

nieuwe oogknippering nemend, wees ze 't ongeval met 'n nekbuiging aan, en zeide: 'Et ça doit pas!'

'Je le regrette fort, madame,' sprak de Fransche juffrouw, vriendelijk bukkend om den veter te knopen: 'C'est pas de ma faute. Ça peut arriver, sans qu'on ne le sache. Je suppose qu'en descendant l'escalier, le petit malheur'....

'Ça doit pas. Woilà tout?', viel mevrouw haar in de rede.

Meneer, die wel 'n duit in 't zakje had willen doen, zag tegen de Fransche zins-construeering op, hield z'n mond.

En de gouvernante zweeg.

Ze was 'n stil-bleek meisje, met aangenaam-voornaam gelaat en 'n krachtigen kleinen mond, die meer geschikt scheen bevelen te geven, dan over kindernagels of 'n veter hard gevallen te worden. Zonderlinge tegenstelling met de Kuiten, die gepraedestineerd waren opwaarts te gaan, van het dal naar den bergtop - bevond zich de Demoiselle in de neergaande linie van 'n patriciërs-geslacht, dat gedurende generaties de weelde van den kommando-toon had gekend, nu zóózeer aan lager wal stuiptrok, dat het voortreffelijk Fransch en de goede manieren den neurasthenischen nazaten tot 'n bestaansmiddel werd. Mama leefde van wat Demoiselle en 'r zusters inbrachten. 't Was 'n familie-gepeuter van pijnigende zorgjes, kwelling, vernedering geworden. De moeder, dame in 'r doen en laten, had nog de meest hechte herinnering aan 'n beter-geconditioneerde jeugd - de dochters, enkel met de ras-kwaliteiten van 'n eertijds bekrond nest, zakten zonder diep-gevoeld leed van de laatste glooiing in het dal. De een, getrouwd met 'n aannemer, die 't niet kon bolwerken, was in 't geworstel voor vier kinderen al zoo verdaan, dat 'r gelaat de snijdende kerven van 'n geknauwde

burgerjuffrouw droeg - de tweede, coupeuse bij 'n modiste, vree vier jaar met 'n kantoorklerk, die zestig gulden per maand verdiende - de derde, na vergeefs getob om 'n akte als onderwijzeres te halen, had op de advertentie der Kuiten geschreven, was g o u v e r n a n t e i n t e r n e geworden.

De cirkelgang der cultuur bracht tezaam - de bergtop-waarts strevende familie, welke in eerbare onsjes zoetemelksche en roomboter had gekruimeld - de verfossielde, wier laatste geleding in de massa brood-zoekers oploste.

Ongetwijfeld, nòòit zou de heer Kuit, na nòg twintig jaar accomodatie en assimilatie, in eene mésalliance met 'n spruit van den-gefailleerden-aannemerstak toestemmen....

Op 'n dag, ten tijde van ons vluchtig samentreffen met de familie, had eene noodlottige uitbarsting plaats.

Mevrouw Kuit was jarig. Om 't feest aangenaam, in stands-verhouding te vieren, had meneer 'n naburigen j a r d i n d e p l a i s i r afgehuurd. Met 'n twaalfstal victoria's en jan-pleiziers, werden de gasten anderhalf uur ver vervoerd. De Kuiten onthaalden op afternoon-tea, en tegen zes uur was voor de ouderen een kostelijk maal in de overdekte serre aangerecht. De ongeveer dertig kinderen aten afzonderlijk met de gouvernante interne en de kindermeiden der andere families.

Er werd, tegen àlle pogingen in, door de Haagsche dames en heeren 'n Fransch gesproken, dat den onlittérrairsten kok zou hebben doen rillen. De vrouw van den schatrijken bezitter eener tabaksplantage, zei met den prettigsten glimlach, dat ze hoopte vóór vannacht d o u z e h e u r e s thuis te zijn - de ega van 'n diamant-flonkerenden ex-porteur in geslachte

varkens, die elk woord met 'n sj begon, alsof ze in sjele i cadanseerde, betituleerde 't ding waarvan ze den naam niet wist met s j o s e . 't Was sjose voor, sjose na.

'Garsjon, donnez-moi sjette sjose' - 'Mesjeu, passe moi la sjose, sievoeplè'. Er bestond geen olie-en-azijnstel, geen vischvork, geen versche ananas, geen tandenstoker. Er was de S j o s e . In dien sjosetrant, met af en toe 't verheffinkje van 'n café-chantant-expressie, als 'rigolo', 'galette', 'coccu', 'je m'en fiche' etc; uitdrukkingen die 'n Franschman zich niet zou veroorloven, maar bij kwalijk-sprekenden gemeengoed zijn geworden, horte 't opgewekt gesprek.

Kort voor 't middagmaal, bij de apéritiefs, door de vrouw van den exporteur als 'imperatief' geslurpt, werd de gezellige atmosfeer, ten koste der gouvernante-interne, aanmerkelijk vertroebeld. Of 't 'n betreurenswaardig nawee van 'r nog niet heelemaal ingesluimerde familie-trots was - òf 'n oogenblik baloorigheid over 't aan moeten zitten met de brooddronken dienstmeiden - op zeker oogenblik van Franschen bok en Hollandsche sjose, antwoordde ze op 'n vraag van mevrouw in zeer zuiver Hollandsch.

'Qu's-que wous diet?', vroeg mevrouw Kuit rood van verslagenheid.

'Ik zeg,' zei 't voornaam gezichtje: 'dat er voor de 'kinderen al gedèkt is'.

'Comprend pas,' sprak mevrouw, zóo ijzig-strak van gelaat, dat 't 'n stilte in de gesprek-drukte gaf: 'Comprend pas. Woilà tout!'

'Qu'est-ce elle sjante?', vroeg de vrouw van den exporteur.

'U vraagt of er voor de kinderen gedekt is,' hernam de degeneratie eener generatie: 'en ik zeg, dàt er voor gezorgd is.'

‘Comprend pas,’ vijandigde mevrouw, opstuttend van verontwaardiging.

Toen, op haar beurt bloedrood van ingehouden drift, zoo snel pratend, dat 't als in één zin van 'r lippen kwam, snibbigde de demoiselle:

‘Faut-il dire ça trois fois? Une table est réservée, pour les enfants et une pour nous. Seulement le propriétaire veut savoir à quelle heure nous allons commencer et s'il doit servir en même temps!’

‘C'est bon. Allez,’ repliceerde mevrouw uit de hoogte.

Uit 'r humeur ging 't meisje. Blijkbaar met opzet, antwoordde ze den heelen tijd voor 't eten, aan ieder die 'r in geradbraakt Fransch wat vroeg, in òngewoon Hollandsch.

De heer Kuit was 'r beduusd van.

‘As 'k,’ redeneerde hij bij 't dessert, toen de wijn de tongen zóó los had gemaakt, dat ze niet meer in fransche montuur waren te houden: ‘as 'k voor me kinderen d'r opvoeding, waaran 'k duizenden bestee, 'n fransche gouvernante neem, dan mot die in fr à n s c h weten te àntwòorden! Sakkrenom!’

‘Sjest 'n hollandaise,’ zei de bediamanteerde dame.

‘Elle peut aller. Voilà tout,’ stroefde mevrouw: ‘Als 'k op Fransch huur, mot 't Fransch wezen.’

‘Da's margarine in plaats van natuurboter,’ begon meneer te betoogen - dan verward-struikelend over 't hatelijk parabool, dat den aanwezigen intimi het beeld van zindelijk-gerijde vaatjes en kleurige Edammers, door de fluiden der pousse, deed her-schouwen, mede gehitst door een schichtige vonk in de oogen van haar, bij wie eens de étincelle voor hèm was ontwaakt, wrevelde-ie snel: ....“t is ongehoord! 't Is bedrog! As je wèl is 'n ènkele keer, 'n hòøgst-enkele keer met je vrouw Hollandsch praat, om niet door

je gouvernante beluisterd te worden, ben je met wat misschien 'n geheim is an zoo een overgeleverd! Ze gaat 'r morgen uit'...

'Kom!' glimlachte mevrouw supérieur: '... ik had 'r door - en allang - 'r accent leek me zoo bèzònder, zoo hoe zal 'k 't zeggen, zoo b e l g e . 't Begroot mijn niemendal' - en in 't Fransch vervolgend, omdat 'n kellner met chartreuse in den kring draaide, zei ze nog eens: 'Elle peut àller, àller! Woilà!'

Twee uur later reden de victoria's en de jan-pleziers, met de vroolijk-zingende kinderen, door 't donker-angstige Bosch.

De Française wàs door mevrouw al in 't Hollandsch a p a r t genomen.

6 Jan. 1906.

Bij de oevers der Lethe.

't Sloeg 'n paniek in de kamer.

Het zon-dampend licht der lamp, met 'r wieglende kralen franje, leek in 't wild-dreigend grauwen van 'n wolk-monster te vluchten.

De gelaten, als bedruild door 'n verstarde schijn, heesch-bleek en ontdaan, met doodsbeving betogen, weken terzijde, de oogen en monden zwartelijk puilend.

Diep gurgel-zwellend stoof uit de hoeken een ratelfluitende wind, die 't streepjestapijt dee flappen, builen, domp nederploffen, 't tafelkleed greep en verwrong in een kolkende, krijschende wervling.

Eén stervensangstig oogenblik zogen kopjes en koekjes van 't blad, òpgeschord als blaren en takken in zwiepend orkane-gestuij, barstend aan tegen 't plafond dat de schilfers en bladders als voortgejoeld schuim uit een branding neerkwakten.

't Behang door de drieste beuking geschud en doorgolfd, knauwde en stompte portretjes en prenten.

't Gaf een hijgend gesteun en geklaag, een kermend gerucht, een gerasp van in stikking smorende kreten.

Dan, bulkender gromde de wind - de lamp an 'r kettingen zwiepend, roetklodders geulend in hortenden zwaai.

De raamgordijnen, gekeild in de luchten, geslagen,

gescheurd, smeten hun sissende flarden naar 't krakend, opbollend, loeiend behang en een kopje uit de wervling gemokerd, spatte z'n gruis en z'n splinters naar 't wijkende zeil...

Op m'n woord, 't wàs 'n Paniek.

Tante Bep, die - 't folterkamerachtige der symboliek zij hiermede bezworen - 't kopje afgestooten had, een der goeie en dure visitekopjes, hield 'r tien vette, welgeschapen vingers als een afwerend pantser voor 't plots bloedloos gelaat. 'r Oogleden beknipperden 't koude vocht van 'r oogen. 'r Adem stònd. 'r Adem, 'r hart, 'r longen stonden. Ze voelde niets, dacht niets, had alleen de glimming voor zich, de nickelen glimming met de zes fel-zwarte gaatjes.

Saar, 'r dochter, van den stoel gewerveld, klampte 'r handen om de leuning, keek naar de verwoesting der schertjes, kéek, doch met in angst-rimpel schuilende oogen.

Sjarles, de man van Bep en vader van Saar, zat verzakt op z'n stoel, 't hoofd heengebogen, geschut achter den buffelend-gehoekten arm.

Het wàs een paniek. Vader, moeder, dochter bleven eenzelfde moment spraakloos, gestriemd, gebiologeerd door 't staal-glanzende, 't geblink, de vlam-vonkjes, de zes fatale, grondeloos zwarte, dreigende oogen.

Joop, schoonzoon, man van Saar - nu zijt ge in de personensituatie - die de paniek, den gierenden, gillenden schrik door de kamer gestuipt had, liet het *s i n i s t e r - b l i n k e n d e* aarzelend zakken, klam en benepen lachend, omdat op zonneschijn regen volgt, op storm reactie en op 'n schrik die je je intiemste huisgenooten èn je vrouw op 't lijf jaagt, na de eerste onthutsingen, 'n dikke uitbrander pleegt te volbloesemen.

Joop hield een *r e v o l v e r*, een zesloops, een nicklen in de beringd-bleeke hand. De zaak was - nog

even profiteerend van de panische orgie, mag een historisch overzicht gelascht worden! - dat Joop, die voor de gezelligheid vader en moeder van z'n vrouw te gast had, in 'n nieuwe stadswijk woonde, een te avond griezelige wijk met huizen in aanbouw en duistere velden. Bij dag, als de zon 't niet bemorst groen met 'r verrukkingen te vlam zette, koppels werklieden in de aardgroeven riolen metselden, bonkige paarden kipkarren over de rails trokken, de schellen van de karweien op vaste uren luidden, was de moderne benedenwoning met 'r erker en veranda 'n honnig zitje, maar in 't avondduister, in diepste eenzaamheid, beluisterde schoonvader elk geritsel, werd schoonmoeder bang, en Saar, zenuwachtig vrouwtje, die van 't begin tegen de woning op had gezien, wekte 'r man om 'n haverklap. Toen gebeurde 'r drie woningen verder 'n echte onvervalschte niet romantische inbraak, wel is waar zonder moord, omdat 'r niemand thuis was, maar 't had 'n moord kunnen worden als er weerstand geweest was - 'n op 'n bedsteeplank verborgen kistje met zes zilveren theelepels werd gemoerd. De bovenburen hadden gerucht gehoord - an geen kwaad gedacht. En al zei de publieke opinie in de buurt, dat de zes lepels al-z'n-leven pleet waren - zilver, dat zat nog! - dat kon je makkelijk wijsmaken as 't 'r niet meer was - al lasterde Opinie op bedenkelijke en afkeurenswaardige wijze, de inbraak wàs geschied. Duisterlingen hadden een slag geslagen. Justitie, politie onderzochten ter plaatse. Vergeefs. De eenzame wijk bij de zwarte geheimzinnige velden, kreeg een niet gunstigen naam, niet gunstig voor de huiseigenaren, niet stillend voor de gemoedsrust der het murenvocht wegstokende eerste bewoners. De buurlui links en rechts van den erker, gezinnen met veel kinderen, poesen en honden, leefden uiterlijk-onbewogen voort. Joop opgehitst

door de twee vrouwen en den schoonvader, Joop die tot 's avonds over tien en uitbleef omdat-ie een manufactuurzaak in de stad had, kocht eerst een roodharigen hond met leege zwampekken om en naast den kop. 't Dier, ditmaal ondankbaar voor beentjes en voor brood - ook dichters vergissen zich - verdween in de duisternis des nachts, toen Sjarles, zoowel timide voor hond als duister, 'm aan 'n eind sajiet uitliet. Althans hij beweerde dat-ie 'm vástgehouen had - 'n beweersel dat Bep bij 't zilver der gestolen lepels vergeleek, omdat Sjarles geen man was om 'n hond van die ruige kracht te regeeren. De hond wàs weg, bleef weg. De inbraak wàs geschied, de inbrekers, te gevat, niet gevat. Saar, ondersteboven zenuwvrouwtje, zat dien nacht met gespannen pupillen de waarschijnlijkheid te bedrochtelijken dat ze 't beest met gebrajen stukjes spons hadden gelokt. Hij was al te zéér gewend aan 't huis. Driemaal bij daglicht, daar konden zij en moeder 'n eed op doen, was-ie lòs buiten geweest, los: versta je? - driemaal had-ie voor de deur geblaft en 'r nou zoo ineene vandoor - as 't geen opzet was, liet zij zich villen. Joop zweeg, sliep weinig, kreeg van den hondenvrager de pertinente verzekering dat de roodharige-met-de-zwampekken hoegenaamd geen karakter had om 'r zoom in tusschenuit te trekken en kocht voor 'n prikje in 'n tweede-hands-magazijn 'n revolver, die glom als 'n vijvertje bij maanlicht. 'n Zinken doosje met patronen kreeg-ie toe. De revolver-koopman wees 'm hóe-ie de patronen in het réservoir moest steken, hóe je 't moordenaarsinstrument geladen kon bewaren, zonder eenig gevaar - Joop vond 't voorzigtiger de zaak òntladden mee te nemen. Voor-ie de revolver in z'n achterzak liet glijden, haalde-die minstens dertig maal den

haan over, bekeek elk der zes lopen tegen het licht. 'n Ongeluk lei in 'n klein hoekje - hij was geen man voor zulke exorbitante ontdekkingen. 't Doosje met de patronen in 'n wolligen lap gewikkeld, droeg-ie in z'n buitenjaszak, vooral niet in de buurt van de lucifers. Half elf thuis gekomen, was-ie kalm, benauwend-kalm bij de tafel gaan zitten en toen, nà de vragen over de affaire, schoonma glimlacherig-angstig vertelde dat 'r zoo'n rare vent tweemaal voorbij 'traam was gelopen, had hij brutaal hârd gelachen en met een kille poenigheid geroepen dat die rare vent vannacht dan maar most in breken as-ie 'r plezier in had! Kribbig-nerveus had Saar gegeven dat-ie zoo hârd niet most lachen en Sjarles vond dat geen gijn op de late nacht. Toen, in behaaglijk paroxysme van kracht en jeugd, had Joop ineens de revolver, de blinkende, glimmende, sinistere voor zich gehouden en om beurten schoonpa, schoonma en vrouw onder 't vizier genomen. Dat floepte de paniek, de straks en schóónbeschrevene, in de kamer, stiet het dure visite-kopje van tafel, folterde de heele familie tot radeloos zwijgen, deed eene felle reactie geboren worden.....

Bep, schoonma, rauwde het eerst een kréét ('t wàs geen kreet, geen menschelijk geluid, doch hoe zal mèn voor den òngearticuleerden klank eener benepen ziel 't kleurig wóórd vinden?), Bep krijtte 't eerst tusschen de pantsering harer tien gedegen vingers....

'Doe weg! Doe weg! Ben je krankzinnig!'

Het de gruwelstilte doorklievend g e k r i j t , schokte Saar en Sjarles uit hun bewustloosheid.

'Hou de loop van ons weg! Weg met de loop!' -, gilte Saar, angstig terugdeinzend.

“k Doe d'r 'n vloek op dat je 'm 't raam uitsmijt!’, heftigde Sjarles, opspringend met bol lawaai.

De revolver in de bleeke hand bemikte den trekpot van 't goeie theeservies, begon gevaarlijk te schudden op Joop's gelach.

‘As j'm nièt wegdoet!’ -, schreeuwde Saar naar de verste zij wijkend: ‘loop 'k de deur uit’.

‘Schei uit met je krankzinnig gelach!’ -, schorde Bep, zenuw-bleek: ‘schei uit - hij gaat daar af uit z'n eigen!’

‘Ik doe d'r 'n vloek op!’, lawaaide weer Sjarles: ‘dat j'm 't raam uit smijt!’

Ze keken 'm alle drie zóó verwoed aan, zóó om-niet-mee-te-gekken, dat z'n gelach als 'n zeepbel knapte.

‘Wat schreeuw je! Wat raas je!’ -, zei-ie op 't nijdige af - in eens menschen stemming raken uitersten mekander! -: ‘k ben geen kind. Hij is òngelajen’....

‘t Klonk als 'n kalmeering, had geen effect. Het glinsterend, walgelijk-glanzend moordenaarsding met z'n zes zwarte moordenaarsoogen, had de kamerhuiselijkheid zoo aan stukken gekerfd, zóó te pletter gegruisd, de rust van burgermensen zóó ver-paniekt dat Sjarles, Bep en Saar hinderlijk-bleek en waarlijk bevend 'm met forsche verontwaardiging te lijf gingen.

‘Hei je verstaan, Joop, hou de mònd weg!’

‘Hou je vinger van de haan!’

‘Smijt 'm 't raam uit!’

‘Krijsch niet zoo voor de burenen!’, kalmeerde Joop nog eens: ‘d'r zit niet één kogel in - op me woord van werchtig. De kogels hei 'k hièr!’

Glimlachend-s t u p i e d e lei-ie 't doosje in den wollen doek op tafel.

‘Hij is krankzinnig. Hij is stapel!’, schreeuwde Saar, 'r gezicht in zenuw-angsten versmald: ‘dat leit-ie ònder de lamp!’

'Kruit bij de lamp!' D'r gebeure ongelukke! -, riep schoonma, den deurknop in 'r hand.

Sjarles kreeg 'n aanval-van-woede. Bang als-ie was voor duister, honden en z'n vrouw, kon-ie met onbedaarlijke onstuimigheid tegen z'n schoonzoon losbrullen.

'Gek! Groote nar! Mot je dat meebrengen! 't Raam uit! 't Raam uit! 'k Doe d'r 'n vloek op!

'Wel allemachtig!' -, stoof Joop op, de revolver driftig voor zich uit: 'voor wie doe 'k 't? Heb ik de hond laten lopen? Ik ben niet gek - jullie zijn stapel! Daar - nou zal 'k de haan zesmaal overtrekken, dan kan je hóóren!'

Z'n vinger b e n a d e r d e den metalen slier, maar nog vóór ie had overgehaald, snikte Saar 'r ontzetting:

'Leg je 'm neer! Leg je 'm neer! As je één keer trekt, schreeuw 'k de burens bij mekaar! Hoor je, vader! Schuif 't raam op, vader! Om me de doodschrik op me lijf te jagen! Schuif 't raam op, vader! Hij 's in staat om te schieten!'

'k Roep zóó om politie, kwajongen, zot-van-'n gek!' -, brulde Sjarles.

Paf, absoluut geslagen, lei schoonzoon de revolver op tafel. En daar de loop thans de ongevaarlijke straatzij bedreigde, kwam er een wapenstilstand.

'Nou zeg 'k niks meer,' redeneerde hij, grimmig op 'n stoel ploffend: 'da's nog nooit gezien - da's ongehoord - dat mot in de krant - drie gróóte menschen die 't op d'r zenuwe krijgen, as ze 'n ongelajen revolver zien. Ik zeg niks meer'...

'As je 'm niet in de kast sluit, kom ik niet zitten,' stevigde schoonma.

'Hij is ò n g e l a j e n !' -, schreeuwde schoonzoon voor de zooveelste maal: 'ongelajen! Ongelajen!'

'Wat hei jij voor verstand van gelajen of òngelajen, dwarskop!' ruziede Saar: 'jij zou mijn vader

en moeder op de late nacht, 'n beroerte bezorgen!

'As hij 'm niet opbergt, doe ik 't!' zei vader heldhaftig tafelwaarts buigend.

'Jij blijft 'r af!' beval Beppie stug: 'misschien ja, as j'm verkeerd anpakt, bástst-ie los!'

Nog eens p o o g d e schoonzoon.

'As 'k 'm nou zesmaal u i t 't r á á m aftrek,' sprak-ie in overredingstoon: 'en je 'm zesmaal hóórt knippen - ben je dán overtuigd? Kenne d'r dan nòg ongelukken gebeuren?'

'Al trek j'm hònderdmaal af,' weigerde schoonmama giftig: 'dan vertrouw 'k je nog niet! Dan ken 'r bij de honderd en zooveelste maal nòg 'n barsting uit komme! Weet jij veel van die dingen! Hou je bij je negotie! Wat sleep je zoo'n smerig ding in huis! Weet met z'n centen geen raad! Wil me daar in de late nacht uit 't raam gaan knallen, om de burenen in d'r slaap te storen! Misschien ja, zien ze jóú mòrgen voor de inbreker van de lepels an!'

In het breede en wel-overpeinsde had ze nàmens Sjarles en Saar gesproken. Elk van 'r meeningen werd beknikt.

'Je leest dùizend keer van menschen die doodgeschoten worden door 'n òngelajen geweer,' kittigde Saar, nu met wat meer menselijke kleur: 'k hei liever tièn dieven in me huis as één zoo'n ding-van gevaar. As we 'm niet met z'n allen tegen houen, schiet-ie mooglijk u of mijn dood! Geen cent nagedachte. Zal 'm z'n zorg zijn! Trouwt-ie morgen 'n ander!'

'Zal ik jóú wat zeggen!' begon Joop met de bedoeling ráák los te komen, maar zich met ijzeren wil bedwingend, zéker van z'n argumenten, hernam ie in kalmte: 'As je één kogel vindt, betaal 'k voor elke kogel 'n bankie! Nou? Nou? Doet u mijn 't plezier, vader, en kijk u na de lamp dóór de gáát-

jes, een voor een. As u in geen van de gaatjes 'n kogel ziet zitten, is u dàn gerust?’

‘Je steekt 'r geen vin na uit,’ zei Beppie bezonken: ‘je komt 'r niet an.’

‘Hoe krijgt men de inval!’ praatte Saar prettiger; ‘hoe durft men 't meesjouwen!’

‘Kijk u door de gáátjes!’ inviteerde Joop dringend.

‘As 'k genoeg van me leven heb,’ driftigde Sjarles; ‘en hou d'r nou mee op! Berg 't in de kast! En dat kruit, leg je in 'n glas wáter. Droog laat je 't niet’...

‘Nou ziét-u,’ grunnekte schoonzoon voor zich heen: ‘nou zièt u an u zelf wàt je an 'n revolver heb! As ze jà inbreken gaan ze an de haal, enkel as ze 'm zien! Je hoeft 'm nie eens te lajen! Met stukkies gebrajen spons, hebben ze lauw kans!’

‘Hoor!’ zei moeder met soevereine minachting: ‘hoor! As of iemand, die 't om zoo te zeggen z'n brood is, niet an de buitenkant ruiken ken of d'r kruit in zit!’

‘Dat kenne ze niet!’

‘Hoor! Nou strijd-ie as laast over de prijs van 't gas! Heit-ie ook 'n uur volgehouden! As i k inbreker ben, zie 'k van bûiten of-die gelajen is!’

‘Dan zeg 'k niks meer,’ zei Joop met wit-ballige oogen naar 't plafond kijkend:

‘maar dát zeg 'k nog, dat-ie vannacht naast me bed komt te leggen op 't nachtkassie.’

‘Dan weet ik, dat ik niet na bed kom,’ vinnigde Saar: ‘God zal mijn bewaren! Dan doe 'k geen oog toe! Je mot maar is droomen! Je mot maar is 'n v e r k e e r d e beweging maken! Ja, 'k ga daar slapen náást 'n pistool!’

‘En as 'k 'm nou nièt laaj?’, drong Joop aan: ‘as 'k 'm zóo glimmend en wel op 't nachtkassie leg?’

‘Wat wil die man van 'n revolver!’, barstte moe-

der opnieuw los: 'de revolver is 'm in z'n kop geslagen! Ik blijf geen úúr in huis as je 'm niet dadelijk opbergt en morgen terugbrengt!'

'Reken is an!' sprak Sjarles: 'nee reken nou is rustig. As je 'm op 't nachtkassie leit, schiet de eerste de beste schooier die op z'n kousen binnenkomt je in je bed dood! 't Is om ze àn te halen!'

'Knappe man die mijn dood schiet as 'r geen kogel in zit!'

'En wie zeit dat?'

'Kijk door de gáátjes! Kijk door de gáátjes!'

'Niet om honderd gulden!'

'Laat mijn dan 'n dozijn keer an de haan trekken!'

'Wil ik u is wat zeggen,' hilde Saar er diepsnikkend op los: 'die man heit m o o r d e n a a r s i d e e j e n ! Ik vertrouw me bij die man niemeer!'

'Hei je je zin', vroeg moeder vernietigend: 'ben je tevrejen? 'k Had 't motten weten vóór 't huwelijk!'

Getemd en neerslachtig sloot Joop het sinisterglimmende èn 't omwoelde pakje in de kast bij de hoedendozen en 't gekamferde zomersche goed.

Dien nacht sliep niemand.

't Had geen haar gescheeld of 'r was 'n d o o d s o n g e l u k gebeurd....

Februari 1905.

Verstoorde sabbath.

Nog was de echo van 't dicht-smakken der buitendeur, slag die als 'n vloek door de huis-stilte rauwde, niet verzwefd, of tante Roosje stapte driftig de zoldertrap op, beverig vóórvoelend, dat de meidvan-niks den een of anderen vuilen, gemeenen streek uit had gehaald.

En, bij God, zóó as ze 't kamertje-tusschen-de-dakspinten zag, zóó as ze de deur opensmeet, miste ze an de spijkers 't werkpak, de muts, 't voorschoot. 't Smerig-zwart water met 'n stuk-gekneed mepje zeep en de handdoek-te-vies-om-an-te-raken, slordigden op 't withouten tafeltje. De smeerpoets!... Zich nog niet eens den tijd gegund 'r morsboel te redderen!

Snel-bukkend - 'r rheumatische knieën piepten 'r van - keek tante Roosje onder de bedstee, gelijk ze iederen avond in de eigen slaapkamer dee, maar 'r grazende grijp-handjes vulden zich wel met haardotten van de e l l e n d e l i n g , kregen géén werktoffels te pakken. Gromminkjes blazend van diepinnige verwoedheid, smeede de ouwe juffrouw, ofschoon 't de grootste gekheid, de meest nuttelooze beweging, de over-stomste narre-streek was - 'n kind van nog geen jaar kon 't begrijpen! - het smoezelig gladdend dek naar 't voeten-einde en 't voeten-eind naar het hoofdkussen. Zoo as ze benejen daalijk

gedacht had! Ook de nachtjapon vort. Enkel wat kruimels van koek of van 'n boterham, die 't ontieg schepsel in d'r bed had leggen eten - in d'r béd, of ze in de keuken geen gelegenheid had - enne of ze niet genoeg kreeg...

Rap-zeuwachtig van gebaar, schoof tante Roosje 't zolderraam op. De snerpend-pijndoende noordenwind barstte over de bevroren sneeuwranden der dakgoot door 't venstergat, flapte nijdig de doekslurven van 't vrouwtje rondom 'r strak-glimmenden bandeau, gierde de linten van 'r muts naar de zijde der verwarmde gang, klepte de zolderkamerdeur met 'n kwaadaardigen duw in 't slot. Goed om 'n doodkou-voor-je-heele-leven te krijgen! Maar gelucht, gelucht en nòg is gelucht most 'r worden. Je wist niet wat je in je huis haalde, wat 'n schoorum - èn wat ze meebrachten!

Hijgend, hardop pruttelend, verwenschingen mummelend, kittigde ze de trap af, en bij de hand als altijd liep ze in één zet de alkoof in, zocht in de kleerenkast of alles 'r was, of 'r niks gegapt, niks meegenomen was - van 'n stuk uitschot, die je op diè smerige manier in de steek liet kon je àlles verwachten! - en sloot zelfs David's klepkast open, de ouwerwetsche sieraadjes in 't goud-doosje-tellend. D'r miste niks. Niet voor zoover ze zien kon. Enne met recht 'n godswonder. Vertrouwd had ze 'r geen honderdste van 'n seconde. De akelige, vrijpostige, brutale meid, met d'r slabek en d'r gemeenen, lagen, liederlijken streek, om 'r stiekum van door te gaan, met 'n leugen van 'n zieke moeder, zóó as ze d'r centen van de week gebeurd had - de week, die na billijkheid eerst mòrgen-avond om was! Hoe was ze zoo stom geweest, hoe had ze zoo'n dicht hoofd, om 'n dag te vroeg te betalen, voor 'n moeder die niemendal mankeerde.

In 't lekker-warm voorkamertje, waar de vulkachel gloeiend snorkerde, wijnrood van bol, rossigen schijn in de snel groeiende schemering dampend, plompte ze in den leunstoel bij 't raam.

Ze zag niks, niks van den kringelenden vuurgloed op 't tafelkleed, niks van de vlammeende drinkglazen, die den rooden haardschijn zoo vinnig ketsten als water 'n ondergaand zonnetje, niks van den voorsten tafelpoot purper van aanslag, niks van 't lampekoper dat in den kamerschemer vonken spette, niks van de dolle wiegelend-schuimende spelinkjes op 't plafond. Zelfs 't heerlijk stukje lenden-zonder-been, dat op den ring der kachelpijp te schokkend smoorde, noch de goddelijke soep-met-balletjes op 't petrolie-stel hadden 'r aandacht.

In de duister-wijkende straat, waar de eerste lantaarns begonnen te lichten, bleekte de sneeuwlijn van kozijnen en stoepen. De juilende wind had 't spion volgesmakt, de pui van 't overzij-huis als in pleistring bestreken. De keiweg zelf, bestapt en doorreden, geulde van modder en zwakjes glimmende plassen.

Tante Roosje, puntig van rug, slap-handig, met 'n onderkaak die nauwelijks aan de scharnieren houvast had, zag niks van de kamer, niks van buiten.

In 'r hoofdje, sinds 'n halve eeuw minstens aan kamertje-dit, kamertje-dat gewend, stond enkel de meid, de meid in de houding van nog geen kwartier gelejen, de meid met 't uitgestreken gezicht en de plotselinge, geniepige herrie over geregeld niemendal. Gister had ze 'r nog voor d'r twaalf-uur 'n kluif laten opeten - eergister, bij de koffie, 'n ouwbakken boterkiks. Wat 'n dier. Wat 'n serpent. Wat 'n doortrapte, door de wol geverfde, harteloze judas, om 'r boeltje mee te sjouwen op zóó'n ongelegen uur, vlak vóór 't eten, vlak vóór Sjabbes.

Ze zou 'r gerechtvaardigde schimperij met waarlijke gretigheid hebben voortgezet, hadde aan de eene zij 't dekseltje dat 't kostelijk stuk lenden dekte, niet in waarschuwing gemopperd en aan de andere de trap onder twee bekende voeten gekraakt.

Net had ze 't vleesch verzet, toen David de deur opende en dadelijk z'n verwondering luchtte:

‘Wa's dât voor nieuwigheid? Niet ééne lamp an?’

Bij de deur-opening bleef-ie z'n beslaande brilleglazen in 'n schoon plekje van z'n zakdoek schuieren.

‘De ellendeling is vort,’ zei tante Roos driftig, ineens 'n raak scheldwoord uit de verzameling grabbelend.

‘Vòrt?’, vroeg hij verbaasd: ‘waarheen?’

Natuurlijk deed-ie 'n stòmme vraag. 't Kwam 'r wat op an wáár ze was, 't stuk ongeluk!

‘Waarheen? Weet ik veel!’, nijdigde 't ouwe vrouwtje: ‘nog geen uur nadat je weg was, misschien nog geen hàlf uur, is ze d'r vandoor gegaan, de ellendeling’....

‘Begrijp 'k niet,’ zei hij in aarzlende verwondering - ze had nog geholpen z'n jas te borstelen.

‘Wat begrijp jij wel?’ sprak ze in ruzie-tempo, blij dat ze iemand had om 'r opstandig humeur an te wrijven: ‘....is 't zoo moeilijk om te begrijpen?’

‘Is 'r wat gebéúrd?’, vroeg-ie voorzichtig.

‘Nee, d'r is niks gebeurd - ze is zoo maar weg - voor 'n aardigheid,’ antwoordde ze vernietigend, doch omdat 'r ditmaal zeer weinig kans was hem de schuld te geven - inderdaad was hij nièt thuis geweest - tot z'n geluk - praatte ze snel en giftig:

‘Nog geen half uur na jou, wordt 'r gebeld, staat ze met iemand benejen te smoezen. Ik vraag wat 't is - de èllèndeling! - en met 't schijnheiligst gezicht vertelt ze dat 'r moeder ziek is geworden -

dat ze geen centen in huis hebben - of 'k zoo vrindelijk wil wezen, vandaag, in plaats morgen te betalen. Ik ben zoo stom, ik vlieg 'r op in....'

'Nou?', viel oom David 'r allergeuldigst in de rede, daar ze struikelend over 'r verontwaardiging, de handen straf-nijpend, uit 't raam bleef kijken, in plaats te vervolgen: 'Nou....!'

'Nou: Nou! Nou!', herhaalde tante Roosje met 'n kwaadaardig-ziedend kinnebakje; 'geen kwàrtier later staat ze angekleed vóór me, zegt mir niks dir niks, dat ze èffen - èffen! - na huis wil, om d'r zieke moeder op te zoeken - ziek! ziek! - zoo gezond zullen wij zijn! - Ik ben gek genoeg om te zeggen, om vrindelijk te zeggen, dat ze mag as we gegeten hebben - ze zeit: ik ga toch - ik zeg: dat ken niet - 'n oogenblik later smijt ze de buitendeur dicht, de ellendeling!'....

'Nou!', waagde oom David nog eens, bang voor 't onweer, dat-ie sinds lange huwelijksjaren kende. Dadelijk beet ze.

'Nou! nou! nou! Vraag niet zoo dikwijls nou! Ze is vort. Tot 'r nachthemd toe het ze meegenomen! Daar mot jij goed voor zijn! Die most jij verwennen! Die mot jij toestoppen! Bij God, *jij* bederft al de meiden!'....

De dikke bolle wangen van oom David bleven in vreedzame kwalling op de jukken. Pas getrouwd, had-ie zich wel eens een enkelen keer verzet - met de jaren aanvaardde-ie in berusting. Hoe minder ie tegensprak, hoe vlugger 'n bui voorbij ging. Bedaard de gekleede jas uittrekkend, zat-ie in overhemdsmouwen in z'n stoel, bewoog niet. Op wàt-ie zei zou 'n nieuwe laag volgen - en zelfs z'n zwijgen irriteerde.

Eerst toen ze 'n kleine minuut 'r mond had gehouden, de wind in den schoorsteen zong, de

balletjes-soep op 't petrolie-stel zuchtte, 't stuk lenden in de emaillepan zóó heerlijk rook dat-ie 'r wee van werd, en vlak vóór de huisdeur de lantaarnopsteker op z'n laddertje klom, om 'n door den wind geknauwd gloeikousje te voorzien - eerst toen, bij de opzwevende straatverlichting, sprak-ie bedeesd:

'In èllek geval - meid of geen meid - wij kennen gaan eten - mijn honger zal ze niet bederven'....

'Zoo,' zei zij dadelijk: '.... En 't licht?'

'Ja, 't licht,' praatte hij tam.

'En 't petrolie-stel?'....

'Daar zitten we mee,' zei hij bezorgd.

Voor niet ál 't goud van de wereld zou nòch tante Roosje nòch oom David op Sabbath licht of vuur hebben aangeraakt. Godsdienstig grootgebracht van af de kinderjaren, hadden ze hun heele leven streng aan de vormen gehecht. Zoo min als hij op Zaterdag 'n sigaar rookte, zou bij háar 'n zondiging tegen de voorschriften-bij-het-eten mogelijk zijn geweest. De gezelligste sjabbes-avonden waren bij tante Roosje, wanneer de familie nà den maaltijd rondom 't wit tafelkleed zat, snoepend van dadels, rozijnen, curacautjes, eigen gebakken koek - en de ouwe tante geen gelegenheid had met 'r man te kibbelen. Nu net vanavond, terwijl ze tegen half negen gróóte visite zouden krijgen, nu de gevulde schaaltes in de kast gereed stonden, oom David zoo bijtijds van de kerk terug was gekeerd, zaten ze in de leunstoelen bij 'n balletjes-soep om van te watertanden en 'n stuk lenden, dat de heele kamer met z'n geur vulde, zonder dat 'r 'n meid was, om de lamp aan te steken en 't petroliestel uit te blazen. Ze mochten van geluk spreken, dat de kachel gevuld was. Zoolang ze getrouwd waren, was 't nog nooit gebeurd.

‘Zie jij dat je eet,’ sprak tante Roosje, die de gewoonte had ijsig-kalm te worden, als oom David door de omstandigheden rebelsch werd.

‘Had jij?’, vroeg hij met 'n schijn van opstand: ‘zèlf de lampen niet kennen voorzien, vóór 't donker werd?’

‘Had-ik niks ànders an me kop?’, antwoordde ze bits: ‘most ik d'r kamer niet nakijken - en me kleerenkast - en me gouddoosje? Zoek jij 'r niks achter, as 'n meid die nog geen viertien dagen bij je is, met zoo'n gemeene smoes weglloopt?’

‘Je had’....

‘Ik had niks,’ beet ze af: ‘al redeneer jij totmorgen-de-dag toe - doe 'r wat tegen! Daar sloof ik me de heele dag voor uit! Daar ben ik bezig, vanaf van morgen vroeg voor jóúw soep - voor jóúw vleesch - voor jóúw maag - voor jóúw buik - enkel voor jóú - ja, ik eet veel! - en daar zitten me in 't donker’....

‘In Godsnaam,’ zei hij, de handen over den buik, die in laatste instantie van alles de schuld had: ‘in Godsnaam, dan zullen we nièt eten’....

‘Weet jij wat jij ben?’, vroeg 't vrouwtje, heftig in 'r stoel terugleunend: ‘jij ben idioot!’

‘Vertel wat nieuws,’ zei oom David, afschuwelijk ingehouden.

‘Jij ben dè oorzaak,’ hamerde ze, ‘d'r is niet één meid, letterlijk niet één, of jij jaagt ze de deur uit! Heb-ie 'r gistere-avond niet de krant in de keuken gebracht? Most ze geen gehakt hebben? Jij! Jij! Jij, je ben 't bederf hier in huis’....

Hij zat hulpeloos in z'n stoel. De papavere schijn der vulkachel beroodde z'n vette wang, doorlichtte 'n neusvleugel als 't lila bloemblad eener tulp, dreef in 't brille-montuur den satanschen gloed van helledeurtjes en op de schakels van z'n gouden horloge-

ketting 't glanzen van zonlicht op de schilden van lieve heersbeestjes. Op de blank-witte tafel waren de waterglazen karmijn-roode roemers, de borden en schalen violette schulpen geworden. Achter de ruiten, waar de noordenwind allerjeligst tekeer ging, warrelden sneeuwvlokjes, opgestuift van de vensterbanken. In 't schelle licht der lantaarn benee zilverden ze als stuifmeel. Buiten en binnen was 't een wedstrijd van kleurtjes. Maar oom David dacht aan de balletjes in de soep en tante Roosje aan 'r idioot-van-'n-man, die de meiden bedierf.

Toen, na 'n lieve, lange stilte, deed David 't eerste, gezonde voorstel.

'As 'k is iemand vroeg,' sprak-ie bescheidenlijk.

'Wie iemand?' gemelijkte zij.

'Iemand,' praatte hij de lucht in.

'Ik zal je maar niet antwoorden,' bitste ze. 'r Viel niet te antwoorden. D'r wàs niemand. Geen levende ziel. De menschen van benejen kon je niet vragen. Daarmee leien ze lang overhoop. En de overburen? 't Was te mal om van te praten.

'D'r staat al wel tièn minuten bij de lantaarn 'n vrouw te bedelen,' schuchterde David: 'as 'k die vroeg?'

'Jij ben gek,' zei tante, de schouders ophalend.

'Dan niet,' zuchtte oom. Rustig leunde hij achteruit in den monter en schijn der kachel. Zij draaide zich geërgerd naar de straat. In de weer joelende sneeuwjacht, tegen 'n lantaarnpaal steunend, af en toe 'n hand naar 'n voorbijganger uitstekend, 'n doek om 't hoofd geknot, stond inderdaad 'n bedelares, lompenvrouw met door den wind beschud grijs-fladderend haar. Als ze 'n stap deed, hinkte ze.

Vóór de twee vensters, uit hun humeur, letten tante Roosje en oom David op de bewegingen der vrouw. Niet een voorbijganger gaf. Ieder had haast.

De wind, nijdiger bulkend scheerde 'r rokken soms zóo naar een zij, dat de magere kuiten in de sneeuwstuiving spaakten.

Juist, toen alweer 'n voorbijganger weigerde, deed oom David iets ongewoons, iets waarvan alleen z'n opstandige maag de verantwoordelijkheid kon hebben. Met z'n trouwring tikte-ie tegen 't vensterglas en toen de vrouw opkeek, tikte-ie nog eens.

'Wat doe je?', vroeg tante Roosje.

Voor 't eerst sinds jaren, had oom David den moed 'r te laten praten - te laten pràten. Voor 't eerst na menschenleeftijd deed-ie z'n eigen wil. De kamer uitgaand, trok-ie in 't portaal aan 't touw van de buitendeur, float, float. Dan in de holte der gang klonk z'n stem: 'Vrouwtje! Wil jij wat verdienen, vrouwtje? Ja? Veeg je voeten - en kom boven'...

Bijna onhoorbaar kwam ze de trap op. Benee, om 't looptje niet te bevullen, had ze 'r schoenen uitgesloft.

Even waren de drie menschen in den zacht-warmenden gloed van de kachel. Even belei de purperen schijn de gelaten met blossende kleur.

'Steek de lamp is an,' zei oom David: 'daar leggen lucifers'...

De lucifer schraapte langs 't hout - 'n goor-bleeke hand bewoog naar 't kraantje - de vlam ploempte in 't glas, de gezichten fel-wit bedaverend.

'Dank je,' zei oom: 'en blaas nou 't petroliestel uit'...

Zwijgend, niet begrijpend, machinaal-gebarend, boog de vrouw 'r lippen naar 't stel. 'r Adem plofte. Lauwe walm trok in de kamer.

Tante Roos liet de gordijnen neer - oom David keek nerveus, zònder nagedachte, in z'n beurs, aarzelde tusschen 'n dubbeltje en 'n kwartje. Maar blij

met 't licht op de tafel, de glazen, de borden, 't versche brood, èn met meelijden voor 't in rimpels gehouwen gelaat der bedelares, 'n drank-dronken gelaat, vaal-bruin onder de warring der haren, waarin 'n ènkel smeltend sneeuwvlokje zilver-sprankelde, stopte-ie 'r 'n kwàrtje in de nattige hand.

‘Dank-ie,’ zei ze blij.

‘Heb je gegeten?’, vroeg tante Roos.

‘Nee,’ lacherde de vrouw.

‘Daar dan,’ sprak tante: ‘dàt mag-ie méénemen’. Uit de kast kreeg ze de kouwe kotelet, die voor de meid bestemd was geweest. En 'n paar pillen van boterhammen.

‘God zal je zegenen,’ stotterde de vrouw gebluft. Geen tien tellen later sloeg de huisdeur dicht, deed tante Roosje de soep in de trien...

Met dat al, was 't 'n v e r s t o o r d e Sabbathavond - 'n heel erg verstoorde - werd 'r vrij wat afgekibbeld bij de keeks en de koffie over de meid - over 't licht - èn over 't kwartje dat niet mocht...

April, 1906.